

HELSINGIN YLIOPISTO

KATSAUKSIA 56/2023

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

Nuorisorangaistus ja valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus alaikäisten ja nuorten seuraamuslajeina

Anna Halén

Saila Tuomala

Sasu Tyni

Tuomas Laurila

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

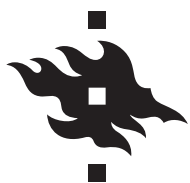
Nuorisorangaistus ja valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus alaikäisten ja nuorten seuraamuslajeina

Anna Halén

Saila Tuomala

Sasu Tyni

Tuomas Laurila

HELSINGIN YLIOPISTO

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

JULKAISIJA

Helsingin yliopisto

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 16 (Snellmaninkatu 10)

00014 HELSINGIN YLIOPISTO

SARJA

Katsauksia 56/2023

ISBN 978-951-51-0701-5 (pdf)

ISBN 978-951-51-0702-2 (painettu)

2342-7779 (pdf)

2343-0206 (painettu)

PunaMusta, Joensuu 2024

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Alaikäisten ja nuorten rikosoikeudellisista seuraamuksista.....	7
1.1.1	Alaikäisten ja nuorten seuraamukset lukuina	9
1.2	Nuorisorangaistus ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta	10
2	Tutkimuksen tavoitteet	13
3	Aikaisempi tutkimuskirjallisuus ja keskeiset lähteet	15
3.1	Lainsäädäntö ja esityöt	15
3.2	Aiemmat tutkimustulokset	15
3.2.1	Nuorisorangaistus	15
3.2.2	Nuorten ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta.....	17
3.2.3	Seuraamuslajin valikoituminen ja aikaisempi tutkimus prosessien kestosta	20
4	Tutkimusaineistot, tutkimusmenetelmät ja tutkimusetiikka	21
4.1	Viranomaisaineistot.....	21
4.2	Rekisteriaineistot	21
4.2.1	Nuorisorangaistuksia kuvaava rekisteriaineisto	22
4.2.2	Valvonnalla tehostettua ehdollista vankeusrangaistusta kuvaava rekisteriaineisto	23
4.3	Laadulliset aineistot.....	24
4.3.1	Kyselyt	24
4.3.2	Haastattelut	26
5	Tulokset	27
5.1	Rangaistuslajin valinta	27
5.1.1	Rikosoikeudelliset periaatteet ja nuorisorikosoikeuden erityispiirteet	28
5.1.2	Syyttäjä nuorisorangaistuksen ”portinvartijana”	28
5.1.3	Nuorisorangaistuksen asema seuraamusjärjestelmässä.....	30
5.1.4	Moitittavuus- ja tarkoituksenmukaisuusarviointi.....	31
5.1.4.1	Nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välisen ankaruuden arviointi	32

5.1.4.2	Seuraamuslajivalinta tarkoituksenmukaisuuden kannalta	35
5.1.4.3	Tutkimusaineistosta esiin nousseet havainnot seuraamuslajivalintaan liittyen	37
5.1.5	Nuorisorangaistuksen epäselvä asema	39
5.2	Rikosprosessin kesto alaikäisen ja nuoren rikosasiassa	41
5.2.1	Nuorten rikosasioiden käsittelemisen aikataulusta ja keskittämisestä	41
5.2.1.1	Lainmuutos ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi määrätyn valvonnan täytäntöönpanosta	42
5.2.2	Rikosprosessin eteneminen nuorisorangaistukseen johtaneissa tuomioissa	43
5.2.3	Prosessin eteneminen valvonnalla tehostettua ehdollista vankeusrangaistusta koskevissa tuomioissa	49
5.2.4	Rikoksenteikijän iän merkitys rikosprosessin kestolle	51
5.3	Seuraamusselvitykset	57
5.3.1	Seuraamusselvityksen pyytäjä ja laatija	59
5.3.2	Seuraamusselvityksen lausunnot	61
5.3.3	Nuorisorangaistusta koskevissa seuraamusselvityksessä käytetyt tietolähteet	64
5.3.4	Seuraamusselvityksen sisältö	65
5.4	Nuorten taustatiedot seuraamusselvityksissä	66
5.4.1	Nuorten taustatietoja	66
5.4.2	Lastensuojelun asiakkuus	67
5.4.3	Perhesuhteiden laatu, sosiaaliset suhteet ja nuorten harrastukset	70
5.4.4	Muita taustatekijöitä	71
5.4.4.1	Päihteen käyttö	71
5.4.4.2	Arvio nuoren tilanteesta – rikoskäyttäytyminen ja muutosmotivaatio	74
5.4.4.3	Nuoren hyötyminen nuorisorangaistuksesta	75
5.5	Täytäntöönpano	77
5.5.1	Nuorisorangaistus	77
5.5.1.1	Nuorisorangaistuksen sisältö	77
5.5.1.2	Tapaamisten määrät ja lajit	84
5.5.1.3	Täytäntöönpanon tavoitteet ja keskeiset työskentelyalueet	87
5.5.1.4	Täytäntöönpanovaiheen arviot	91
5.5.1.5	Nuorisorangaistuksien selvitykset, päätökset ja keskeytykset	98

5.5.1.6	Nuorten taustojen yhteys nuorisorangaistuksen suorittamiseen	102
5.5.2	Nuoren henkilön ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittu valvonta.....	103
5.5.2.1	Valvonnan sisältö.....	104
5.5.2.2	Tapaamisten määrät.....	107
5.5.2.3	Täytäntöönpanovaiheen arviot rangaistukseen johtaneista rikoksista ja nuorten tilanteista	112
5.5.2.4	Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan sanktiot ja päättymisen perusteet	114
5.6	RISE:n työntekijöiden kokemukset seuraamuslajien täytäntöönpanosta	118
6	Johtopäätökset	120
6.1	Seuraamuslajien merkityksellisyys nuoren elämäntilanteen kehittymisen kannalta	120
6.2	Oikeudenkäyntien kestot ja varhaisen puuttumisen merkitys	121
6.3	Yhdyskuntaseuraamustoimistojen resurssit.....	123
6.4	Nuorisorangaistuksen epäselvä asema seuraamusjärjestyksessä ..	124
6.5	Jatkotutkimustarpeet	126
	Lähdeluettelo	128
	Liitteet	131

1 Johdanto

Tämän raportin keskiössä ovat 15–17-vuotiaille alaikäisille suunnattu nuorisorangaistus ja 15–20-vuotiaille nuorille tarkoitettu valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus.¹ Näitä seuraamuslajeja on tarkoituksenmukaista tarkastella yhdessä, sillä seuraamuslajien kohderyhmä on yhteinen siinä mielessä, että kumpikin seuraamustyyppi voi tulla kyseeseen 15–17-vuotiaille alaikäisille rikoksentehtäjille.² Seuraamuksia ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista suoraan verrata toisiinsa. Tämän lisäksi tutkimuksen kohteena *ei* ole ollut niin kutsuttu nuorten jengirikollisuus yleisenä ilmiönä, vaikka tutkimus julkaistaan aikana, jolloin keskustelu aiheesta on kiivasta. Raportti ei täten ota kantaa ajankohtaisiin toimenpite-ehdotuksiin tai uuteen hallitusohjelmaan.

Tutkimuksen päätavoitteena on tuottaa erilaisiin tutkimusaineistoihin perustuva kokonaiskuva näistä kahdesta seuraamuslajista: nuorisorangaistuksesta ja 15–20-vuotiaille tuomittavasta valvonnalla tehostetusta ehdollisesta vankeusrangaistuksesta. Alaikäisten ja nuorten seuraamuksiin liittyvän tutkimustiedon päivittämisen lisäksi tuotamme myös uutta tutkimustietoa yhdistämällä Rikosseuraamuslaitoksen (jäljempänä RISE) asiakastietojärjestelmän tiedot Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (jäljempänä Krimo) tutkimusaineistoihin. Tutkimus tuottaa uutta tietoa, sillä nuorten seuraamusten täytäntöönpanotiedot yhdistetään tutkimuksessa tuomiotietoihin: nuorten seuraamuksia seurataan siis oikeusprosessin alusta täytäntöönpanon päättymiseen saakka. Tutkimuksessa hyödynnämme myös syyttäjille ja RISE:n henkilökunnalle kohdistettujen kyselyiden ja haastatteluiden avulla saatua aineistoa.

Raportin alussa kuvaamme alaikäisten ja nuorten rikosoikeudelliset seuraamukset ja näille ryhmille tuomioistuimessa tuomitut rangaistukset. Seuraavaksi käsitellään yksityiskohtaisemmin tutkimuksen kohdetta eli nuorisorangaistusta ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaa valvontaa lainsäädännön näkökulmasta. Menetelmä- ja aineisto-osiossa esitetään tutkimuskysymykset, tutkimuksen aineistot ja analyysimenetelmät, sekä käsittelemme tutkimuseettisiä ja -tietosuojaan liittyviä kysymyksiä. Kirjallisuusosiossa kuvataan aikaisempaa kansallista tutkimuskirjallisuutta.

1 Rikoslainsäädännön 39/1889 (RL) käytetään tästä seuraamuksesta termiä *ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta* (RL 6:10.2 ja RL 6:10.3). Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta on yksi niistä ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista, jotka on mainittu rikoslain 6 luvun 10 §:ssä, ja käytämmekin tässä tutkimuksessa paikoin luottavuuden parantamiseksi myös termiä *oheisvalvonta*, jolla viittaamme siis saman seuraamuslajin yhteydessä tuomittuun valvontaan.

2 Ks. tarkemmin luku 1.2.

Tulososuudessa käsittelemme syyttämiskäytäntöä sekä tuomitsemis- ja seuraamusselvitysprosessia, nuorten taustoja sekä seuraamusten sisältöjä, keskeytyksiä ja valvonnan intensiivisyyttä. Raportti päätetään johtopäätöksiin ja eräisiin lainsäädäntöön ja resursseihin liittyviin kehittämisehdotuksiin.

Tutkimus on toteutettu osana Krimo:n lakisäateistä tehtävää. Krimo:n yhtenä tehtävänä on seurata ja analysoida seuraamusjärjestelmän toimintaa ja ylläpitää seuraamusten tutkimusrekisteriä³. Krimo julkaisee esimerkiksi nuorten rikollisuutta käsittelevän osion vuosittain julkaistavassa Rikollisuustilanne-teoksessa. Lisäksi Seuraamusjärjestelmä-teoksessa käsitellään tilastojen ja tutkimusten valossa nuorten seuraamuksia ja niiden täytäntöönpanoa eräänä kontrollijärjestelmän erityisosa-alueena.

Tämän tutkimuksen lähtökohta on vahvistaa yhdyskuntaseuraamusten tutkimusta Suomessa. Nuorten tekemiin rikoksiin liittyen tutkimustietoa on kaivattu muun muassa seuraamusten vaikuttavuudesta, seuraamusten käytön vähäisyydestä, oikeusprosessien kestoista, täytäntöönpanon tarkemmista sisällöistä, seuraamusten keskeyttämisen syistä sekä nuorten taustoista. Krimo:n tulevista tutkimuksista tullaan analysoimaan nuoria rikoksenteikiä omana erityisryhmänään muidenkin yhdyskuntaseuraamusten, kuten valvontarangaistuksen, yhteydessä.

Tämän raportin kirjoittamiseen osallistuivat Anna Halén, Saira Tuomala, Sasu Tyni ja Tuomas Laurila. Lisäksi tutkimuksen tekemiseen, suunnitteluun ja aineiston kokoamiseen osallistuivat kirjoittajien lisäksi Tapio Lappi-Seppälä ja Nino Lindström Krimo:sta.⁴ Tutkimus on yhteydessä oikeusministeriön emeritusprofessori Tapio Lappi-Seppälältä tilaamaan selvitykseen nuorten seuraamusjärjestelmästä ja sen soveltamisesta ikäryhmässä 15–17 (Lappi-Seppälän laatima selvitys 2023).

Tutkimukselle muodostettiin ohjausryhmä, johon osallistuivat oikeusministeriöstä Mirja Salonen, Paulina Tallroth ja Aarne Kinnunen, sekä RISE:sta Taina Alakahri, Johanna Mansikkala ja Ilppo Alatalo. Lisäksi tutkimusta varten laadittiin RISE:n kanssa yhteistyösopimus, jonka avulla muun muassa RISE:n rekisteritietojen yhdistäminen nopeutui.

---

3 Laki Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista 7.12.2007/1139.

4 Krimo:sta aikaisemmin tutkimukseen ovat osallistuneet Juha Kääriäinen, Maiju Kolhmainen, Heini Litmanen sekä Noora Lähteenmäki, jotka ovat siirtyneet tutkimuksen aikana toisiin tehtäviin.

1.1 Alaikäisten ja nuorten rikosoikeudellisista seuraamuksista

Rikos- ja prosessioikeudessa alaikäiset ja nuoret ovat monin tavoin erityis-sääntelyn kohteena.⁵ Ensinnäkin *alaikäisiä rikoksentekejiä* eli rikoksen 15–17-vuotiaana tehneitä nuoria kohdellaan monin tavoin täysi-ikäisiä rikoksentekejiä lievemmin. Rikoslain⁶ 6:8:n mukaan rangaistus määrätään lievennettyä rangaistusasteikkoa noudattaen, mikäli tekijä on tehnyt rikoksen alle 18-vuotiaana. Tällöin tekijälle voidaan tuomita enintään kolme neljännestä rikoksesta säädetyn rangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärän. Jos rikoksesta on säädetty ankarimmaksi rangaistukseksi vankeutta määräajaksi, tuomioistuimien voi alaikäisen rikoksentekeijän kohdalla määrätä rangaistukseksi vankeuden sijaan sakkoa, jos siihen on erityisen painavia syitä. Rikoksen alle 18-vuotiaana tehnyttä ei myöskään ole mahdollista tuomita elinkautiseen vankeuteen. Lisäksi vankeuden käyttöä ylipäätään pyritään mahdollisuuksien mukaan välttämään alaikäisten rikoksentekeijöiden kohdalla, sillä RL 6:9:n mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkityksen arvioinnissa otetaan säännöksen mukaan huomioon myös alaikäisen rikoksentekeijän mahdollinen sijoitus lastensuojelulaitokseen. Säännöksen esitöissä on täsmennetty, että lastensuojelulaitossijoitus tulee ottaa huomioon ehdolliseen vankeuteen tuomitsemista puoltavana tekijänä. Esitöiden mukaan säännöksen tarkoituksena on ohjata seuraamusvalintaa toimivaksi todettuun järjestelyyn, jossa lastensuojelun ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden keinot voivat saada yhdessä aikaan tehokkaan ja vaikuttavan kontrollin ja tuen kokonaisuuden.⁷

Edelleen myös syyttämättä ja tuomitsematta jättämisen edellytykset ovat lievemmät alaikäisten rikoksentekeijöiden kohdalla (RL 6:12 ja ROL⁸ 1:7) ja nuorisorangaistus seuraamusmuotona on mahdollinen ainoastaan, mikäli rikos tai osa rikoksista on tehty alle 18-vuotiaana (RL 6:10a).

Myös rikoksen 18 vuotta täyttäneenä, mutta alle 21-vuotiaana tehnyt nuorta kohdellaan rikosprosessissa (sekä rangaistuksen määräämisessä että sen täytäntöönpanossa) monin tavoin lievemmin kuin 21 vuotta täyttäneitä. Ehdottomaan vankeuteen alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu nuori pääsee ehdonalaiseen vapauteen aikaisemmin kuin tätä

5 Ks. myös Halén - Kuusisto Mäkelä 2023, s. 169 ss.

6 Rikoslaki 39/1889, RL.

7 HE 215/2014 vp, s. 89.

8 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997, ROL.

vanhemmat rikoksenteelijät (RL 2c:5.3). Lisäksi nuorten osalta on käytetty jo kauan valvontaa ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Aikaisemman lainsäädännön aikana ainoastaan rikoksen alle 21-vuotiaana tehneet (15–20-vuotiaat) nuoret voitiin tuomita ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteena valvontaan, mutta vuoden 2020 alusta voimaantulleen lakimuutoksen myötä valvonta on mahdollinen oheisseuraamus myös tätä vanhempien henkilöiden osalta (RL 6:10).⁹ Lisäksi alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu yhdyskuntapalvelu voi sisältää erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta.¹⁰

Nuori voi joutua rangaistusvastuuseen sellaisesta rikollisesta teosta, jonka hän on tehnyt täytettyään 15 vuotta (RL 3:4.1). Alaikäisen eli 15–17-vuotiaan nuoren rikos voi ankaruusjärjestyksessä johtaa seuraaviin rangaistuksiin¹¹:

- 1) poliisin huomautus
- 2) harkinnanvarainen syyttämättäjättämispäätös (ROL 1:7 ja 1:8)
- 3) rikesakko (SML¹²)
- 4) rangaistusmääräys (SML)
- 5) tuomitsematta jättäminen (RL 6:12)
- 6) tuomioistuinsakko (RL 2a luku)
- 7) ehdollinen vankeus, jonka mahdollisia oheisseuraamuksia ovat sakko, yhdyskuntapalvelu ja valvonta. Näistä 1 vuoden ja 3 kuukauden pituinen valvonta ehdollisen vankeuden tehosteena on alaikäisillä tavallisin. (RL 2b luku ja RL 6:10)
- 8) nuorisorangaistus (RL 6:10a)
- 9) yhdyskuntapalvelu (RL 6:11)
- 10) valvontarangaistus (RL 6:11a)
- 11) ehdoton vankeusrangaistus (RL 2c luku)
- 12) yhdistelmä rangaistus (RL 2c:11)

9 HE 120/2018 vp.

10 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 37.3.

11 Vuoden 2023 tasolle päivitettyinä Marttusen lista, Marttunen 2008, s. 152.

12 Laki sakon ja rikesakon määräämisestä.

1.1.1 Alaikäisten ja nuorten seuraamukset lukuina

Vuonna 2021 suurin osa, n. 80–85 % 15–17-vuotiaiden ja 70–75 % 18–20-vuotiaiden, seuraamuksista määrättiin tuomioistuinten ulkopuolella eli syyttäjän tai poliisin toimesta joko rikesakko- tai rangaistusmääräysmenettelyssä.¹³

Yleisin tuomioistuimessa tuomittu rangaistus on nuorten kohdalla sakko; 15–17-vuotiaiden kohdalla noin 75 % ja 18–20-vuotiaiden kohdalla noin 68 %. Toiseksi yleisin nuoria koskeva rangaistus, mitä tuomioistuimissa tuomitaan, on ehdollinen vankeusrangaistus, johon liitetään usein oheisseuraamuksena valvontaa, oheissakkoa tai yhdyskuntapalvelua. Vajaa viidennes 15–17-vuotiaille tuomioistuimissa tuomituista rangaistuksista oli ehdollinen vankeus, ja näistä 53 %:ssa oheisseuraamuksena tuomittiin valvontaa. 18–20-vuotiaiden kohdalla noin joka neljäs tuomioistuimissa tuomituista rangaistuksista oli ehdollinen vankeus, ja tehosteeksi tuomittiin valvonta 32 %:ssa tuomioista. Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena 18–20-vuotiaille tuomittiin myös sakkoa (24 %) ja yli kahdeksan kuukauden pituisissa ehdollisissa vankeusrangaistuksissa yhdyskuntapalvelua (16 %).¹⁴

Myös yhdistelmää ehdollinen vankeus + valvonta + yhdyskuntapalvelu on oikeuskäytännössä aikaisemmin tuomittu, mutta korkein oikeus on huomauttanut ratkaisussaan KKO 2023:10, ettei yhdistelmä ole mahdollinen. Tilastojen mukaan tätä rangaistuslajien yhdistelmää käytettiin 15–17-vuotiaiden alaikäisten ryhmässä 40 kertaa vuosina 2016–2020.¹⁵

Nuorisorangaistusta tuomittiin alaikäisille nuorille vuonna 2021 vain 12 kertaa, joka on 0,5 % alaikäisille tuomituista rangaistuksista.¹⁶

Nuorille 15–17-vuotiaille voidaan vain painavista syistä tuomita ehdotonta vankeutta. Kaikista tälle ikäryhmälle vuonna 2021 tuomituista rangaistuksista vain vajaa pari prosenttia (n. 1,5 %) oli ehdotonta vankeutta tai sen sijaan tuomittua yhdyskuntapalvelua. 18–20-vuotiaiden osalta tämä luku oli n. 7,5 %.¹⁷ Tarkemmat määrät ovat esitetty alla olevassa taulukossa *Nuorille tuomioistuimessa tuomitut rangaistukset vuonna 2021* (taulukko 1)¹⁸.

13 Halén - Kuusisto Mäkelä 2023, s. 169–182.

14 Halén - Kuusisto Mäkelä 2023, s. 169–182.

15 Lappi-Seppälä 2023, s. 26–27.

16 Halén - Kuusisto Mäkelä 2023, s. 169–182.

17 Halén - Kuusisto Mäkelä 2023, s. 169–182.

18 Raportissa on käytetty kirjoitushetkellä saatavilla olevat tuoreimmat luvut. Kts. vuoden 2022 lukujen suhteen esim. Lappi-Seppälä 2023 tai StatFin.

Taulukko 1: Nuorille tuomioistuimessa tuomitut rangaistukset vuonna 2021.

	15–17 v.		18–20 v.	
	N	%	N	%
Tuomitsematta jättäminen	66	2,8	28	0,5
Sakko	1826	77,4	3930	66,2
Ehdollinen vankeus	422	17,9	1538	25,9
Joista ehdollinen, jonka tehosteeksi tuomittu valvonta ¹⁹	222	9,4	449	8,4
Nuorisorangaistus	12	0,5	0	0,0
Yhdyskuntapalvelu	3	0,1	83	1,4
Valvontarangaistus	0	0,0	9	0,2
Ehdoton vankeus	30	1,3	350	5,9
Tuomioistuimissa tuomitut yhteensä	2359	100	5938	100

1.2 Nuorisorangaistus ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta

Valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeus ja nuorisorangaistus ovat yhdyskuntaseuraamuksia. Muita tuomioistuimen tuomitsemia yhdyskuntaseuraamuksia ovat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ja uusimpana yhdyskuntaseuraamuksena 21 vuotta täyttäneen valvonta.²⁰ Yhdyskuntaseuraamukset voidaan määritellä kuitenkin myös laajemmin. Euroopan neuvosto on käyttänyt seuraavaa muotoilua:

“The expression *community sanctions and measures* means sanctions and measures which maintain suspects or offenders in the community and involve some restrictions on their liberty through the imposition of conditions and/or obligations. The term designates any sanction imposed by a judicial or administrative authority, and any measure taken before or instead of a decision on a sanction, as well as ways of enforcing a sentence of imprisonment outside a prison establishment.”²¹

Laajemman määritelmän mukaan yhdyskuntaseuraamuksina voidaan siten nähdä edellä mainittujen lisäksi ainakin myös vankilasta ehdonalaisesti

19 Kts. muista ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista Lappi-Seppälä 2023, s. 18.

20 HE 215/2014 vp, s. 5. Hartoneva ym. 2015, s. 15.

21 Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe Rec (2017)3 ja Geiran – Durnescu 2019, s. 7.

vapautuneen valvonta, yhdistelmärangaistukseen pakollisena osana sisältyvä vuoden mittainen valvonta-aika ja valvottu koevapaus.

Yhdyskuntaseuraamusten keskeinen tavoite on vähentää uusintarikollisuutta. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain esitöiden mukaan lähtökohtana on rikoksesta epäillyn tai tuomitun elämän kokonaisuutena huomioon ottaminen siten, että löydetään realistiset ja elämänvalmiuksia uskottavasti parantavat toiminnot, joista on selkeästi hyötyä niin yksilön kuin yhteisön tasolla.²² Vuosituhannen vaihteen jälkeen rangaistuksen erityisestävyyden huomioon ottaminen on korostunut, sillä kriminologisissa tutkimuksissa on havaittu, että rikosten uusimista voidaan vähentää 10–20 %, jos seuraamuksen sisältö on suunniteltu hyvin ja se tukee muun ohella vastaajan kognitiivisten taitojen ja elämänhallinnan kehittymistä.²³

Ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittava valvonta on tullut nuorten oheisseuraamuksena käyttöön Suomessa jo vuonna 1943.²⁴ Rikoksen alle 21 vuoden iässä tehnyt nuori voidaan ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomita yhden vuoden ja kolmen kuukauden pituiseen valvontaan, jos ehdollista vankeutta on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena ja valvontaa on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.²⁵ Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan ja nuoren säännöllisiä tapaamisia, joiden tarkoituksena on seurata nuoren olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa nuoren kykyä elää rikoksetonta elämää. Käytännössä valvontaan voi sisältyä tavanomaisten valvontatapaamisten ohella myös erilaisia toimintaohjelmia tai muuta tavoitteellista toimintaa, jonka arvioidaan edistävän nuoren sosiaalista toimintakykyä.²⁶

Nuorisorangaistus on sen sijaan uudempi seuraamuslaji ja se on suunnattu ainoastaan 15–17-vuotiaana rikoksiin syylistyneille. Nuorisorangaistuskokeilu käynnistyi vuonna 1997 ja se otettiin käyttöön maanlaajuisesti vuonna 2005.²⁷ Nuorisorangaistus on ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittavaa valvontaa intensiivisempi seuraamus. Nuorisorangaistus on vähintään neljän kuukauden ja enintään yhden vuoden pituinen rangaistus,

22 HE 215/2014 vp, s. 43. Muutoksesta aiemmin vallinneeseen usklassiseen rikosoikeuteen, ks. esim. HE 120/2018 vp, s. 4.

23 Marttunen 2008, s. 66 ja s. 115 ss. Myös poliisin moniammatillisen ennaltaestävän ankkuritoimintamallin tavoitteena on alle 18-vuotiaiden nuorten rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisy ja hyvinvoinnin edistäminen. Ks. Kaakinen ym. 2022 s. 102–105.

24 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 7.

25 RL 6:10.3. Hartoneva 2015, s. 86.

26 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettu laki 60 §, Hartoneva 2015, s. 87.

27 HE 109/1996 vp, HE 188/1998 vp, HE 102/2004 vp.

joka sisältää valvontaa, tukea ja muun muassa sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Täytäntöönpanon sisällössä pyritään ottamaan huomioon erityisesti nuorten syrjäytyneisyyden ehkäisyyn ja rikoksettoman elämäntavan vahvistamiseen liittyvät seikat.²⁸

RISE:n tilastotietojen mukaan nuorisorangaistusta suoritti vuonna 2021 päivittäin 8 asiakasta ja vastaavasti ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvontaa keskimäärin 772 asiakasta päivässä.²⁹ Näistä 772 asiakkaasta 758 on 15–20-vuotiaana tehdyistä rikoksista tuomittuja nuoria ja 14 on rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneitä.³⁰

RISE:lle täytäntöön pantavaksi tuli vuonna 2021 nuorisorangaistuksia 10, joista 4 olivat Uudellamaalla Etelä-Suomen alueella, 4 Itä- ja Pohjois-Suomen alueella ja 2 Länsi-Suomen alueella. Vastaavat luvut nuorten ehdolliselle vankeusrangaistukselle oheisvalvonnalla oli 733, joista Etelä-Suomen alueella oli 224, Itä- ja Pohjois-Suomen alueella 272 ja Länsi-Suomen alueella 237 (taulukko 2).

Taulukko 2: RISE:lle vuonna 2021 täytäntöön pantavaksi tulleet nuorisorangaistukset ja ehdolliset vankeudet oheisvalvonnalla rikosseuraamusalueittain.³¹

	Nuorisorangaistus	Ehdollinen vankeus oheisvalvonnalla
Etelä-Suomen alue	4	224
Itä- ja Pohjois-Suomen alue	4	272
Länsi-Suomen alue	2	237
Yhteensä	10	733

Edellä mainitut luvut kuvaavat kaikki vuoden 2021 lukuja. Pidempien aikavälien lukuja varten katso ystävällisesti Lappi-Seppälän selvitys nuorten seuraamusjärjestelmästä³², Krimo:n julkaisema Seuraamusjärjestelmä-katssaussarja, sekä RISE:n julkaisemat tilastolliset vuosikirjat.

28 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettu laki 64 §, RL 6:10a, Hartoneva 2015, s. 90.

29 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2021.

30 1.1.2020 voimaantulleen lakimuutoksen myötä myös 21 vuotta täyttäneitä voidaan tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena valvontaan.

31 Alueet perustuvat RISE:n aiempaan organisaatorakenteeseen ja kyseinen aluejako on poistunut RISE:n organisaatiomuutoksen myötä syksyllä 2022.

32 Lappi-Seppälä 2023.

2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on ollut selvittää, *miksi nuorisorangais- tusta käytetään niin vähän*. Mahdollisina selityksinä on otettu huomioon niin oikeudellisen sääntelyn sisältöön ja sen tulkintaan liittyvät syyt kuin erilaisiin käytännöllisiin syihin liittyvät selitykset. Ottaen huomioon nuori- sorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen kohderyhmät, on näiden seuraamuslajien tarkasteleminen ollut tarkoituk- senmukaista suorittaa yhdessä. Jos nuorisorangais- tusta käytetään lisää, tapahtunee luontevin siirtymä seuraamuslajiin sellaisten nuorten keskuu- desta, joille on tähän mennessä tuomittu valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta.

Lappi-Seppälä on kuvannut nuorisorangais- tuksen vähäisen käytön joh- tuvan kolmen eri ”filterin” toiminnasta. Näitä ovat ensinnäkin syyttäjien tekemien nuorisorangais- tusta koskevien seuraamusselvityspyyntöjen vä- häinen määrä. Toiseksi niissä tilanteissa, kun seuraamusselvityspyyntö nuorisorangais- tuksen osalta on tehty, RISE on suosittanut nuorisorangais- tusta vain noin joka toisessa lausunnossaan. Kolmanneksi karsintaa tapah- tuu vielä tuomioistuinvaiheessakin niin, että tuomioistuimet eivät tuomitse nuorisorangais- tusta kaikissa niissäkään tapauksissa, joissa RISE:n arvio on ollut myönteinen.³³

Täsmällisempiä tutkimuskysymyksiä on muutama. Ensinnäkin tutki- muksessa on selvitetty, *mitä seikkoja syyttäjät tosiasiallisesti ottavat huo- mioon harkitessaan, pyytävätkö he RISE:lta selvitystä nuorisorangais- tusten soveltuvuudesta* (luku 5.1). Tältä osin arvioidaan myös seuraamuslajien suhdetta toisiinsa sekä niiden asemoitumista asteittain ankaroituvassa seuraamusjärjestelmässä.

Lisäksi tutkimuksessa on selvitetty, *miten kauan nuorten rikosasioiden käsitteleminen oikeusasteissa ja täytäntöönpanossa keskimäärin kestää ja mikä vaikutus sillä on, jos nuori täyttää 18 vuotta kesken prosessin* (luku 5.2). Seuraamuksen oikea-aikaisuus on merkittävä seikka, kun arvioidaan, minkälaiset mahdollisuudet seuraamuslajien yhteydessä on vaikuttaa nuo- ren elämäntilanteen kehittymiseen. Seuraamusvalinnassa hyödynnetään syyttäjän pyytämää ja RISE:n virkamiehen laatimaa seuraamusselvitystä (luku 5.3). Seuraamusten täytäntöönpanojen sisällöt ja rakenteet on kuvatu luvussa 5.5.

Edelleen tutkimuksessa arvioidaan, *mitkä tekijät yhdistävät niitä nuoria, joita koskien syyttäjä on tehnyt pyynnön nuorisorangais- tuksen*

³³ Lappi-Seppälä 2023, s 109–112.

soveltavuuden selvittämisestä (5.4) ja toisaalta mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että nuori sai nuorisorangaistuksen suoritettua loppuun (luku 5.5.1.4).

Lopuksi tutkimuksessa on vielä pyritty kartoittamaan *syyttäjien ja RISE:n nuorten parissa työskentelevien henkilöiden kokemuksia seuraamuslajeista (luku 5.6).*

Tutkimuskysymysten painopisteet ovat osittain enemmän nuorisorangaistuksessa koskevissa aiheissa johtuen paitsi aineistojen rakenteesta, myös siitä, että tutkimuksen alkuperäisenä tutkimuskohteena oli vain nuorisorangaistus ja valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus tuli tutkimuksen kohteeksi myöhemmin. Aineistoja kuvataan tarkemmin luvussa 4.

3 Aikaisempi tutkimuskirjallisuus ja keskeiset lähteet

3.1 Lainsäädäntö ja esityöt

Nuorisorangaistusta ja valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta säännellään suurimmaksi osaksi rikoslaissa ja laissa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Tutkimuksen kohteena olevia seuraamuslajeja koskevaa lainsäädäntöä on päivitetty muutamankin kerran sitten nuorisorangaistuksen käyttöönottamisen. Nuorisorangaistusta koskevat seuraavat hallituksen esitykset: HE 109/1996 vp, HE 188/1998 vp ja HE 102/2004 vp. Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaa valvontaa koskevaa lainsäädäntöä³⁴ sen sijaan on vastaavana ajanjaksona päivitetty ensin vuonna 2010 (HE 229/2009 vp) korvaamalla henkilötutkinta seuraamuselvityksellä ja sitten vuonna 2015 (HE 215/2014 vp) säätämällä yhdyskuntaseuraamuksista yhtenäinen laki (laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta). Tätä lakia on puolestaan jälleen päivitetty lisäämällä lainsäädäntöön valvontaa koskevat säännökset myös muun muassa 21 vuotta täyttäneille (HE 120/2018 vp) ja vielä 2022 erällä teknisluonteisilla muutoksilla ja niin, että valvonta-ajan alkamisajankohtaa muutettiin (HE 246/2020 vp)³⁵.

3.2 Aiemmat tutkimustulokset

Seuraavaksi esitetään kooste aiemman tutkimuksen tuloksista. Kooste perustuu pitkälti julkaisuihin ja raportteihin, joiden kohteena on nuorisorangaistus ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittu valvonta.

3.2.1 Nuorisorangaistus

Aiemmin julkaistut nuorisorangaistusta kuvaavat laajimmat tutkimukset keskittyvät pitkälti nuorisorangaistuksen kokeiluvaiheeseen ja arvioon rangaistuksen käyttöönoton jälkeisestä ajasta. Nuorisorangaistuksen sisältö on kokeiluvaiheen jälkeen kehittynyt strukturoidummaksi, ja nuorisorangais-tuksen toimeenpanon sisällölle on RISE:n toimesta kehitetty oma käsikirja, *Ohjenuora*. Rangaistuksen sisältävien ohjelmien ja tehtävien määrä on täten

34 Silloinen laki nuorista rikoksentehtävistä (262/1940).

35 Tästä muutoksesta laajemmin jäljempänä luvussa 5.2.1.1.

myös noussut kokeiluvaiheen jälkeen, samaan aikaan, kun rangaistukseen kuuluva työelämäosio on pienentynyt merkittävästi. Tämän on todettu johtuvan siitä, että ohjelmat ja tehtävät ovat niin aikaa vieviä, ettei työelämäosiolle jää tarpeeksi aikaa. Tämän ohella rangaistuksien keskipituus on vaihdellut rangaistuksen olemassaolon aikana, mikä on vaikuttanut paljon siihen, mitä nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon on kulloinkin ehditty sisällyttää. Mahdollisuus räätälöidä nuorisorangaistuksen sisältöä ja intensiteettiä valvottavalle sopivaksi on valvojien kokemusten perusteella tehnyt nuorisorangaistuksesta monia muita rangaistuksia tehokkaamman tavan puuttua nuoren ongelmiin.³⁶

Aiemmassa tutkimuksessa nuorisorangaistusta valvoneet valvojat kokivat nuorisorangaistuksen olleen hyödyllinen ja mielekäs noin joka toisen nuoren kohdalla³⁷. Rangaistuksen hyödyt liittyivät muun muassa nuoren elämäntilanteen parantamiseen, rikoskäyttäytymiseen ja päihteidenkäyttöön puuttumiseen, ja näiden ohella nuori oli ymmärtänyt tekojaan ja ottanut vastuuta käytöksestään. Onnistumista kuvasi myös tilanteet, jossa nuori ei ollut syyllistynyt uusiin rikoksiin tai samanlaisiin rikoksiin, jotka olivat johtaneet nuorisorangaistukseen, tai tilanteet, jossa rikoskäyttäytyminen oli vähentynyt. Tapaukset, joissa nuori ei hyötynyt rangaistuksesta, liittyivät usein joko nuoren hyvin tasapainoiseen ja vakaaseen elämäntilanteeseen, hyvin moniongelmalliseen elämäntilanteeseen tai jo olemassa oleviin mittaviin lastensuojelun tukitoimenpiteisiin, jolloin tuen nähtiin olevan päällekkäistä. Jossain tapauksessa nuorten sosiaalitoimen asiakkuus oli lopetettu, kun nuori nuorisorangaistuksen myötä sai valvojan, jolloin rangaistuksen päätyttyä nuori jäi ilman tukea.³⁸

Nuorisorangaistuksen ohjelmista rikoskeskusteluja on valvojien näkökulmasta pidetty onnistuneimpana ja nuorten mielestä hyödyllisimpänä ohjelmana. Rikoskeskustelut sisältyvät ohjelmana aina nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon. Rikoskeskustelujen jälkeen nuoret pitivät suuttumushallintaohjelmaa toiseksi hyödyllisimpänä. Nuoret, jotka eivät hyötäneet nuorisorangaistuksien ohjelmista, olivat usein nuoria, joiden elämäntilanne oli vakaalla ja hyvällä mallilla.³⁹

Nuorisorangaistuksen kokeiluvaihe herätti huolta rangaistuksen suuresta keskeyttämismäärästä, sekä rangaistuksen sanktiojärjestelmän toimivuudesta. Kokeiluvaiheen jälkeen rangaistuksen suorittamista edistämään otettiin käyttöön nuoren noutaminen valvontatapaamisille pyytämällä poliisilta virka-apua. Uhka noudosta edesauttoi rangaistusten suorittamista.

36 Keisala – Marttunen 2007, s. 79–80.

37 Perustuu 36 nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon loppuarvioon.

38 Keisala – Marttunen 2007, s. 83–84.

39 Keisala – Marttunen 2007, s. 80–82.

Nuorten keskeyttämiset vähenivät myös seurantatutkimuksen aikana huomattavasti suhteessa kokeiluvaiheeseen, joskin sen todettiin mahdollisesti johtuvan siitä, että nuoria valikoitui tarkemmin rangaistukseen sillä perusteella, ajateltiin heidän suoriutuvan rangaistuksesta. Seurantatutkimuksessa yhden vuoden seuranta-aikana noin puolet (52,7 %) nuorista sai uuden tuomion ja 42 % sai rikosrekisteriin uuden merkinnän ja sakkoa ankaramman rangaistuksen.⁴⁰

Nuorisorangaistukseen tuomittujen nuorten on todettu olevan tyypillisesti 17-vuotiaita poikia, jotka ovat suorittaneet peruskoulun mutta täytännönpanon aikana eivät olleet työelämässä eivätkä opiskelleet. Nuoret olivat usein olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle, mutta olivat sittemmin muuttaneet takaisin asumaan perheensä luokse. Nuorilla esiintyi usein alkoholin ja huumeiden käyttöä. Rikokset oli usein tehty alkoholin vaikutuksen alaisena ja kaveriporukan vaikutus nähtiin rikoksiin altistavana. Nuorten sosiaalisen tilanteen nähtiin yleisellä tasolla edelleen parantuneen myöhemmässä tutkimuksessa, suhteessa nuorisorangaistuksen kokeiluvaiheeseen.⁴¹

Nuori, joka rikoskäyttäytymisen vuoksi oli lastensuojelun toimesta sijoitettu tai otettu huostaan, tuomittiin nuorisorangaistukseen vain poikkeustapauksissa. Ensisijainen rangaistus oli näissä tapauksissa ehdollinen vankeus. Nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista noin joka toinen oli kuitenkin aiemmin ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Ehdolliseen vankeuteen tuomituista nuorista noin 39 % oli ollut sijoitettuna lastensuojelulaitokseen aiemmin.⁴² Tämän perusteella on nähty lastensuojelujärjestelmän osittain paikkaavan rikosoikeudellista järjestelmää ja toisinpäin.⁴³ Lastensuojelun ja rikosoikeudellisen järjestelmän toimet ja seuraamukset kulkevatkin usein rinnakkain ja viranomaisten välinen yhteistyö ja työjaon sujuvuus onkin nuorten rikosentekijöiden osalta keskeistä.⁴⁴

3.2.2 Nuorten ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta

Ehdollisen vankeuden toimivuudesta on aiemmin esitetty eriäviä mielipiteitä kansalaiskeskusteluissa, asiantuntijoiden ja nuorten kesken. Osan mielestä rangaistus toimii hyvänä varoituksena nuorille, mutta toisaalta sen vähäiset vaikutukset nuorten arkielämään voivat aiheuttaa sen, ettei sitä koeta

40 Keisala – Marttunen 2007, s. 83–84.

41 Marttunen – Keisala 2007, s. 69–73

42 Marttunen – Keisala 2007, s. 57.

43 Marttunen – Keisala 2007, s. 69–73.

44 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 1–5.

varsinaisena rangaistuksena.⁴⁵ Nuorten ehdollisen vankeuden valvonnan suhteen on aiemmin haastateltu nuoria. Haastatteluissa ilmeni nuorten osittain kevyt suhtautuminen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rangaistusta ei koettu varsinaiseksi rangaistukseksi, sillä sen vaikutus nuorten jokapäiväiseen elämään oli hyvin vähäinen. Muutamissa tapauksissa mietittiin kuitenkin rangaistuksen rikosrekisterimerkinnän mahdollista vaikutusta tulevaisuuteen. Sakot sen sijaan koettiin tuntuvampana ja konkreettisena rangaistuksena niiden taloudellisten vaikutusten myötä.⁴⁶ Myös rangaistuksen sanktiojärjestelmän todettiin olevan puutteellinen, vaikka toisaalta ehdollisen vankeuden tehosteena tuomitun valvonnan osalta huomiota on kiinnitetty siihen, ettei valvonnan kuulukaan olla ehdollisen vankeuden rinnalla oleva lisäsanktio tai lisävelvoitteita aiheuttava, vaan valvonnan tulisi toimia nuorta tukevana ja auttavana keinona⁴⁷, sekä syrjäytymistä ehkäisevänä toimenpiteenä⁴⁸.

Nuorten ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan valvontatapaamisista on arvioitu toteutuvan noin 11 tapaamista ja hyväksymättömiä tapaamisia olevan noin 14 tapaamista, jolloin suunnitelluista tapaamisista noin joka toinen toteutui⁴⁹. Valvottavia on aiempien tutkimusten perusteella tavattu noin kerran kuukaudessa, tai hieman useammin⁵⁰. Ehdollisen vankeuden osalta todettiin myös suuttumuksen hallinta –ohjelman olevan hyödyllinen, tai vastaavasti muut räätälöidyt ohjelmat, mikäli nuorten ongelma nähtiin yksinkertaisena. Vastaavasti valvontatapaamisten todettiin auttavan ohjelmia paremmin moniongelmallisimmissa tilanteissa.⁵¹ Valvonta nähtiin tutkimuksessa olevan tarpeetonta joidenkin nuorten kohdalla, jos heillä ei ollut sen kaltaisia ongelmia, joihin valvonnalla pyrittäisiin vaikuttamaan, tai ongelmat eivät olleet sosiaalisia ja täten vaativat muiden ammattilaisten apua. Rikosseuraamusvirasto (nykyään RISE) voi tarpeen mukaan lakkauttaa valvonnan aikaisintaan kuuden kuukauden päästä valvonnan alkamisesta, mutta tämä on käytännössä harvinaista, eikä edellä mainittu tutkimus sisältänyt varsinaisia lakkausesityksiä.⁵² Toisessa hieman myöhemmin julkaistussa tutkimuksessa 12 % valvonnoista lakkautettiin ennen koeajan

45 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 86–88.

46 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 22–25.

47 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 88–89.

48 Harrikari 2010, s. 110.

49 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 58–59.

50 Väkiparta – Marttunen 2009. Harrikari 2010.

51 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 88–91.

52 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 27–30, 86–88.

päättymistä, jolloin lakkautuksen syynä pääasiallisesti oli nuoren vakaa elämäntilanne ja se, jos rikolliset teot vaikuttivat ainutkertaisilta⁵³.

Ehdollisen vankeuden valvonnassa ja sen järjestelyissä on todettu esiintyvän huomattava määrä eroja alueellisesti ja toimistojen välillä, sekä edelleen valvojien välillä. Valvonnassa käytettiin esimerkiksi pääosin kriminaalihuollon (nykyisen RISE:n) työntekijää nuorten valvojana, mutta mitä pohjoisempana oltiin, sitä useammin hyödynnettiin myös yksityisvalvoja. Tämän ohella todettiin toimistojen välillä olevan muitakin eroja, jotka eivät olleet sidoksissa nuorten valvonnan suoriutumiseen, kuten esimerkiksi toimistokohtaiset erot taipumuksissa lakkauttaa valvontoja.⁵⁴

Ehdollisen vankeuden valvontaan tuomitut nuoret ovat aiemmin kuvattu lähtökohdiltaan hyvin moninaiseksi joukoksi, joista osa on rikostaustaa omaavia ja joiden elämäntilanne voidaan kuvata epävakaaksi, ja osa vuorostaan ensikertalaisia, joiden elämäntilanne vaikuttaa hyvin vakaalta. Tyypillinen nuorten ehdollisen vankeuden valvontaan tuomittu henkilö on työtön, 19-vuotias mies, joka asuu itsenäisesti vuokralla eteläisen Suomen alueella. Usein taustalla on aiempia sakkotuomioita, mutta ei aiempia ehdollisia vankeusrangaistuksia. Päihteidenkäyttöä on pääsääntöisesti alkoholin muodossa⁵⁵, huumeista tai lääkkeistä ei ole näyttöä. Rikokset ovat myös liittyneet vahvasti päihteiden käyttöön: joko rikokset on tehty päihtyneenä tai päihteiden hankkimiseksi. Rikosten uusimisriskin suurimpina syinä on arvioitu nuoren runsas vapaa-aika, sosiaaliset sidokset ja tekemisen puute.⁵⁶

Ehdollisen vankeuden valvontaan tuomituista nuorista naisten on todettu olevan usein huonommassa asemassa suhteessa miehiin. Tämä koskee varsinkin 18–20-vuotiaita naisia, joiden kohdalla voidaan olettaa lastensuojelun tuen päättyneen tai olevan päättymässä. Naisvalvottavien kohdalla peruskoulu oli useammin jäänyt kesken, ja he olivat valvonnan aikaan työttömiä. Tämän ohella heillä oli enemmän sekakäyttöä ja laittomien päihteiden käyttöä suhteessa miehiin.⁵⁷

Ulkomaalaistaustaisilla todettiin yleensä olevan pidempiä koeaikoja, ja valvontoja lakkautettiin harvemmin kuin suomalaistaustaisilla. Tämä mahdollisesti johtui siitä, että heille yleensä oli kertynyt merkittävämpi tuomio-rasite ennen valvontaa. Ulkomaalaistaustaisia oli selkeästi eniten eteläisen Suomen alueella, ja nuoret olivat usein taustaväestöön verrattuna hyvin

53 Harrikari 2010, s. 78–82.

54 Harrikari 2010, s. 113–114.

55 Harrikari 2010, s. 40–57. Väkiparta – Marttunen 2009, s. 58–60.

56 Väkiparta – Marttunen 2009, s. 58–60.

57 Harrikari 2010, s. 40–57.

kiinnittyneet työhön tai opiskeluun, mutta asumistilanne oli vuorostaan heikompi.⁵⁸

3.2.3 Seuraamuslajin valikoituminen ja aikaisempi tutkimus prosessien kestosta

Aiemmassa tutkimuksessa todettiin nuorisorangaistuksen tuomitsemisen olevan varsin sattumanvaraista ja paikkakuntasidonnaista, mikä aiheutti epäkohdan rikosprosessinäkökulmasta. Prosessin vaikutus valikoitumiseen näkyi edelleen siinä, ettei nuorisorangaistusta suosita, jos uskotaan, ettei nuorella ole motivaatiota tai kykyä suorittaa niin intensiivistä rangaistusta. Tämän todettiin osittain olevan perusteltua, joskin se samalla voisi karsia pois etenkin tiiviimmän tuen ja intervention tarvitsevat ”vaikeammat tapaukset”.⁵⁹ Nuorten ehdollisen valvonnan osalta todettiin nuorten tilanteen usein muuttuneen paljon prosessien pitkien käsittelyaikojen myötä, jolloin valvonnan tarve ei enää toimeenpanovaiheessa ollut ajankohtainen nuoren elämäntilanteen muututtua tuomiota edeltävän henkilötutkinnan jälkeen.⁶⁰

Nuorten rikosprosesseista on aiemmin tutkittu aikaa nuoren ensimmäisestä rikoksesta kärjääioikeuden tuomiopäivään. Vuosina 2005 ja 2006 tämä oli keskimäärin 222 vuorokautta. Toimeenpanosuunnitelmanpyynnön⁶¹ saapumisesta sen valmistumiseen on kriminaalihuollossa (nyk. RISE) keskimäärin mennyt 25 päivää. Tällöin pyynnön saapumisesta nuoren ensimmäiseen haastatteluun on keskimäärin mennyt 16 päivää ja viimeisestä haastattelusta lausunnon valmistumiseen on kestänyt 8 päivää.⁶² Kriminaalihuollon käsittelyaikojen on aiemmin todettu olevan hyvät eikä niissä ole esiintynyt viivästyksiä.⁶³ Nuorisorangaistuksen suorittaminen on keskimäärin aloitettu 39 päivän kuluessa kärjääioikeuden tuomion jälkeen, jos hovioikeuteen menneitä tapauksia ei huomioida. Tästä ajasta suurin osa on kulunut siihen, kun kärjääioikeus lähettää tuomion täytäntöönpantavaksi. Täytäntöönpanon saapumisesta kului edelleen keskimäärin kaksi viikkoa siihen, kunnes täytäntöönpano aloitettiin.⁶⁴

58 Harrikari 2010, s. 40–57.

59 Marttunen – Keisala, 2007 s. 69–73

60 Väkiparta – Marttunen, 2009. s. 13.

61 Vastaa nykyistä seuraamusselvitystä.

62 Marttunen – Keisala 2007, s. 37–38

63 Marttunen – Keisala 2007, s. 69–73

64 Keisala – Marttunen 2007, s. 3–4.

4 Tutkimusaineistot, tutkimusmenetelmät ja tutkimusetiikka

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksessa käytettyjä aineistoja ja niihin liittyviä tutkimusmenetelmiä, sekä tutkimuseettisestä näkökulmasta aineistoja koskevia tietosuojakäytäntöjä. Luku rakentuu aineistojen perusteella viranomaisaineistoihin, rekisteriaineistoihin, kyselyihin ja haastatteluihin.

4.1 Viranomaisaineistot

Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty erilaisia viranomaisaineistoja ja raportteja täydentämään kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen aineiston antamaa kokonaiskuvaa. Tutkimuksessa on käytetty sen kirjoitushetkellä ajankohtaisia ja saatavilla olevia lukuja sitä mukaan, miten viranomaiset niitä ovat päivittäneet ja julkaisseet. Nuorten rangaistuksien määriä varten on käytetty Tilastokeskuksen julkaisemia tilastoja, erityisesti *Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset* -tilastoa. Näiden ohella on hyödynnetty Krimo:n julkaisemaa *Seuraamusjärjestelmä 2021* -katsausta. Tutkimuksessa on edelleen hyödynnetty RISE:n tilastoja yhdyskuntaseuraamuksista, RISE:n tilastollista vuosikirjaa vuosilta 2021 ja 2022, sekä RISE:n kesällä 2022 syyttäjille kohdennetun yhdyskuntapalvelua koskevan kyselyn vastauksia ja rakennetta. Lisäksi tärkeää ajankohtaista tietoa on saatu Tapio Lappi-Seppälän laatimasta selvityksestä⁶⁵, joka toimii eräänlaisena pohjustuksena tälle raportille.

4.2 Rekisteriaineistot

RISE:n rekisteriaineisto muodostettiin Tyyne-asiakastietojärjestelmän tiedoista. Nuorisorangaistukseen liittyvä aineisto poimittiin henkilöpoimintana Tyyne-asiakastietojärjestelmästä siten, että yksittäisiin henkilöihin liittyvät asiakastiedot (lomakkeet) yhdistettiin kokonaisaineistoksi. Tekstiaineistot luokiteltiin käsin Krimo:ssa. Krimo:n rekisteriaineisto perustui puolestaan käräjä- ja hovioikeuden tuomioihin, ja RISE:lta saadut aineistot yhdistettiin Krimo:ssa tuomioaineistoihin.

Valvonnalla tehostetusta ehdollisesta vankeusrangaistuksesta muodostettu tutkimusaineisto poimittiin RISE:n Tyyne-asiakastietojärjestelmän SQL-kannasta massapoimintana. ROTI-asiakastietojärjestelmän

⁶⁵ Lappi-Seppälä 2023.

käyttöönoton yhteydessä (1.5.2022) sekä Tyyne-asiakastietojärjestelmä että vankitietojärjestelmä (Vati) passivoitiin. Tyyne-asiakastietojärjestelmästä muodostettiin jälkikäteen SQL-kanta, jolloin rekisteriaineistojen poiminta helpottui merkittävästi; henkilötunnukseen tai nimeen perustuvien yksittäisten lomakkeiden tallentamisen rinnalla voidaan tehdä nykyisin kokonaispoimintoja, kuten tässä tutkimuksessa. Tekstimuotoisia muuttujia ei kuitenkaan ole vielä tässä tutkimuksessa kvantifioitu. Tämä edellyttää edelleen laaja-alaista käsityötä tai vähintäänkin text mining -tekniikoiden käyttöä.

Rekisteriaineistoja on käsitelty vain tutkimusryhmän toimesta ja aineiston sensitiivisyyttä kunnioittavalla tavalla. Nuoria rikosentekijöitä koskevia tietoja voidaan pitää erityisen sensitiivisenä anonyymiteetin näkökulmasta, ja vielä korostetummin alaikäisten kohdalla, kun tiedot koostuvat rikostuomioiden lisäksi esimerkiksi sosiaaliviranomaisen, kuten lastensuojelun, ja muiden terveystuomareiden tiedoista. Aineisto on edelleen anonymisoitu heti, kun tämä on ollut mahdollista aineiston alkukäsittelyn jälkeen. RISE:n kanssa luodussa yhteistyösopimuksessa määriteltiin myös aineistojen käytöstä tutkimuksen osalta.

4.2.1 Nuorisorangaistuksia kuvaava rekisteriaineisto

RISE:n kanssa luodun yhteistyösopimuksen mukaan tutkimuksen alkupe-
räinen työryhmä päätyi pyytämään aineiston nuorisorangaistukseen tuomituista vuosilta 2013–2019. Lopullinen rekisteriaineisto koostui **tapauksista**, joissa seuraamuselvitysvaiheessa nuoresta on pyydetty lausunto nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta vuosina 2013–2018. Näistä suurimmassa osassa nuori myös tuomittiin nuorisorangaistukseen. Aineistosta puuttuvat täten nuorisorangaistustuomiot, joissa ei olla pyydetty seuraamuselvitystä nuorisorangaistuksesta, mutta nuorisorangaistus kuitenkin on tuomittu. Tämän ohella puuttuu todennäköisesti myös huomattava määrä seuraamuselvityksiä, joissa nuorelle ei olla suositettu nuorisorangaistusta.

- Tapauksia kokonaisuudessaan: 59, joista kahdessa pystyttiin hyödyntämään lähinnä perustiedot.
- Henkilöitä: 37
- Seuraamuselvityksiä tehty: 54
- Nuorisorangaistuksia tuomittu: 45

Aineistossa on määrällisesti enemmän taustatietoja ja seuraamusselvityksiin perustuvia tietoja kuin nuorisorangaistusten täytäntöönpanotietoja, sillä kaikissa tapauksissa nuorta ei lopulta tuomittu nuorisorangaistukseen. Nuorten taustatietoja voi täten myös ajoittain esiintyä enemmän kuin seuraamusselvityksiä on tehty, jos tieto on pystytty poimimaan nuorta koskevista muista lomakkeista, tai nuoresta on löytynyt aiempia tapauksia. Tapauksia on huomattavasti enemmän kuin henkilöitä, sillä useammalla henkilöllä oli useampi seuraamusselvitys tehtynä ja osa oli tuomittu useampaan kuin yhteen nuorisorangaistukseen.

Aineisto koostuu jokaisen tapauksen kohdalla RISE:n tiedoista ja asiakirjoista kyseisestä tapauksesta. Näitä ovat seuraamusselvitys, täytäntöönpanolomake, täsmennetty rangaistusajan suunnitelma, täytäntöönpanovaiheen työskentelylomake, aikataulutuloste, rikkomusten ja siirtojen selvitykset ja päätökset sekä yhteydenpitolomakkeet. Asiakirjat on käyty yksitellen läpi, ja kvalitatiivinen kuvaava sisältö on koodattu kvantitatiiviseksi aineistokokonaisuudeksi. Krimo:n aineiston avulla on pystytty yhdistämään seuraamusselvitykset niihin kuuluviin täytäntöönpanoihin, sekä täydentämään tapauksia edelleen tuomiotietojen avulla. Aineiston pienen koon takia tuloksia käsitellään pääosin frekvenssijakaumien perusteella.

4.2.2 Valvonnalla tehostettua ehdollista vankeusrangaistusta kuvaava rekisteriaineisto

Nuorten valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta kuvaava rekisteriaineisto perustuu Krimo:n tuomiotietorekistereihin, ja aineistoon kuuluvat kaikki vuosina 2013–2020 annetut tuomiot, joissa vastaaja on tuomittu ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena valvontaan. Aineisto sisältää myös vuoden 2020 jälkeen hovioikeudessa annetut valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta koskevat tuomiot, joiden oikeusprosessi on alkanut 2013–2020 välisenä aikana. Nuorten valvonnalla tehostettuja ehdollisia vankeusrangaistuksia koskevia täytäntöönpanotietoja on saatu RISE:lta massapöimintana Tyyne-asiakastietojärjestelmän SQL-kannasta.

Aineisto koostuu:

- 5694 tapauksen oikeuskäsittelyistä (sisältää myös hovioikeuksien ratkaisut) ja täytäntöönpanosta saaduista tiedoista.
- Henkilöitä: 4262

Kaikki täytäntöönpanoyksikössä käsitellyt tuomiot eivät olleet edenneet yhdyskuntaseuraamustoimistoon valvonnan aloittamiseksi, tai niiden tietoja

ei muusta syystä löytynyt Tyyne-asiakastietojärjestelmästä. Näitä tapauksia oli kaikkiaan 319. Aineiston vanhimpia tuomioita koskevat tiedot ovat saattaneet tuhoutua Tyyne-asiakastietojärjestelmän poistoautomaatiikan aiheuttamina. Osa uusimmista tuomioista on sen sijaan kirjattu vain nykyisiin RISE:ssä käytössä olevaan ROTI-asiakastietojärjestelmään, jonka tietoja ei tässä tutkimuksessa hyödynnetty. Muita syitä sille, ettei valvontaa ole lopulta aloitettu, ovat esimerkiksi täytäntöönpanon siirrot muihin Pohjoismaihin sekä hovioikeuden päätökset, joissa käräjäoikeuden määräämä valvonta oheisseuramuksena muutettiin muuksi rangaistukseksi. Osa tuomituista (n=11) oli kuollut pian tuomion julistamisen jälkeen tai ennen ylemmän tuomioistuimen ratkaisupäivää.

Kuudessa tapauksessa annetun tuomion tietoja ei löytynyt RISE:n täytäntöönpanorekisteristä eikä muista rekistereistä. Lisäksi kymmenessä tapauksessa tuomio oli jäänyt RISE:n täytäntöönpanorekisteriin ”Ei lainvoimainen” -tilaiseksi. Osassa näistä tapauksista vastaajia oli useampia. Yhteensä 22 henkilön valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeus oli jäänyt käsittelemättä tuomion julistamisen jälkeen. Kokonaisuudessaan tätä kadonneiden tuomioiden määrää voi pitää pienenä, vaikkakin vaikeasti selitettävänä.

Tutkimustulokset esitetään pääosin kuvailevien taulukoiden kautta sekä yhdyskuntaseuraamustoimistojen yksiköiden, että koko maan osalta. Nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa kuvaava rekisteriaineisto ei sisällä seuraamusselvityksiin perustuvaa tietoa, sillä seuraamusselvitysten liittäminen oikein tuomioiden ja täytäntöönpanojen kanssa on hyvin työlästä ja aikaa vievää, jolloin sitä ei ollut mahdollista tehdä tässä vaiheessa. Mahdollisten jatkotutkimuksien kannalta tämä voisi olla tärkeätä, esimerkiksi nuorten taustojen kartoittamista varten.

4.3 Laadulliset aineistot

Rekisteriaineiston antia on tutkimuksessa syvennetty laadullisella aineistolla. Laadullinen aineisto koostui sähköisten kyselyiden kautta tulleista monivalinta- ja avovastauksista, sekä teemahaastatteluista.

4.3.1 Kyselyt

Tutkimuksen osana laadittiin keväällä 2023 kahdelle eri kohderyhmälle suunnatut Webropol-kyselyt. Ensimmäinen kysely osoitettiin nuorten asioita käsitteleville syyttäjille ja toinen RISE:ssa nuorten asioiden täytäntöönpanossa työskentelevälle henkilöstölle. Kyselyissä selvitettäviä asioita arvioitiin yhteistyössä hankkeen ohjausryhmän kanssa ja kyselyt myös pilotoitiin

ensin ohjausryhmälle ja RISE:n henkilökunnalle. Kummastakin kyselystä laadittiin kieliversiot sekä suomeksi että ruotsiksi ja verkkokyselyt olivat avoinna 23.3.–9.4.2023. Kyselyitä edelsi saatekirje tutkimuksen taustoista ja tavoitteesta, sekä mihin tarkoitukseen kyselyiden vastauksia käytetään. Kyselyihin vastaaminen oli anonymia ja vastaaminen katsottiin edelleen suostumukseksi antaa tiedot käyttöön osana tutkimusta.

Syyttäjien kysely lähetettiin valtakunnansyyttäjän toimiston kautta kunkin syyttäjäläyteen koulutuksesta vastaaville apulaispäälliköille ja Ahvenanmaalla johtavalle maakunnansyyttäjälle. Syyttäjäläykeitä pyydettiin välittämään kysely omalla alueellaan kaikille sellaisille syyttäjille, jotka käsittelevät 15–20-vuotiaiden nuorten rikosasioita.

Syyttäjien kyselyyn vastasi 49 syyttäjää. Syyttäjien kyselyn vastausprosentin arvioimista vaikeuttaa se, ettei tiedossamme kaikilta osin ole, kuinka monelle syyttäjälle kysely välitettiin tai edes, että kuinka monta syyttäjää Suomessa tarkalleen ottaen käsittelee nuorten rikosasioita. Asiaan vaikuttavat myös alueelliset erot, sillä toisilla alueilla nuorten asiat on keskitetty tietyille syyttäjille, mutta toisilla ei. Tästä syystä kysely toimitettiin mahdollisesti myös joillekin sellaisille syyttäjille, joilla ei ollut kokemusta nuorten rikosasioiden käsittelemisestä. Jonkinlaista suuntaa vastausprosentista voidaan kuitenkin arvioida, sillä osa apulaispäälliköistä pystyi kertomaan, kuinka monelle syyttäjälle kysely heidän alueellaan välitettiin. Esimerkiksi Etelä-Suomen syyttäjäläyteen kysely välitettiin 50 syyttäjälle ja heistä 14 vastasi. Itä-Suomen syyttäjäläyteen kysely välitettiin 75 syyttäjälle ja heistä 15 vastasi. Länsi-Suomen syyttäjäläyteen kysely välitettiin 46 syyttäjälle ja 12 alueen syyttäjää vastasi. Näin arvioiden syyttäjäkyselyn vastausprosentin suuruudeksi voidaan arvioida karkeasti 20–30 %, jota voidaan pitää kohtuullisen hyvänä vastausprosenttina.

Vaikka kysely siten mahdollisesti toimitettiin myös joillekin sellaisille syyttäjille, joilla ei ollut kokemusta nuorten rikosasioiden käsittelemisestä, oli kyselyn kohdentuminen oikeaan syyttäjärühmään saatujen vastausten valossa onnistunut. Kaikki kyselyyn vastanneet syyttäjät olivat nimittäin toimineet syyttäjänä sellaisessa rikosasiassa, jossa 15–20-vuotias nuori on tuomittu valvontaan ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tai jossa RISE:lta on pyydetty nuoren seuraamusselvitys. Nuorisorangaistuksen osalta syyttäjien käyttökokemukset olivat vähäisemmät, mutta kyselyyn vastanneista syyttäjistä kuitenkin 39 % (19 syyttäjää) oli toiminut syyttäjänä asiassa, jossa nuori oli tuomittu nuorisorangaistukseen tai jossa nuoren soveltuvuudesta nuorisorangaistukseen oli pyydetty selvitys RISE:lta.

Myös RISE:lle laadittiin vastaavanlainen kysely. Kysely pyrittiin sielläkin kohdentamaan alaikäisten ja nuorten asioita käsitteleville työntekijöille. Kysely lähetettiin yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja toimipaikkojen yksikönpäälliköille, apulaisjohtajille tai muille toimipaikkojen yhteyshenkilöille

ja pyydettiin heitä välittämään kysely alueella 15–20-vuotiaiden nuorten asioita käsittelevälle RISE:n henkilöstölle.

RISE:n kyselyyn vastasi 49 RISE:n työntekijää. RISE:n kyselyn vastausprosentin arvioiminen ei ole mahdollista, sillä yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja toimipaikkojen suuren määrän vuoksi kysely lähetettiin jo lähtökohtaisesti laajalle ryhmälle ja heitä kaikkia pyydettiin välittämään kysely eteenpäin. Joka tapauksessa tulosten luotettavuuden puolesta puhuu se, että vastauksia saatiin jokaiselta syyttäjäaluetta vastaavalta RISE:n työskentelyalueelta ja jokainen kyselyyn vastannut henkilö kertoi osallistuneensa ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan täytäntöönpanoon tai laatineensa siitä seuraamusselvityksen, joten kysely oli kohdistunut oikeaan ryhmään RISE:n henkilöstössä. Myös myöhemmin järjestettyjen haastatteluiden yhteydessä kävi ilmi, että haastatellut RISE:n asiantuntijat pitivät saatujen vastausten lukumäärää hyvänä.

4.3.2 Haastattelut

Kyselytutkimuksen jälkeen toteutimme keväällä 2023 vielä yhteensä yhdeksän asiantuntijahaastattelua, jotka kestivät kukin noin 45–90 minuuttia. Haastattelimme neljää eri syyttäjää. He kaikki työskentelivät nuorten rikosasioiden parissa ainakin osan työajastaan ja edustivat eri syyttäjäalueita. Lisäksi haastattelimme viittä nuorten rikosasioihin perehtynyttä RISE:n työntekijää. Myös RISE:n työntekijät työskentelivät eri alueilla ja osittain myös erilaisissa tehtävissä. Haastattelut tallennettiin haastateltavien luvalla, mutta haastatteluja ei litteroitu. Haastatteluiden alussa ilmoitettiin, että haastatteluissa ilmenneet tiedot tullaan raportoimaan nimettöminä ja ilman vastaajin liittyviä tai heihin yhdistettäviä tunnistetietoja. Pitkien etäisyyksien takia haastattelut suoritettiin pääosin etäyhteydellä, mutta joitakin haastatteluja pystyttiin järjestämään myös kasvotusten. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina eli haastattelut etenivät ennalta väljästi muotoiltujen teemojen mukaan⁶⁶. Haastatteluissa syvennettiin kyselytutkimuksessa ilmi tulleita asioita ja selvitettiin muun ohella, minkälaisia toimintamalleja eri alueilla oli käytössä.

---

66 Nieminen – Lähteenmäki 2021, s. 16–17.

5 Tulokset

Tuloksien ensimmäinen alaluku 5.1. taustoittaa seuraamuslajien eroja. Alaluvussa tarkastellaan lainopin keinoin, mutta empiiristä aineistoa hyödyntäen valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen ja nuorisorangaistuksen välistä rangaistuslajivalintaa ja sitä, millä perusteella syyttäjät ratkaisee, pyytääkö RISE:lta nuorisorangaistuksen soveltuvuuden selvittämistä nuoren seuraamusselvityksen osana.

Tämän jälkeen tulosluku etenee rikosprosessin ja nuoren näkökulmasta kronologisessa järjestyksessä. Luvussa 5.2. kuvataan ensin yleisesti nuorten rikosasioiden käsittelemistä ja niihin liittyviä erityispiirteitä, jonka jälkeen rekisteriaineiston avulla on laskettu rikosprosessien kestot nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen osalta. Luvussa 5.2.5.4. on edelleen kuvattu seuraamusselvitysvaihetta, joka on keskeinen tuomiota edeltävä vaihe. Seuraamusselvitysten tietojen perusteella luvussa 5.3. on raportoitu nuorten taustoja ja tilanteita rangaistuslajin valinnan yhteydessä.

Luvussa 5.4. käsitellään rangaistusten täytäntöönpanoja, ensin nuorisorangaistusta (5.4.1.) ja sitten nuorten ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittua valvontaa (5.4.2.). Tuloksissa käsitellään täytäntöönpanojen sisältöjä, valvontojen tapaamisten määriä, täytäntöönpanon aikana tehtyjä arvioita nuorten tilanteista, sekä rangaistusten aikana käytettyjä sanktioita ja päättymisen syitä. Luvussa 5.5. esitetään lopuksi vielä RISE:n työntekijöiden kokemuksia seuraamuslajeista.

5.1 Rangaistuslajin valinta

Tämän ensimmäisen alaluvun tarkoituksena on tutkia lainopillisesti, mutta empiirisiä aineistoja hyödyntäen, miten valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus ja nuorisorangaistus suhtautuvat seuraamuslajeina toisiinsa ja millä perusteella näiden seuraamuslajien välinen arviointi on mahdollista suorittaa.

5.1.1 Rikosoikeudelliset periaatteet ja nuorisorikosoikeuden erityispiirteet

Suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteet ovat johtavia periaatteita suomalaisessa rikosoikeusajattelussa (RL 6:3.1 ja RL 6:4).⁶⁷ Periaatteiden vaikutus näkyy muun ohella siinä, että perinteisesti seuraamusharkinnassa painotetaan tekorikosoikeuden periaatetta eikä oikeudelliseen arviointiin tule vaikuttaa esimerkiksi rikoksenteijän henkilöön liittyvät seikat.⁶⁸ Nuorisorikosoikeus muodostaa kuitenkin tästä eräänlaisen poikkeuksen.⁶⁹ Nuorisorikosoikeudessa rikoksenteijän elämäntilanne on merkittävässä ja usein jopa ratkaisevassa asemassa seuraamusharkinnassa. Lisäksi avoseuraamusten käytön edellytyksenä on rikosten ehkäisy ja rikoksenteijän sosiaalistaminen.⁷⁰

Nuorten osalta rangaistuslajin harkinnassa korostuvat sellaisetkin niin sanottuun tekijärikosoikeuteen liittyvät piirteet, joita täysi-ikäisten rangaistuslajin valinnassa ei ainakaan vastaavalla tarkkuudella voida ottaa huomioon. Mikäli asiassa ei jää varteenotettavaa epäilyä nuoren syyllistymisestä rikokseen, on häntä koskevassa seuraamusharkinnassa otettava huomioon paitsi oikeudenmukaisuusnäkökohdat ja suhteellisuusperiaate⁷¹, myös esimerkiksi tekijän elämäntilanteeseen ja arvioituun uusimisriskiin liittyviä seikkoja.⁷² Seuraamusharkinta mahdollistaa kuitenkin erilaiset ratkaisut ja tämä voi johtaa siihen, etteivät syyttäjien tai tuomareiden valinnat ole yhdenmukaisia eri puolilla Suomea.

5.1.2 Syyttäjä nuorisorangaistuksen ”portinvartijana”

Tämän luvun tarkoituksena on selvittää nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välistä rajanvetoa seuraamusharkinnassa: mihin seikkoihin syyttäjät kiinnittävät huomiota harkitessaan, vaativatko he yksittäisessä rikosasiassa nuorelle valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta vai nuorisorangaistusta.

Syyttäjän on pyydettävä RISE:a laatimaan seuraamusselvitys, jos rikoksesta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa (laki nuoren

67 Lappi-Seppälä 2022, s. 165–171.

68 Marttunen 2008, s. 237.

69 Nuotio 2004, s. 468–471.

70 Marttunen 2008, s. 237.

71 Suhteellisuusperiaate oikeuttaa nuoret myös kategorisesti aikuisia lievempiin rangaistuksiin. Marttunen 2008, s. 152–153.

72 Marttunen 2008, s. 237–238 ja s. 265 ja s. 284. Lappi-Seppälä 2022, s. 157 ss. Nuotio 2004, s. 476–477.

rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 4 §).⁷³ Syyttäjä tekee siten useimmiten jo syyteharkinnan aikana päätöksen siitä, mitä seuraamuslajeja koskien seuraamusselvitykset pyydetään.⁷⁴ Tämä on merkittävä vaihe nuorisorangaistuksen käyttöalan muotoutumisessa. Lappi-Seppälä kuvaa selvityksessään, että ottaen huomioon nuorisorangaistuksen soveltumiseen liittyvien seuraamusselvityspyyntöjen määrän, on riidatonta, että tällä hetkellä merkittävä syy nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle on se, että syyttäjät pyytävät huomattavan vähän selvityksiä nuorisorangaistuksen soveltuvuudesta.⁷⁵ Lappi-Seppälä toteaa, että seuraamusjärjestelmän kehittämisen kannalta mielenkiintoisimmat selitykset nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle liittyvät järjestelmän rakenteisiin sekä viranomaiskäytännössä noudatettuihin tulkinta- ja soveltamislinjoihin. Tällaisena mahdollisena selityksenä voidaan pitää ensinnäkin kysymystä siitä, onko nuorisorangaistuksen niin sanottuna portinvartijana väärä taho. Tällä hetkellä menettelyn käyttö perustuu paljolti syyttäjän harkintaan eli tämän selityksen mukaan voidaan harkita, tulisiko sopivaa seuraamuslajia koskeva harkinta ohjata syyttäjän sijaan esimerkiksi RISE:lle. Lappi-Seppälä huomauttaakin, että jos nuorisorangaistukseen valikoitumista ohjaa tällä hetkellä rikoksen vakavuus ja tekijän aikaisemmat tuomiot, tulisi portinvartijaa joko vaihtaa tai laventaa syyttäjäportaassa noudatettuja kriteereitä⁷⁶, sillä kyseessä on erityispreventiivisesti orientoitunut seuraamus, jossa arvioinnin pääpainon tulisi olla kuntoutustarpeessa ja sosiaalisessa selviytymisessä.⁷⁷

Erityisesti syyttäjiin liittyy myös Lappi-Seppälän esiin nostama kysymys siitä, onko nuorisorangaistuksen rangaistusasteikko rajattu virheellisesti tai onko seuraamusten keskinäiset ankaruussuhteet hahmotettu erheellisesti, mikäli nuorisorangaistus jää soveltamatta rikoksissa, jotka edellyttävät vuotta pidempää ehdollista vankeusrangaistusta.⁷⁸ Lisäksi Lappi-Seppälä mainitsee muina mahdollisina selityksinä nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle esimerkiksi kysymyksen siitä, onko RISE:n ”seula” liian tiukka tai tulevatko tapaukset arvioitavaksi liian myöhään.⁷⁹

Tämän tutkimuksen osana olemme pyrkineet selvittämään näitä Lappi-Seppälän esiin nostamia teemoja. Olemme pyrkineet selvittämään

73 Säännöksen toisen momentin mukaan pyyntöä ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos seuraamusselvityksen laatimatta jättäminen on perusteltua tapauksen olosuhteissa ja sopuisuudessa nuoren rikoksesta epäillyn edun kanssa, ks. HE 177/2018 vp, s. 4–5 ja s. 43.

74 Seuraamisselvityksistä laajemmin, ks. jäljempänä luku 5.3.

75 Lappi-Seppälä 2023, s. 109–112.

76 Kts. jäljempänä luku 5.1.4.

77 Lappi-Seppälä 2023, s. 109–112.

78 Lappi-Seppälä 2023, s. 109–112.

79 Lappi-Seppälä 2023, s. 109–112.

kyselyiden ja haastatteluiden avulla, mitä asioita syyttäjät käytännössä ottavat huomioon pyydettävän seuraamuselvityksen laajuutta harkitessaan.

5.1.3 Nuorisorangaistuksen asema seuraamusjärjestelmässä

Rangaistuksen määräämistä koskeva päätös sisältää useita erilaisia osaratkaisuja.⁸⁰ Näitä ovat esimerkiksi rangaistuksen mittaaminen ja rangaistuksen lajivalinta. Nämä osaratkaisut ovat kuitenkin osittain päällekkäisiä niin, että lajivalinnassa on usein samalla kyse rangaistuksen ankaruudesta päättämisestä. Lappi-Seppälä huomauttaakin, että siltä osin kuin eri rangaistuslajit edustavat ankaruudeltaan toisistaan poikkeavia ratkaisuja, lajivalintaan pätevät samat säännöt ja periaatteet kuin rangaistuksen mittaamiseenkin. Lisäksi RL 6 luku täsmentää kunkin rangaistuslajin edellytyksiä.⁸¹

RL 6:3.1:n mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Säännös ilmentää normaalirangaistusajattelua, joka puolestaan toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatetta.⁸² Suhteellisuusperiaate sen sijaan ilmenee rikoslain 6:4:stä, jonka mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rangaistuksen ankaruuden ja rikoksen törkeyden välillä tulee vallita oikeudenmukainen suhde.⁸³ Seuraamusjärjestelmä on asteittain ankaroitettava ja tässä porrasmallisissa nuorisorangaistus on tarkoitettu lähtökohtaisesti ehdollisen vankeuden ja ehdottoman vankeuden (tai yhdyskuntapalvelun) väliin, vaikka jossain tapauksissa nuorisorangaistusta voidaan käyttää ensimmäisenäkin seuraamuksena.⁸⁴

Ehdollinen vankeusrangaistus ja nuorisorangaistus rinnastuvat lainsäätäjän silmissä siinä mielessä samalle tasolle⁸⁵, että nuorisorangaistuksen soveltamisalaa koskevan säännöksen (RL 6:10.1:n 1 kohta) mukaan nuorisorangaistukseen tuomitseminen edellyttää, että sakko on riittämätön rangaistus, mutta painavat syyt eivät vaadi myöskään ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Nuorisorangaistuksen suhdetta ehdolliseen

80 Kempainen 2021, s. 12.

81 Lappi-Seppälä 2022, s. 168–169.

82 Lappi-Seppälä 2022, s. 164–166.

83 Lappi-Seppälä 2022, s. 169.

84 Lappi-Seppälä 2022, s. 162. HE 102/2004 vp s. 16–17.

85 Myös HE 102/2004 vp, s. 16.

vankeusrangaistukseen ohjaa puolestaan RL 6:10.1:n toinen kohta, jonka mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomitaan nuorisorangaistus, jos ehdollista vankeutta valvontoiheen ei ole pidettävä riittävänä tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Nuorisorangaistuksen suhde ehdolliseen vankeusrangaistukseen on kuitenkin hieman epäselvä. Frände kuvaa, että lähtökohtana on, että nuorisorangaistus tulee sovellettavaksi vasta, kun nuorelle on jo määrätty yksi tai useampia ehdollisia vankeusrangaistuksia. Laki kuitenkin sallii myös sen, että nuorisorangaistusta käytetään ensimmäisenä rangaistusmuotona.⁸⁶

Seuraamuslajin valinta ei kyselyiden ja haastatteluiden perusteella ole yksiselitteinen. Kyselytutkimuksen mukaan suurin osa syyttäjistä (57 %) ei pitänyt nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden välistä rajanvetoa kovin selkeänä. Etelä-Suomen syyttäjänalue oli ainoa syyttäjäalue, jossa hieman useampi syyttäjä (kahdeksan syyttäjää) vastasi pitävänsä rajanvetoa selkeänä, kun taas kuusi alueen syyttäjää ei sielläkään pitänyt rajaa selkeänä. Myös syyttäjien haastatteluissa ilmeni, että syyttäjillä oli hieman toisistaan poikkeavia tulkintoja siitä, millaisissa tilanteissa nuorisorangaistus tulee harkittavaksi. Nuorisorangaistuksen epäselvä asema rangaistusjärjestelmässä näyttäytyi sekä sen suhteessa valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeuteen että nuorisorangaistuksen suhteessa yhdyskuntapalveluun.

5.1.4 Moitittavuus- ja tarkoituksenmukaisuusarviointi

Nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välisessä rangaistuslajivalinnassa voidaan suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteiden mahdollistamissa rajoissa ottaa huomioon myös näiden seuraamuslajien tarkoituksenmukaisuuteen liittyviä seikkoja. Seuraamuslajivalinta nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä tulisi siten tehdä paitsi 1) arvioimalla, että rangaistuksen ankaruus on oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, myös 2) seuraamuslajin tarkoituksenmukaisuutta kyseisen nuoren tilanteeseen nähden arvioimalla.

⁸⁶ Frände 2005, s. 394. Esimerkiksi rikoskierteen katkaisemiseksi, ks. HE 102/2004 vp s. 16–17.

Nuorisorangaistuksen määräämisen lainsäädännölliset edellytykset liittyvät paitsi moitittavuusnäkökohtiin⁸⁷, myös tarkoituksenmukaisuusnäkökohtiin⁸⁸.

5.1.4.1 Nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välisen ankaruuden arviointi

Rangaistuksen ankaruuden tulee siis olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen myös nuorten seuraamuksissa. Tästä syystä se, miten ankaraksi seuraamukseksi nuorisorangaistus arvioidaan, liittyy seuraamuslajivalintaan. Nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välisen ankaruuseron arvioimisen tekee haastavaksi ensinnäkin se, että nuorisorangaistus voi olla pituudeltaan enintään yhden vuoden⁸⁹, kun taas vielä kahdenkin vuoden pituinen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi etenkin alaikäisen nuoren ollessa kyseessä.⁹⁰ Jos syyttäjä (ja/tai tuomioistuimien) arvioi, että oikeudenmukainen seuraamus on vuoden ja kuusi kuukautta vankeutta, rajautuuko nuorisorangaistus seuraamuslajina pois jo pituutensa vuoksi vai voitaisiinko ajatella, että lyhyempi nuorisorangaistus vastaisi sanktioankaruudeltaan hiukan sitä pidempää valvonnalla tehostettua ehdollista vankeusrangaistusta?

Syyttäjäille teetetyn kyselyn perusteella enemmistö eli 64 % syyttäjistä piti 12 kuukauden nuorisorangaistusta ankarampana kuin 1 vuoden ja 6 kuukauden pituisia ehdollista vankeusrangaistusta. Noin neljännes (23 %) syyttäjistä katsoi kuitenkin nuorisorangaistusta pidemmän ehdollisen vankeusrangaistuksen ankarammaksi ja 13 % arvioi seuraamusten olevan yhtä ankaria. Samanpituisesta seuraamuksesta kysyttäessä suurin osa syyttäjistä (83 %) katsoi, että 6 kuukauden pituinen nuorisorangaistus on ankarampi kuin 6 kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla tehostettuna.

Vastaustensa perusteluissa syyttäjät toivat esiin ensinnäkin sen tosiasian, että nuorisorangaistus on valvontaa intensiivisempi.⁹¹ Moni syyttäjä

87 RL 6:10a.1:n 1 kohdan mukaan sakko on rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisemmat rikokset huomioon ottaen riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista.

88 RL 6:10a.1:n 2 kohdan mukaan ehdollista vankeutta valvontoinen ei ole pidettävä riittävänä tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

89 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 64 §:n mukaan nuorisorangaistus on pituudeltaan vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi.

90 Rikoslain 6:9.

91 Seuraamusten intensiivisyyden eroja on mahdollista hahmottaa tarkistamalla niihin sisältyneitä tapaamismääriä, ks. jäljempänä luku 5.4.

huomautti kuitenkin, että arvio ei ole aivan yksiselitteinen, sillä kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Koeajan pituus voi olla vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta (RL 2b:3.1). Vankeusrangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen. Täytäntöönpantavasta rangaistuksesta ja koeajalla tehdystä uudesta rikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta määrätään yhteinen ehdoton vankeusrangaistus (RL 2b:5). Moni syyttäjä toi esille, että ehdollisen vankeusrangaistuksen mahdollinen täytäntöönpano voi siten johtaa siihen, ettei nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välinen ankaruusero ole niin suuri.

Toisaalta vasta-argumenttina edellä esitetylle nostettiin esiin se, että alle 18-vuotiaina tehdyistä teoista tuomittu ehdollinen vankeusrangaistus määrätään täytäntöönpantavaksi vain harvoin. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei tule tuomita ehdotonta vankeutta, elleivät painavat syyt sitä vaadi (RL 6:9.2). Tämän vuoksi myös alaikäisenä tehdyistä rikoksista tuomitun ehdollisen vankeusrangaistukseen täytäntöönpantavaksi määräämisen katsotaan edellyttävän painavampia perusteita kuin täysi-ikäisenä tehdyistä rikoksista tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano.⁹²

Lisäksi syyttäjät ottivat kyselytutkimuksen mukaan ankaruuserojen arvioinnissa huomioon myös sen, että nuorisorangaistuksessa tapaamiset ovat velvoittavampia, sillä jos nuori rikkoo törkeällä tavalla nuorisorangaistukseen liittyviä velvollisuuksiaan, tuomioistuin voi tuomita muun rangaistuksen suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijaan (laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 24a §:n 2 ja 3 momentti ja 67 §). Suorittamatta jäänyt nuorisorangaistus on siten mahdollista muuntaa myös ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Sen sijaan ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrätyn valvonnan laiminlyönnistä ei ole vastaavaa mahdollisuutta. Valvonta-aikaa voidaan ainoastaan pidentää, mikäli ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomittu alaikäinen rikkoo valvontaan kuuluvia velvollisuuksiaan törkeällä tavalla (laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 62 §), mutta ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittua valvontaa ei voi muuntaa.⁹³

Lain esitöissä on todettu, että ehdollisen vankeuden ja nuorisorangaistuksen voi lähtökohtaisesti arvioida vastaavan päiviltään toisiaan, sillä näille molemmille seuraamuksille on tyypillistä, että rangaistusaikana on myös

92 Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 8.11.2007, Rangaistuslajin valinta ja ehdollisen vankeuden täytäntöönpano, s. 22.

93 Tämä on puhuttanut aikaisemminkin, ks. Väkiparta – Marttunen 2009, s. 86–88.

päiviä, jolloin rangaistuksen täytäntöönpano ei edellytä siihen tuomitulta erityisiä toimenpiteitä.⁹⁴ Marttunen ja Keisala ovat kuitenkin jo vuonna 2007 huomauttaneet, että on jossain määrin ongelmallista, ettei lain esitöissä oteta kantaa rangaistuksen mittaamistapaan ja tämä on aiheuttanut sen, että tuomioistuinkäytäntö on ollut epäyhtenäistä. Marttunen ja Keisala toteavat, että yksi ongelma, johon mittaamissuosituksista antaessa kuitenkin törmätään, on se, että uusklassisen seuraamusajattelun mukainen rangaistusten porrasmalli soveltuu huonommin nuorten avoseuraamusten yhteyteen, sillä näiden seuraamusten yhteydessä korostuu edellä viitattu seuraamusten tarkoituksenmukaisuuteen liittyvä harkinta.⁹⁵ On kuitenkin selvää, että harkinnan tulisi olla yhdenvertaista. Marttunen ja Keisala päätyvätkin puoltamaan tulkintaa, jossa neljää kuukautta lyhyempien valvonnalla tehostettujen ehdollisten vankeusrangaistusten sijaan tuomittaisiin nuorisorangaistuksen vähimmäismäärän mukainen (eli neljän kuukauden mittainen) nuorisorangaistus, jos tuomioistuin muutoin katsoo tarkoituksenmukaisuussyiden puoltavan nuorisorangaistukseen tuomitsemista. Sen sijaan nuorisorangaistuksen vähimmäismäärää pidempien tuomioiden yhteydessä voitaisiin hakea suuntaviivoja esitöissä mainitusta muuntosuhteesta, jonka mukaan yksi päivä nuorisorangaistusta vastaisi yhtä ehdollispäivää.⁹⁶ Sen sijaan, mikäli nuorisorangaistuksen suorittaminen jää kesken ja se muunnetaan ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi, suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen tilalle voidaan tuomita ehdoton vankeusrangaistus ja lähtökohtaisesti kahden nuorisorangaistuspäivän katsotaan vastaavan yhtä päivää ehdotonta vankeutta.⁹⁷ On kuitenkin huomattava, ettei nuorisorangaistuksen muuntaminen ehdottomaksi ole välttämätöntä myöskään nuorisorangaistuksen suorittamisen jäätyä kesken, vaan tuomioistuin voi muuntaa sen myös esimerkiksi ehdolliseksi vankeusrangaistukseksi.

Vaikka seuraamuslajien välinen vertailu ei aina ole yksinkertaista, nuorisorangaistusta pidetään lähtökohtaisesti ankarampana rangaistuksena kuin ehdollista vankeutta valvonnalla tehostettunakin. Tämä tarkoittaa, että syyttäjät harkitsivat pääsääntöisesti nuorisorangaistuksen käyttöä vain, mikäli katsoivat, ettei valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus ole riittävän ankara rangaistus.

94 HE 102/2004 vp, s. 35. Toisin kuin ehdoton vankeusrangaistus. Esitöissä huomauttaankin, että tästä syystä ehdottoman vankeusrangaistuksen ja nuorisorangaistuksen kohtuullisena suhteena voidaan pitää sitä, että kaksi nuorisorangaistuspäivää vastaa yhtä päivää ehdotonta vankeutta.

95 Marttunen – Keisala 2007 I, s. 60–62.

96 Marttunen – Keisala 2007 I, s. 60–62.

97 Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettu laki 67 §:n ja 68 §, HE 102/2004 vp, s. 35.

5.1.4.2 Seuraamuslajivalinta tarkoituksenmukaisuuden kannalta

Marttunen kuvaa, että moitittavuusnäkökohdat paikantavat rikoksen edellyttämän rangaistuksen tietyille vähimmäis- tai maksimitasoil- le, jonka jälkeen tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat saattavat ratkaista seuraamuslajin.⁹⁸

Lainsäätäjän tarkoitus vaikuttaa olleen, että nuorisorangaistuksen käyt- töalaan liittyvässä harkinnassa korostuisivat myös (ja ehkä jopa ennen kaik- kea) tarkoituksenmukaisuusnäkökulmat eli se, onko ehdollista vankeutta valvontoiheen pidettävä riittävänä tekijän sosiaalisen selviytymisen edistä- miseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Riittävää on, että toinen näistä edellytyksistä eli sosiaalisen selviytymisen edistäminen tai uusien rikosten ehkäiseminen puoltaa nuorisorangaistukseen tuomitsemista.⁹⁹

Nyt kyseessä olevien seuraamuslajien tiivis yhteys näkyy myös tarkoituk- senmukaisuuteen liittyvien edellytysten kannalta, sillä ehdollisen vankeu- den tehosteeksi tuomittavan valvonnan tarkoituksenmukaisuuteen liittyvät edellytykset ovat samat kuin nuorisorangaistuksessa. Rikoslain 6:10.3:n mukaan alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen osalta valvonnan edellytys on, että sitä pidetään perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen tai uusien rikosten ehkäisemisen takia.¹⁰⁰ Lain sanamuodossa ero kiteytyy siis siihen, onko valvonnalla tehostettua ehdollista vankeusrangaistusta pidettävä riit- täväenä kyseisen nuoren tilanteessa vai ei.

Lain esitöissä seuraamusten eroa on täsmennetty niin, että ehdollinen vankeus valvontoiheen voi tulla sovellettavaksi, jos kysymys on lähinnä siitä, että nuori tarvitsee ohjausta ja tukea. Nuorisorangaistuksen käyttöä puoltaa sen sijaan etenkin korkea uusimisriski. Uusimisriskiä voidaan arvi- oida paitsi nuoren elämäntilanteen, myös hänelle aikaisemmin tuomittujen rangaistusten perusteella.¹⁰¹

Marttunen on johtanut lain esitöistä johdetun harkintamallin, jonka mukaan nuoren rangaistuslajin valintaan liittyvää tarkoituksenmukaisuus- harkintaa olisi tehtävä ainakin neljää eri kysymystä harkiten. Ensinnäkin on pohdittava edellä mainituin tavoin, kuinka intensiivisiä toimenpiteitä nuori tarvitsee tuekseen. Ehdollinen vankeus valvontoiheen tulee kyseeseen, jos nuori on valvonnan tarpeessa, mutta nuoren ongelmat ovat hoidettavissa vähemmänkin intensiivisellä valvonnalla. Nuorisorangaistus tulisi sen si-

98 Marttunen 2008, s. 237.

99 Tapani, Tolvanen, Kemppinen 2022, s. 209–210.

100 Tapani, Tolvanen, Kemppinen 2022, s. 209–210

101 HE 102/2004 vp, s. 17.

jaan kohdentaa sellaisiin nuoriin, joille ehdollinen vankeus valvontoineen ei ole riittävän intensiivinen.¹⁰²

Toiseksi huomioon otetaan, kuinka korkea uusimisriski nuorella arvioidaan olevan. Uusimisriskin arviointi perustuu käytännössä nuoren aikaisempaan rikoskäyttäytymiseen ja nuoren elämäntilanteesta saatuihin tietoihin. Lain esitöissä huomautetaan, että nuorisorangaistukseen tulisi tuomita sellaiset rikosentekijät, joille ehdollinen vankeus valvontoineen ei ilmeisestikään ole riittävä varoitus. Toisaalta esitöissä kuitenkin korostetaan, ettei tämä tarkoita, että nuorisorangaistukseen tuomittavalla tulisi olla yksi tai useampi aikaisempi ehdollinen vankeusrangaistus, vaan esimerkiksi rikoskierteen katkaiseminen saattaa edellyttää nuorisorangaistukseen tuomitsemista ilman aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta.¹⁰³ Tältä osin taroituksenmukaisuusharkinta yhdistyy siten teon moitittavuusarviointiin.

Kolmantena Marttunen esittää, että seuraamusharkinnassa tulee ottaa harkittavaksi myös, onko nuorella riittävästi yhteistyökykyä, valmiutta ja kykyä noudattaa toimenpanosuunnitelmaa ja sen perusteella annettuja määräyksiä. Marttunen huomauttaa, että jos nuori ei saavu toimenpanosuunnitelman laatimistilaisuuteen tai osoittautuu siellä täysin yhteistyökyvyttömäksi, ei nuorisorangaistuksen tuomitsemista voida puoltaa. Marttunen perustelee kantaansa sillä, että näin toimien vältetään nuorisorangaistuksen myöhempi muuntaminen toiseksi rangaistukseksi. Nuorisorangaistus ei edellytä nuoren suostumusta, mutta nuoren kannan huomioiminen on Marttunen mukaan perusteltua sekä käytännön syistä että seuraamuksen vaikuttavuuteen liittyvistä syistä. Uusintarikollisuutta koskevien tutkimusten sanoma on, että tuomitun käytökseen voidaan vaikuttaa vain, jos hänet saadaan sitoutumaan seuraamuksen sisältönä olevien ohjelmien läpikäymiseen.¹⁰⁴

Neljäntenä huomioon otettavana seikkana Marttunen tuo esiin harkinnan siitä, voidaanko nimenomaan nuorisorangaistuksella todennäköisesti edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä uusia rikoksia. Marttunen huomauttaa, että jos nuorisorangaistuksella ei voida millään tavoin vaikuttaa nuoreen, ei sitä tule tuomita. Marttunen mainitsee, että tällainen tilanne voi esimerkiksi olla silloin, kun nuori on huostaanotettu lastensuojelulaitoksessa tai tuntuvien terveydenhuollon toimenpiteiden kohteena.¹⁰⁵ Marttunen huomauttaa, että suomalaisessa järjestelmässä on ainakin periaatteellisesti olemassa sanktiokumulaation vaara, mutta

102 Marttunen 2008, s. 284.

103 HE 102/2004 vp, s. 17.

104 Marttunen 2008, s. 285.

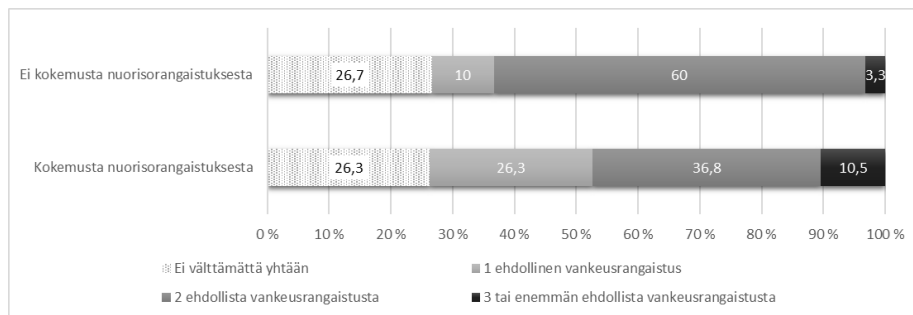
105 Marttunen 2008, s. 285–286 ja HE 102/2004 vp, s. 17.

käytännössä tällaista ei Marttusen arvion mukaan tapahdu ainakaan laajassa mittakaavassa.¹⁰⁶

5.1.4.3 Tutkimusaineistosta esiin nousseet havainnot seuraamuslajivalintaan liittyen

Pyrimme kyselytutkimuksessamme selvittämään muun ohella sitä, katsovatko syyttäjät, että rikoksen 15–17-vuotiaana tehneellä nuorella tulee olla yksi tai useampi ehdollinen vankeusrangaistus ennen kuin nuorisorangaistus voi tulla kyseeseen.

Enemmistö eli 63 % sellaisista syyttäjistä, jotka *eivät* uransa aikana olleet vaatineet nuorisorangaistusta tai pyytäneet sitä koskevaa soveltuvuusselvitystä (19 syyttäjää 30 syyttäjistä) katsoivat, että vastaajalla tulisi olla karkeasti ajateltuna kaksi tai kolme ehdollista vankeusrangaistusta ennen nuorisorangaistuksen soveltumista. Sen sijaan niistä syyttäjistä, jotka olivat olleet nuorisorangaistuksen kanssa tekemisissä, vastaava luku oli 47 % (9 syyttäjää 19 syyttäjistä). Kyselytutkimuksen perusteella vaikuttaa siten, että ne syyttäjät, jotka olivat työssään olleet tekemisissä nuorisorangaistuksen kanssa eivät edellyttäneet vastaajalta aivan yhtä paljon aikaisempia vankeusrangaistuksia kuin ne syyttäjät, jotka eivät olleet nuorisorangaistusta vaatineet. Kummassakin ryhmässä hieman reilu neljännes (26–27 %) syyttäjistä katsoi, ettei nuorisorangaistuksen soveltuminen edellytä välttämättä yhtään aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta.

Kuvio 1: Syyttäjien käsitykset nuorisorangaistuksen edellyttämästä rikosentisydestä nuorella suhteessa heidän kokemuksiinsa nuorisorangaistuksesta. Kuviossa on erotettu toisistaan nuorisorangaistusta työtehtävissään käyttäneet syyttäjät niistä, joilla ei ollut omakohtaista kokemusta nuorisorangaistuksen soveltamisesta.

106 Marttunen 2008, s. 393.

Yli 70 % kaikista kyselyyn vastanneista syyttäjistä (36 syyttäjää 49 syyttäjistä) katsoi, että rikoksen 15–17-vuotiaana tehneellä nuorella tulee olla entuudestaan vähintään yksi ehdollinen vankeusrangaistus ennen kuin syyttäjä harkitsee nuorisorangaistuksen soveltumista. Nuoren rikoshistorian merkitys korostui myös avovastauksissa kysymykseen siitä, mitkä seikat ovat merkityksellisiä, kun syyttäjä arvioi, pyytääkö RISE:lta nuorisorangaistusta koskevaa seuraamusselvitystä. Tarkoituksenmukaisuusarviointiin liittyviä seikkoja tuotiin esiin vain muutamassa yksittäisessä avovastauksessa, mutta silloinkin yhdistettynä teon moitittavuusarviointiin. Myös haastattelut vahvistivat tätä käsitystä. Syyttäjien haastatteluiden ja kyselyaineiston vastausten perusteella vaikuttaakin siltä, että syyttäjät arvioivat nuorisorangaistuksen käyttöalan ennen muuta teon moitittavuuden edellyttämän rangaistuksen ankaruuden kannalta.

Lain esitöissä on todettu, että sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusien rikosten ehkäiseminen eivät välttämättä edellytä nuorisorangaistukseen tuomitsemista, mikäli alaikäinen on huostaan otettuna lastensuojelulaitoksessa.¹⁰⁷ Lastensuojelulaitokseen sijoittuminen voitaisiin siten ottaa huomioon niin, että se puoltaisi valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta nuorisorangaistuksen sijaan. Tutkimusaineistosta ilmenee, että yhtä henkilöä lukuun ottamatta jokaisella nuorisorangaistukseen tuomitulla on ollut kontakti lastensuojeluun ja noin 87 % tuomituista on ollut sijoitettuna lastensuojelun toimesta.¹⁰⁸ Kyselyaineistossa syyttäjistä 94 % vastasi, ettei se, jos alaikäinen on sijoitettu laitokseen rikoskäyttäytymisen takia, vaikuta siihen, mitä seuraamusselvityksiä syyttäjä pyytää alaikäisestä. Seuraamusselvityksen sisältöön asialla taas oli kyselyn valossa enemmän vaikutusta. RISE:n kyselyssä kävi ilmi, että nuoren sijoitus lastensuojelulaitokseen voi toisinaan tarkoittaa sitä, että hänellä on jo riittävä tuki ympärillään, jolloin ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteena tuomittava valvonta ei välttämättä ole tarpeen. Toisaalta monessa vastauksessa korostettiin, että sijoitus kertoo osaltaan nuoren ongelmallisesta tilanteesta ja rikosasian käsittely ei usein ole mahdollista sijoituspaikassa, vaan korostaa ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittavan valvonnan merkitystä.

Nuoren yhteistyöhalukkuutta nuorisorangaistuksen soveltuvuuden edellytyksenä ei tule ylikorostaa, sillä RISE:n asiantuntijoiden haastattelussa ilmeni, että nuorten motivoiminen yhteistyöhön on osa RISE:n ammattitaitoa.¹⁰⁹ Toisaalta vaikka nuori tuomittaisiin nuorisorangaistukseen, mutta hän ei kykenisi suorittamaan sitä, ei sekään tarkoita, että nuorisorangaistus muunnettaisiin aina ehdottomaksi vankeudeksi. Suorittamatta

107 HE 102/2004 vp, s. 17.

108 Ks. jäljempänä luku 5.3.1.

109 Vrt. Marttunen 2008, s. 285.

jäänyt nuorisorangaistus voidaan myös muuntaa muuksikin rangaistukseksi (laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 24a §:n 2 ja 3 momentti ja 67 §).

5.1.5 Nuorisorangaistuksen epäselvä asema

Nuorisorangaistuksen käyttöalaa tulisi siten lainsäätäjän tarkoittamin tavoin arvioida paitsi teon moitittavuusarvioinnin kannalta, myös tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Kyselyn ja haastatteluiden perusteella vaikuttaa siltä, ettei seuraamuksien tarkoituksenmukaisuuden vertailu ole syyttäjien harkinnan keskiössä siihen kytkeytyvää rikosentisyyttä lukuun ottamatta.¹¹⁰

Nuorisorangaistuksen aseman epäselvyyttä kuvaa osaltaan myös se, että en osaa sanoa -vastauksien määrä oli kyselytutkimuksessamme merkittävä. En osaa sanoa -vastausten määrä oli vallitseva esimerkiksi avovastauksissa kysymykseen siitä, miten nuorisorangaistusta tulisi kehittää, jotta se tukisi paremmin alaikäisen (15–17 v) sosiaalista selviytymistä ja ehkäisisi hänen syyllistymistään uusiin rikoksiin. Vastauksissa nousi esiin, että syyttäjät kokivat, ettei heillä ole kykyä arvioida asiaa tältä kannalta. Tämä kuvastaa osaltaan ristiriitaa lainsäädännön edellyttämän tarkoituksenmukaisuusharkinnan ja syyttäjien käytössä seuraamusharkinnan aikana todellisudessa olevien tietojen välillä.

Myös haastatteluissa saadut tiedot vahvistivat, että syyttäjät arvioivat nuoren elämäntilannetta lähinnä tämän rikosentisyyden ja esitutkintapöytäkirjasta välittyvän tiedon perusteella. Tätä voi osaltaan selittää Suomessa rikosoikeudessa vahvasti vaikuttava tekorikosoikeuden painotus, johon nähden nuorisorikosoikeus muodostaa eräänlaisen poikkeuksen. Toisaalta luonnollisin selitys lienee, ettei syyttäjillä välttämättä ole erityisiä seuraamuksien tarkoituksenmukaisuuteen liittyviä seikkoja tiedossaan silloin, kun he tekevät harkintaa siitä, pyytävätkö he nuorisorangaistuksen soveltuvuuden selvittämistä seuraamuselvityksen yhteydessä. Nuoren rikoksesta epäillyn elämäntilanne hahmottuu paremmin vasta valmiista seuraamuselvityksestä.

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 4 § ja 5 § koskevat seuraamuselvityksen pyytämistä.¹¹¹ Lainsäädännön esitoissa mainitaan, että RISE:n seuraamusharkinnan lähtökohtana on syyttäjän pyyntö eli mitä seuraamusta syyttäjä nuorelle vaatii.¹¹² Nuoresta ri-

110 Myös Marttunen on kiinnittänyt huomiota nuorisorangaistuksen epäselvään asemaan lainsäädännössä, Marttunen 2008, s. 400–401.

111 Ks. myös esityöt HE 229/2009 vp, s. 21–22, HE 172/2012 vp, s. 3.

112 HE 229/2009 vp, s. 22.

koksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 5.3 §:n mukaan: ”Rikosseuraamuslaitos laatii tekemänsä arvioinnin perusteella kirjallisen seuraamusselvityksen, joka sisältää myös nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista tilannetta koskevat olennaiset tiedot. Seuraamusselvitykseen sisällytetään *myös muu sellainen rikoksen vuoksi tehtävä selvitys tai lausunto, jonka syyttäjää on pyytännyt* yhdyskuntaseuraamuksen tuomitsemista varten” (kursivointi tässä). Säännöksen esitöissä on mainittu nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma esimerkkinä tällaisesta muusta rikoksen vuoksi tehtävästä selvityksestä tai lausunnosta, jonka syyttäjää on pyytännyt yhdyskuntaseuraamuksen tuomitsemista varten.¹¹³

Syyttäjien vetovastuu näkyi myös kyselytutkimuksessa. Valtaosa syyttäjistä (92 %, 45 syyttäjää) kertoi, ettei kukaan muu tahoa (kuten RISE tai sosiaaliviranomainen) ole koskaan tehnyt hänelle aloitetta nuorisorangaistuksen soveltuvuuden selvittämisessä. Tiedustelimme myös RISE:n kyselyssä, miten RISE:n työntekijät toimivat, jos katsovat, että alaikäinen (15–17 v) voisi soveltua nuorisorangaistukseen, mutta syyttäjää ei ole pyytännyt selvitystä nuorisorangaistuksen soveltuvuudesta. Vastauksista noin puolet (48 %, 23 vastausta) kertoi, että on tällaisessa tilanteessa yhteydessä syyttäjään ja kysyy, haluaako tämä lisätä nuorisorangaistusta koskevan selvityksen pyyntöön. Kuitenkin lähes yhtä suuri osa vastaajista (42 %, 20 vastausta) kertoi, että laatii tällaisessakin tilanteessa selvityksen ainoastaan siltä osin kuin syyttäjää on pyynnössään esittänyt. Loput vastaajista kertoivat keskustelewansa asiasta ensin esimerkiksi yksikössään tai esimiehensä kanssa.¹¹⁴

Syyttäjien haastatteluissa kaikki syyttäjät suhtautuivat positiivisesti ajatukseen siitä, että RISE tiedustelisi syyttäjiltä nuorisorangaistuksen selvittämisen mahdollisuutta, jos he kokevat, että seuraamuslaji voisi olla tarkoituksenmukainen kyseisen nuoren tilanteessa. Käytännössä varsinaisen pyynnön seuraamusselvityksestä laatii useimmiten syyttäjänviraston toimistohenkilökunta syyttäjän ohjeistuksen perusteella. Syyttäjistä 96 % (47 syyttäjää) kertoi, että toimistohenkilökunta laatii pyynnön syyttäjän puolesta.

Joka tapauksessa tällä hetkellä kyselytutkimuksen valossa vaikuttaa siltä, että nuorisorangaistuksen soveltuvuutta koskevan selvityksen pyytäminen, sen tarpeellisuuden arvioiminen ja tosiasiallinen muistaminen ovat lähestulkoon yksinomaan syyttäjän vastuulla. Jos nuorisorangaistuksen

113 HE 229/2009 vp, s. 22.

114 RISE:n haastatteluissa kävi myös ilmi, että ROTI-asiakastietojärjestelmä aiheuttaa RISE:n henkilöstölle omat haasteensa, jos aikaisempaan seuraamusselvityspyntöön lisätään nuorisorangaistusta koskeva selvitys.

käyttöä halutaan lisätä, on sitä koskevien seuraamusselvityspyyntöjen lisääminen ensimmäinen askel käyttömäärien kasvattamiseksi.¹¹⁵

5.2 Rikosprosessin kesto alaikäisen ja nuoren rikosasiassa

Tässä luvussa kuvataan yleisesti alaikäisten ja nuorten rikosasioiden käsittelemisen erityispiirteitä ja aikatauluja. Rikosprosessien aikataulut kuvataan tämän jälkeen aikajanoilla, ensin nuorisorangaistukseen johtaneiden rikosprosessien osalta, tämän jälkeen ehdollisen vankeuden tehosteena tuomitun valvonnan osalta, ja lopulta ikäryhmittäin alaikäisten ja 18-vuotta täyttäneiden osalta.

5.2.1 Nuorten rikosasioiden käsittelemisen aikataulusta ja keskittämisestä

Nuoren rikosasiaan liittyy paljon erityissääntelyä, joiden keskeisenä sisältönä on asian viivytyksetön käsitteleminen, nuoren oikeuksien suojaaminen sekä asioiden selvittäminen nuoren ikätasoisella tavalla. Esitutkintalain 3:11.2:n mukaan esitutkinta on toimitettava kiireellisesti, jos rikoksesta epäilty on alle 18-vuotias. Lasta on kohdeltava ja informoitava asianmukaisesti hänen ikäänsä nähden ja hänelle on tarvittaessa määrättävä edunvalvoja (ETL 4:7 ja 4:8, 4:16, 4:17). Alle 18-vuotiasta rikoksesta epäiltyä ei myöskään saa kuulustella ilman todistajaa, paitsi jos kuulustelussa on läsnä hänen avustajansa, laillinen edustajansa taikka sosiaaliviranomaisen edustaja. Lisäksi ETL 7:16:n mukaan sosiaaliviranomaiselle on ilmoitettava teosta ja varattava tilaisuus lähettää edustajansa kuulusteluun, kun alle 18-vuotiasta epäillään rikoksesta, jollei tämä ole selvästi tarpeetonta. Esitutkintaviranomaisen on lisäksi toimitettava viipymättä kuulustelupöytäkirja sosiaaliviranomaiselle.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 1:8a.2:n mukaan syyttäjän on ratkaistava kiireellisesti, nostaako hän syytteen, jos rikoksesta epäilty on alle 18-vuotias. Myös syyte on nostettava ilman viivytystä. Alle 18-vuotiaalle rikoksesta epäillylle on myös määrättävä viran puolesta avustaja, ellei ole ilmeistä, ettei hän tarvitse puolustajaa. (ROL 2:1.3) ROL 5:13.2:n mukaan pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta, jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. ROL 8:3.2:n mukaan alle

115 Ks. myös Lappi-Seppälä 2023, selvitys 2023, s. 109–110.

18-vuotiasta vastaajaa ei voida tuomita vankeusrangaistukseen, ellei häntä ole henkilökohtaisesti kuultu pääkäsittelyssä.

Nuoren rikosasia on siten käsiteltävä kiireellisesti, mutta ainoa lakiin sidottu määräaika koskee asian käsittelyä tuomioistuimessa. Rikosprosessien tehostaminen on kaikkien rikoksesta epäiltyjen osalta ollut kasvavan huomion kohteena (esimerkiksi OM mietintöjä ja julkaisuja 2022:14), mutta erityisen tärkeää tämä on nuorten seuraamusjärjestelmän tavoitteiden johdosta alaikäisten rikoksesta epäiltyjen ollessa kyseessä.

Alaikäisten nuorten rikosasioiden keskittäminen vaikuttaa kyselytutkimuksen perusteella olevan hiukan tavallisempaa poliisilla kuin syyttäjillä tai tuomareilla. Noin kolmasosa (31 %) syyttäjistä kertoi, että heidän alueellaan nuorten asiat on keskitetty tietyille syyttäjille. Hiukan useampi eli 36 % syyttäjistä kertoi, että nuorten asiat oli keskitetty heidän alueellaan tietyille poliiseille. Tuomareille keskittäminen oli sen sijaan harvinaisempaa ja vain 13 % syyttäjistä kertoi, että nuorten asiat on keskitetty tietyille tuomareille.

RISE:n kyselyssä 41 % kyselyyn vastanneista kertoi, että 15–17-vuotiaiden nuorten asiat on jaettu heidän yksikössään tietyille henkilöille ja 59 % kertoi, että niitä ei ole keskitetty, vaan ne voidaan jakaa kenelle tahansa.

Prosessien kestoon vaikuttavana seikkana nousi RISE:n kyselyssä ja haastatteluissa useasti esiin siirtyminen aikaisemmasta (Tyyne) asiakastietojärjestelmästä ROTI-asiakastietojärjestelmään. Kyselyssä 85 % (41 vastausta) RISE:n kyselyyn vastanneista kertoi, että ROTI-asiakastietojärjestelmä on aiheuttanut merkittävästi lisätyötä ja 13 % (6 vastausta) vastaajista kertoi, että ROTI-asiakastietojärjestelmä on aiheuttanut hieman lisätyötä. Yksikään vastaajista ei katsonut, että ROTI-asiakastietojärjestelmä olisi vähentänyt heidän työmääräänsä. Tällä hetkellä ROTI-asiakastietojärjestelmään on jatkokehitysvaiheessa, jonka keskeisenä tavoitteena on helpottaa järjestelmän käytettävyyttä.

ROTI-asiakastietojärjestelmään siirtyminen nousi esiin myös syyttäjien haastatteluissa ja syyttäjät kertoivat, että RISE on joutunut pidentämään seuraamusselvityksien laatimiseen varattua aikaa ROTI-asiakastietojärjestelmään siirtymisen jälkeen.

5.2.1.1 Lainmuutos ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi määrätyn valvonnan täytäntöönpanosta

Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta on aina yksi vuotta ja kolme kuukautta. Sitä, milloin tämä valvonta-aika alkaa kulumaan, on muutettu vuonna 2022 voimaan tulleella lainmuutoksella (1304/2021 ja 1307/2021 ja niitä koskeva HE 246/2020). Jos tämän seuraamuksen perusteena oleva rikos on tehty 4.4.2022 tai sen jälkeen, määräytyy valvonnan

täytäntöönpano uusien säännösten mukaan yhdenmukaisesti yhdyskuntapalvelun ja nuorisorangaistuksen kanssa. Niiden mukaan (laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 15.2 §) ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan valvonta-aika alkaa sinä päivänä, jolloin on täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman mukainen ensimmäinen valvontatapaaminen.

Ennen tätä lainmuutosta eli ennen 4.4.2022 tehdyn rikoksen perusteella ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrätyn valvonnan valvonta-aika alkoi kulua joko siitä, kun tuomio tuli lainvoimaiseksi valvontaa koskevalta osaltaan tai suostumuksesta, mikäli tuomittu antoi suostumuksensa valvonnan täytäntöönpanon aloittamiseen.¹¹⁶ Lainmuutoksen jälkeen valvontaa ei voi aloittaa enää tuomitun suostumuksen perusteella.¹¹⁷ Aikaisemman lainsäädännön mukainen tilanne oli siinä mielessä ongelmallinen, että seuraamuksen täytäntöönpanon aloittaminen saattoi viivästyä lainvoimaisen tuomion odottamisen vuoksi jopa niin, ettei valvonta-aikaa ehditty aina edes aloittaa, sillä koeaika alkoi kulua jo ensimmäisen oikeusasteen antamasta tuomiosista ja valvontakin päättyi, kun ehdollisen vankeuden koeaika päättyi.¹¹⁸ Tämän tutkimuksen kohteena on siis ollut vanhan lainsäädännön mukainen täytäntöönpanon alkamisaika, joten odotettavissa on, että prosessin kokonaiskeston liittyvät luvut tulevat muuttumaan – joskaan tuskin ainakaan lyhenemään – uuden lainsäädännön myötä.

Lainmuutoksen jälkeen ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittu valvonta raukeaa vasta, jos sen täytäntöönpano ei ole alkanut kolmessa vuodessa lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä (RL 8:12b). Tämä puolestaan tarkoittaa, että jatkossa voi esiintyä sellaisia tilanteita, joissa valvonta toteutuu vasta ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan päättymisen jälkeen.

5.2.2 Rikosprosessin eteneminen nuorisorangaistukseen johtaneissa tuomioissa

Seuraavaksi kuvataan nuorisorangaistusaineiston perusteella rikosprosessin eri vaiheiden kestoa, ensin koko aineiston perusteella ja sen jälkeen rajattuna niihin 28 tapauksiin, joissa nuori on käynyt läpi koko prosessin ja

¹¹⁶ HE 246/2020, s. 11–12.

¹¹⁷ HE 246/2020, s. 28.

¹¹⁸ Rikoslain 2b:3.1:n mukaan ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa säännöksen mukaan tuomion julistamisesta tai antamisesta. Tämä tarkoittaa käytännössä, että koeaika kuluu myös mahdollisen muutoksenhaun aikana. Ks. myös Harrikari 2010, s. 29 ja HE 120/2018, s. 40.

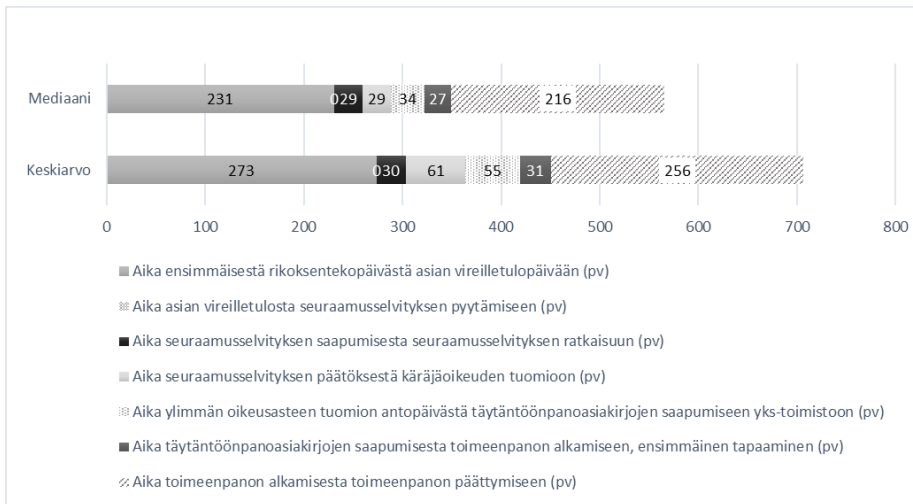
suorittanut nuorisorangaistuksen loppuun¹¹⁹. Haastattelu- ja kyselyaineiston perusteella ilmeni, että vaikka nuori olisi tehnyt rikoksensa alaikäisenä, mutta ehtinyt täyttää 18 vuotta ennen tuomiotaan, niin tämä voi vaikuttaa prosessin nopeuteen nuoren kohdalla ja asia voi aikataulullisesti siirtyä käsiteltäväksi täysi-ikäisten prosessiaikataulujen mukaan¹²⁰. Luvussa 5.2.4. on tästä näkökulmasta kuvattu erikseen tuomiohetkellä 15–17-vuotiaiden aikajanaat verrattuna 18-vuotta täyttäneiden aikajanaan, vaikka 18-vuotta täyttäneiden määrä nuorisorangaistukseen johtaneissa tuomioissa rajoittuu 8 tapaukseen.

Seuraavissa kuvioissa on kuvattu nuorisorangaistustapauksien rikosprosessieja aikajanaan, joka koostuu prosessin eri vaiheista ja vaiheiden keskimääräisestä kestoista suhteessa toisiinsa. Kuvioiden luvut kuvaavat kaikki päivien lukumääriä. Rikosprosessien eri vaiheiden tarkempia lukuja löytyvät *Rikosprosessin eri vaiheiden kestot*-liitteestä (liite 3). Tällä aineistolla ei ole ollut mahdollista selvittää tarkempia vaiheita tuomion ensimmäisen rikoksen ajankohdan ja käräjäoikeuden vireilletulon välissä, liittyen esimerkiksi esitutkintaan ja syyteharkintaan. Tämä olisi vaatinut laajempaa viranomaisrekistereiden yhdistämistä. Rikosprosessien aikajanojen tarkoitus onkin korostaa prosessien kestoja suhteessa nuorten elämään, jolloin esimerkiksi pitkä aikaväli rikoksesta seuraamuksen alkuun voi olla merkittävä nuoren henkilön elämässä.

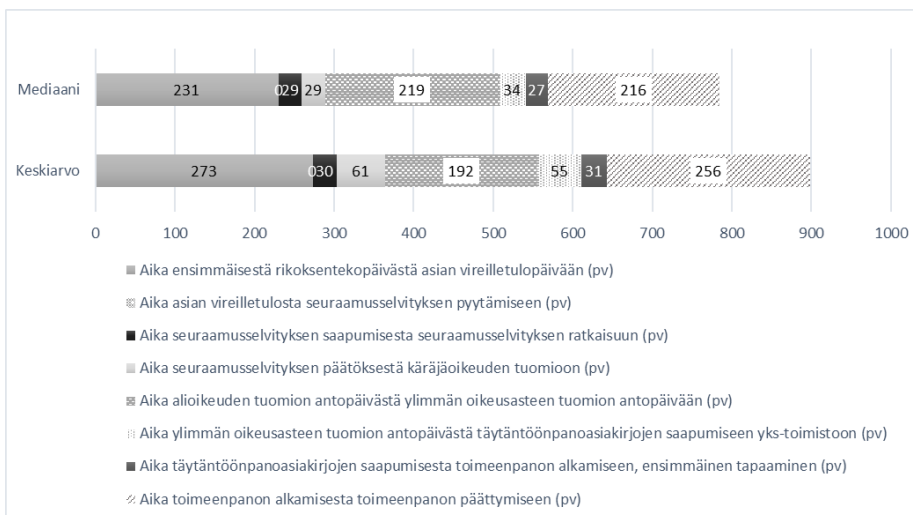
Ensimmäiset kuviot (2 ja 3) kuvaavat kaikkia nuorisorangaistusaineiston tapauksia. Kaikki aineiston tapaukset eivät kuitenkaan ole täydellisiä prosesseja alusta loppuun eli osasta esimerkiksi on laadittu ainoastaan seuraamusselvitys nuorisorangaistuksesta, vaikka asiassa ei lopulta ole päädytty tuomitsemaan nuorisorangaistusta. Tämän myötä myös tapausmäärät eri vaiheissa voivat erota keskenään. Laskuista on myös poistettu yksittäisiä poikkeusarvoja, yhteensä 10 kappaletta, ehkäisemään lukujen vääristymää pienen tapausmäärän takia. Poikkeustapaukset koskivat esimerkiksi tilanteita, missä useampi nuorisorangaistus oli yhdistetty samaan täytäntöönpanoon tai asiasta oli valitettu korkeimpaan oikeuteen ja prosessi täten oli erityisen pitkä. Kuvio 2 kuvaa prosessia, jossa lainvoimainen tuomio on annettu käräjäoikeudessa (45 tapausta) ja kuvio 3 prosessia, jossa lainvoimainen tuomio on annettu hovioikeudessa (7 tapausta).

119 Tapaukset, joissa nuoren rikosprosessin eri vaiheiden kaikki päivämäärät ovat olleet saatavilla.

120 Tämä johtuu ROL 5:13.2:n muotoilusta, jonka mukaan pääkäsitely on aloitettava 30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta, jos *alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta* (kursivointi tässä).

Kuvio 2: Nuorisorangaistusprosessin aikajana – lainvoimainen tuomio annettu käräjäoikeudessa (kaikki tapaukset).

Kuvio 3: Nuorisorangaistusprosessin aikajana – lainvoimainen tuomio annettu hovioikeudessa (kaikki tapaukset).

Yllä olevista kuvioista 2 ja 3 puuttuu asian vireilletulo käräjäoikeudessa ja seuraamuselvityspyynnön välinen vaihe, sillä se saa kuvioissa arvon 0. Tämä arvo sai n. 1/3 tapauksissa negatiivisen arvon, 1/3 tapauksissa arvon 0 ja 1/3 positiivisen arvon, mikä kuvaa, että seuraamuselvitystä pyydetään ajoittain ennen asian vireilletuloa käräjäoikeudessa, välillä samana päivänä ja ajoittain vireilletulon jälkeen. Aikajanan eheyden vuoksi tämä vaihe on haluttu sisällyttää aikajanaan, joskin se käytännössä osittain osuu

päällekkäin prosessin muiden vaiheiden kanssa, eikä täten asettaudu kronologisesti järjestykseen muiden vaiheiden suhteen. Tästä johtuen vaihe seuraamusselvityspyynnön saapumisesta seuraamusselvityksen ratkaisuun ei myöskään välttämättä asetu aikajanaan omana vaiheenaan, vaan voi samalla tavalla osittain osua ajallisesti limittäin edeltävän vaiheen kanssa. Tämän myötä kuvioiden 2 ja 3 aikajanojen kokonaiskestot eivät välttämättä kuvaa tarkkaa kokonaiskestoja. Aikajanojen kestoja on tästä syystä kuvattu erikseen taulukossa 3 myöhemmin tässä luvussa.

Eri vaiheiden minimi- ja maksimipituuksien perusteella oli havaittavissa huomattavia eroja eri vaiheissa eri tapausten välillä (liite 3). Prosessin pisimmät vaiheet koostuivat rikoksen teosta asian vireilletuloon käräjäoikeudessa, sekä vaiheesta käräjäoikeuden tuomion ja mahdollisen hovioikeuden tuomion välillä. Laskelmissa on käytetty tuomion varhaisinta rikosta, jolloin tuomion vakavin rikos on voitu tehdä ajallisesti huomattavasti myöhemmin. Pisimmässä tapauksessa tuomion ensimmäinen rikos oli tehty vuonna 2014 ja muut rikokset muutamien vuosien välein, jolloin asia on tullut käräjäoikeudessa vireille vasta useamman vuoden päästä ensimmäisestä rikoksesta. Tapauksessa rikoksen ja vireilletulon välinen aika oli 1190 päivää, jolloin se ei ilmene aikajanoissa aiempien perusteluiden mukaan sen poikkeavan arvon myötä.

Tapauksia, joissa käräjäoikeuden tuomiosta oli valitettu hovioikeuteen tai edelleen korkeimpaan oikeuteen, oli 7. Lyhyin aikaväli koski hovioikeuden tuomion ja täytäntöönpanon saapumisen väliä, jonka keskiarvo oli 4 päivää (liite 3)¹²¹. Parit pitkät aikavälit, molemmat poistettuja 361 päivän pituisia, täytäntöönpanon saapumisen ja täytäntöönpanon alkamisen välillä olivat tapauksia, joissa täytäntöönpanoa ei voitu aloittaa nuoren terveyden tai aiemmin tuomitun täytäntöönpanossa olevan rangaistuksen takia.

Taulukko 3 kuvaa kaikkia tapauksia, myös poikkeuksellisia, eikä siinä ole eroteltu eri tuomioasteiden päätöksiä. Luvuista voidaan nähdä, että aikaväli rikoksesta täytäntöönpanon alkamiseen kesti keskimäärin n. 450 päivää, eli noin vuosi ja kolme kuukautta. Tämä on kauemmin kuin mitä nuorisorangaistusta itsessään on mahdollista tuomita. Lyhyin aika oli 76 päivää ja pisin 1210 päivää, joka vastaa suunnilleen 3 vuotta ja 3 kuukautta. Koko prosessi, eli aikaväli rikoksesta toimeenpanon päättymiseen, kesti keskimäärin noin 2 vuotta. Lyhyin kesto oli 202 päivää ja pisin puolestaan yli 5 vuotta. Käräjäoikeuden vireilletulopäivästä kesti keskimäärin 68 päivää käräjäoikeuden tuomioon ja vastaavasti keskimäärin 244 päivää hovioikeuden tuomioon. Kuten edellä on todettu, ROL 5:13.2:n mukaan pääkäsitteily on aloitettava

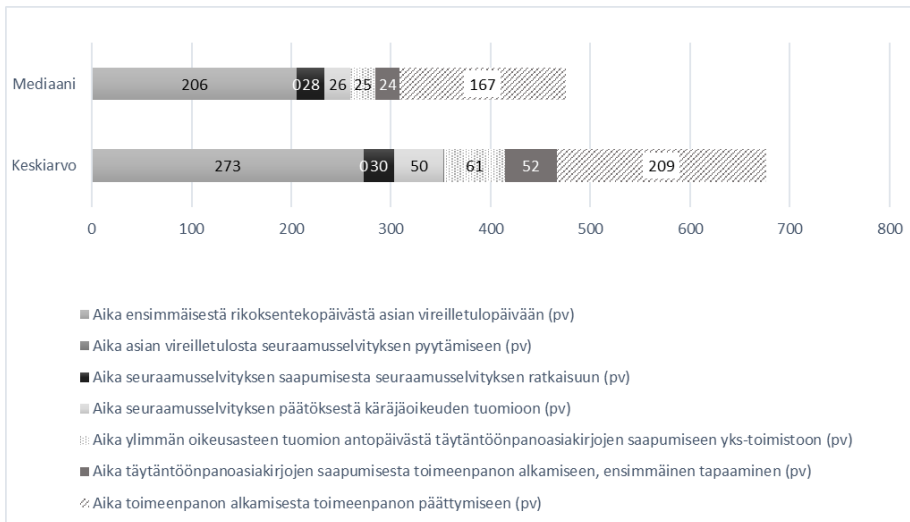
121 Huom.: Kuvioissa vaihetta kuvaa aikaväli ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpanoasiakirjojen saapumiseen yhdyskuntaseuraamustoimistoon. Ylimmän oikeusasteen osalta ei olla kuvioiden osalta eroteltu tarkemmin eri oikeusasteita aineiston rakenteesta ja rikosprosessin luonteesta johtuen.

30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta, jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. Aikajanasta havaitaan, että tämä aika on ylittynyt osassa tapauksia käräjätuomion osalta. Ylitys voi selittyä esimerkiksi sillä, että käräjäoikeus on antanut asiassa kansliatuomion.

Taulukko 3: Nuorisorangaistusprosessin kesto laajemmin tarkasteltuna (päivissä).

	Aika tuomion ensimmäisestä rikoksesta täytäntöönpanon alkamiseen	Aika tuomion ensimmäisestä rikoksesta toimeenpanon päättymiseen	Aika asian vireilletulopäivästä alioikeuden tuomion antopäivään	Aika asian vireilletulopäivästä hovioikeuden tuomion antopäivään	Aika asian vireilletulopäivästä toimeenpanon alkamiseen
N	43	45	41	6	39
Keskiarvo	451	739	69	244	171
Mediaani	422	763	56	269	131
Keskihajonta	254,2	328,4	59,2	75,3	143,1
Lyhyin	76	202	14	149	23
Pisin	1210	1891	345	331	698

Kuvio 4 vuorostaan kuvaa tapauksia, missä nuoren kohdalla kaikki prosessin päivämäärät ovat olleet saatavilla, ja nuori on sekä tuomittu nuorisorangaistukseen, että suorittanut nuorisorangaistuksen loppuun. Näitä tapauksia oli 28, joista 4 tapausta oli edennyt hovioikeuteen asti. Aikaväli käräjäoikeuden tuomiopäivän ja hovioikeuden tuomiopäivän välillä oli koko prosessin läpikäynnillä vastaavan pituinen kuin koko aineistoa kuvaavassa prosessissa, eli mediaani 220 päivää ja keskiarvo 198 päivää (vrt. koko prosessi vastaavat luvut 219 ja 192). Hovioikeuteen menneiden asioiden pienen määrän takia niitä ei ole lisätty koko prosessia kuvaavaan aikajanaan.

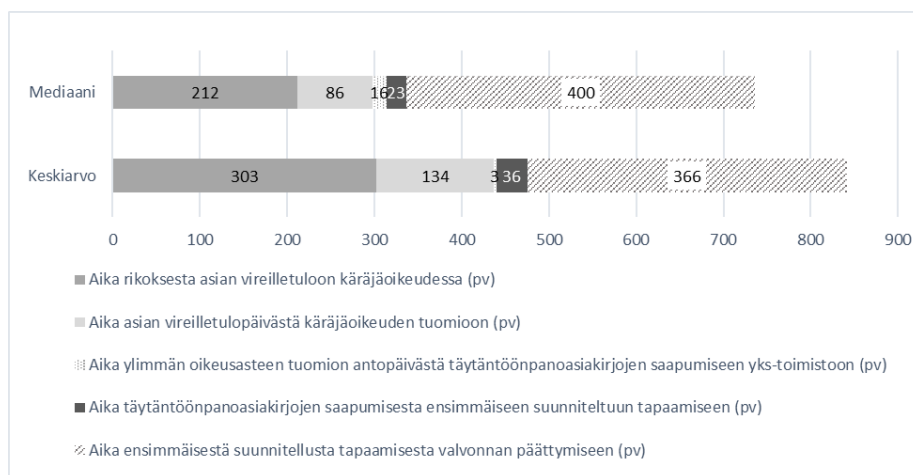
Kuvio 4: Nuorisorangaistuksen prosessin aikajana – vain tapaukset, missä koko prosessi on käyty läpi alusta loppuun.

Vertaamalla kuvioiden 2 ja 4 aikajanoja voidaan havaita nuorisorangaistukseen johtavan rikosprosessin olevan nopeampi heidän kohdallaan, jotka ovat käyneet läpi koko prosessin, eli kaikki tiedot ovat olleet saatavilla ja prosessi on edennyt ensimmäisestä rikoksesta toimeenpanon päättymiseen (kuvio 4), verrattuna koko aineiston perusteella tehtyyn aikajanaan, joiden kohdalla prosessin kaikki tiedot eivät olleet saatavilla (kuvio 2)¹²². Suurimmat erot ovat näkyvissä täytäntöönpanon kestossa, jolloin esimerkiksi erilaiset väliaikaiset keskeytykset voivat pitkittää täytäntöönpanoa huomattavasti, varsinkin nuorisorangaistusten pienten tapausmäärien myötä.

¹²² Puutteelliset tiedot voivat johtua esimerkiksi siitä, että nuorta ei tuomittu nuorisorangaistukseen, jolloin vain aikajanan alkuvaiheen osalta oli tietoja saatavilla. Toinen syy liittyy aineiston rakenteeseen, jolloin joissain tapauksissa yksi tai useampi prosessiin liittyvä päivämäärä ei ole ollut saatavilla. Nuorisorangaistuksia koskevan pienen määrän takia nämä tapaukset on kuitenkin haluttu sisällyttää analyysiin.

5.2.3 Prosessin eteneminen valvonnalla tehostettua ehdollista vankeusrangaistusta koskevilla tuomioilla

Seuraavaksi prosessin kestoa on tarkasteltu tapauksissa, joissa nuorelle tuomittiin ehdollista vankeutta oheisvalvonnalla. Kuviossa 5 prosessi on kuvattu tapauksissa, joissa lainvoimainen tuomio on annettu käräjäoikeudessa, ja kuviossa 6 on hovioikeudessa annetut tuomiot.

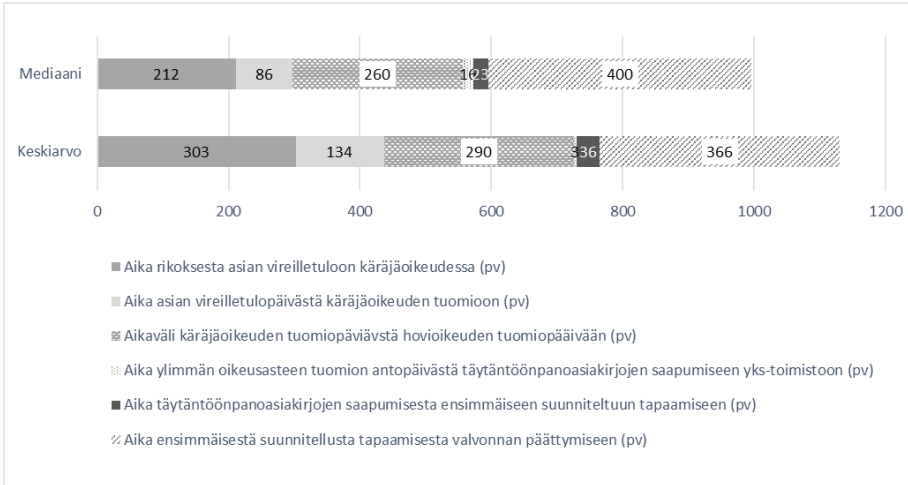

Kuvio 5: Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan prosessin aikajana - lainvoimainen tuomio annettu käräjäoikeudessa (kaikki tapaukset).

Kuviossa 5 voidaan nuorten ehdollisen vankeuden valvonnan osalta nähdä prosessin alkuvaiheen olevan rikosprosessin pisin, kun mukaan ei lasketa rangaistuksen varsinaista valvontaa kuvaavaa vaihetta. Aikaväli asian viireilletulosta käräjäoikeuden tuomiopäivään oli keskimäärin 134 päivää (mediaani 86), tämä aikaväli laskettuna nuorisorangaistusten osalta (taulukko 3) oli keskimäärin 69 päivää (mediaani 56). Luvuista ilmenee, että tämä aikaväli sujuu nopeammin nuorisorangaistuksen osalta, verrattuna nuorten ehdollisen vankeuden valvontaan, joka tässä kohtaa johtune siitä, että kaikki ehdollisen vankeuden valvontaan tuomitut eivät ole rikoshetkellä olleet alaikäisiä eikä heidän asioitaan täten käsitellä aikataulullisesti nopeammin. Aikajanojen kestoa suhteessa ikään tarkastellaan tämän luvun seuraavassa osiossa. Ehdollisen vankeuden valvontaan ei ole ollut mahdollista yhdistää seuraamusselvitysten aikajanatietoja, joten niitä ei olla pystytty tarkistamaan raportissa.

Nuorten ehdollisen vankeuden valvonnan osalta voidaan havaita prosessin kokonaisuudessaan kestävä hiukan yli kaksi vuotta ilman hovioikeuden

päätöstä, ja mikäli asiasta on valitettu hovioikeuteen, prosessin keston on voitu lisätä vähintään puoli vuotta (kuvio 6). Kaikki valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeuteen tuomitut nuoret eivät ole olleet alaikäisiä, ja tämä voi näkyä heidän rikosasiaansa koskevan prosessin kestossa. Tästä huolimatta käsittelyaika on yhtä lailla pitkä nuoren henkilön elämässä.

Kuvio 6: Ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan prosessin aikajana - lainvoimainen tuomio annettu hovioikeudessa (kaikki tapaukset).

Taulukossa 4 löytyy ehdolliseen vankeuteen ja sen oheisvalvontaan tuomittujen määrät hovioikeudessa vuosina 2013–2022. Taulukosta voidaan havaita Helsingin hovioikeuden tuominneen eniten ehdollisia vankeuksia oheisvalvonnalla (n. 33 %) ja seuraavaksi eniten tuomioita on annettu Turun hovioikeudessa (n. 25 %).

Taulukko 4: Hovioikeudessa ehdollisen vankeuden oheisvalvontaan tuomittujen määrät vuosina 2013–2022.

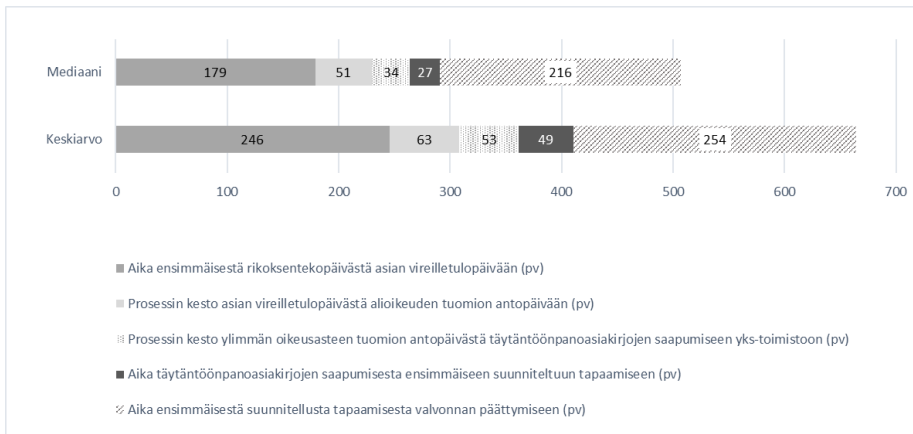
Hovioikeus	N	%
Helsingin hovioikeus	304	33,2
Itä-Suomen hovioikeus	139	15,2
Rovaniemen hovioikeus	109	11,9
Turun hovioikeus	226	24,7
Vaasan hovioikeus	138	15,1
Yhteensä	916	100

5.2.4 Rikoksenteikijän iän merkitys rikosprosessin kestolle

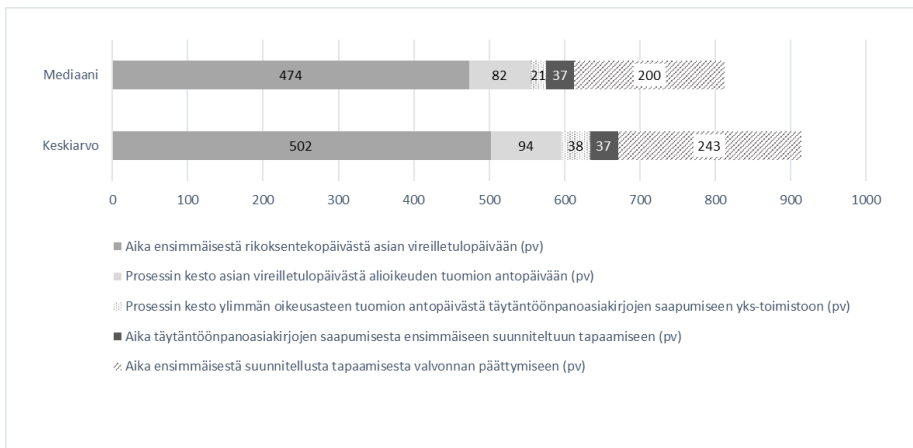
Tutkimusta tehdessä nousi edelleen esille, että henkilön iällä voi olla vaikutusta prosessin keston ennen tuomiota. Vaikka rikos olisi tehty 15–17-vuotiaana, mutta mikäli henkilö ehtii tulla täysi-ikäiseksi ennen syyteen nostamista, voi rikosasian käsittelyaika pidentyä aikuisten tasolle, sillä häntä ei koske enää alaikäisen henkilön asian käsittelyyn liittyvä kiireellisyys.¹²³ Tämän johdosta vertasimme prosessien kestoja sellaisten alaikäisten välillä, jotka olivat koko prosessin ajan alle 18-vuotiaita, niihin nuoriin, jotka olivat teon tehdessään alle 18 vuotta, mutta jotka täyttivät prosessin aikana 18 vuotta. Vertailuun on sisälletty myös aiemmista kohdista poistetut poikkeustapaukset, mikäli ne jollain tavalla voisivat liittyä tuomitun ikään. Tapauksista on lisäksi luonnollisesti poistettu tapaukset, joissa nuoren ikää ei voitu laskea tuomiopäivänä.

Nuorisorangaistusaineiston 56 tapauksen perusteella nuorten iät tuomion ensimmäisen rikoksen tekohetkellä jakautuivat seuraavalla tavalla: noin 30 % oli 15-vuotiaita, noin 43 % 16-vuotiaita ja 17-vuotiaita noin 27 %. Nuorten iät käräjäoikeuden tuomiopäivänä vaihtelivat 47 tapauksessa 15–19 vuoden välillä, joista yli puolessa (n. 60 %) nuori oli 17-vuotias ja vain muutamassa tapauksessa nuori oli joko 15- tai 19-vuotias. Kuviossa 7 on kuvattu alle 18-vuotiaiden prosesseja (tiedot perustuvat 38 tapaukseen) ja kuviossa 8 vuorostaan 18 vuotta täyttäneiden prosesseja (tiedot perustuvat 8 tapaukseen). Tapaukset perustuvat edelleen koko nuorisorangaistusaineistoon, eli prosessi ei ole eheä aikajanan suhteen, vaan mukana on myös keskeytetyt tapaukset ja mahdollisin muihin rangaistuksiin lopulta tuomitut tapaukset. Prosesseista on pienen tapausmäärän takia poistettu käräjäoikeuden tuomion ja hovioikeuden tuomion välinen aika.

¹²³ Tämä johtuu ROL 5:13.2:n muotoilusta, jonka mukaan pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta, jos *alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta* (kursivointi tässä).

Kuvio 7: Nuorisorangaistusprosessin aikajana - Prosessin kesto päivissä kaikki alle 18 v. tapaukset.

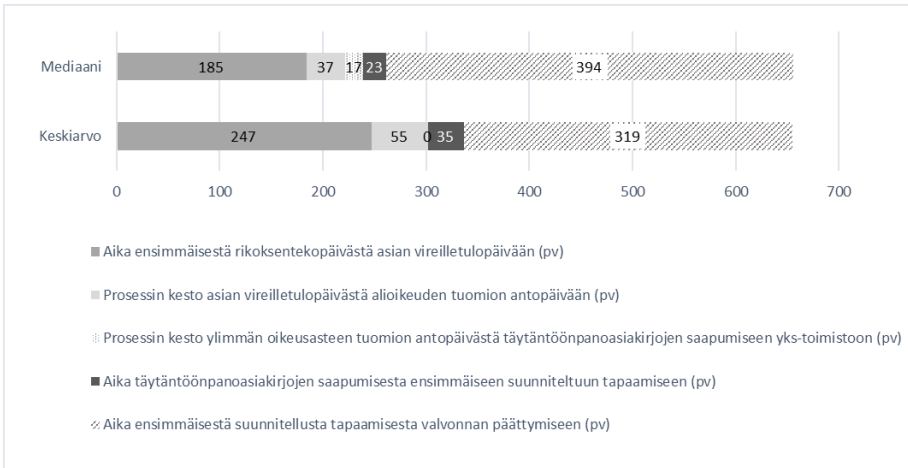
Kuvio 8: Nuorisorangaistuksen prosessin aikajana - Prosessin kesto päivissä kaikki yli 18 v. tapaukset.

Kuvioiden 7 ja 8 perusteella voidaan huomata huomattavia eroja rikoksen ja asian vireilletulon välillä, sekä vireilletulon ja käräjäoikeuden tuomion välillä, jolloin alle 18-vuotiaiden prosessi on huomattavasti nopeampi verrattuna 18 vuotta täyttäneiden prosessiin. Varsinkin 18 vuotta täyttäneiden määrä on hyvin matala, joskin tämä kuvaa kaikkia yli 18-vuotiaiden prosessia nuorisorangaistuksien osalta aineiston kattavilta vuosilta. Tapauksissa kaikki rikokset ovat kuitenkin tehty alaikäisinä, jolloin prosessin tulisi edetä rikoksentekopäivän iän mukaan.

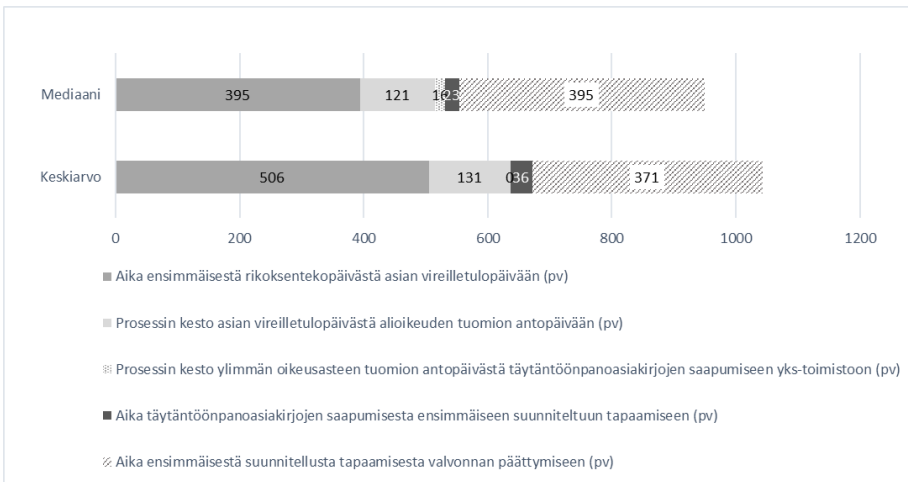
Seuraavaksi tarkastellaan rikosprosessien kestoja nuorten valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden osalta. Prosessia kuvataan kolmen eri kuvion avulla. Ensimmäinen kuvio kuvaa prosessin kestoja tapauksissa, joissa nuori on ollut alle 18-vuotias rikos- ja tuomiohetkellä, toinen kuvio kuvaa vuorostaan tapauksia, joissa nuori on ollut alaikäinen rikoksentekohetkellä, mutta yli 18-vuotias tuomionantopäivänä. Viimeinen kuvio kuvaa edelleen tilanteita, joissa nuori on ollut yli 18-vuotias sekä rikoksentekohetkellä että tuomionantopäivänä.

Valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden osalta voidaan nuorisorangaistuksen tavoin huomata suuria eroja aikavälissä rikoksentekohetkestä asian käräjäoikeuden vireilletuloon, jos kyseistä aikaväliä verrataan tuomionpäivänä alle 18-vuotiaana olleiden (kuvio 9) osalta niihin, jotka ovat ehtineet täyttää 18 vuotta rikoksentekohetken ja tuomion välisenä aikana (kuvio 10). Alle 18-vuotiaiden kohdalla tämä aikaväli oli keskimäärin 247 päivää (mediaani 185), kun se niiden kohdalla, jotka olivat täyttäneet 18 vuotta ennen tuomiotaan, oli keskimäärin 506 päivää (mediaani 395). Vastaavasti aikavälit rikosasian vireilletulon käräjäoikeudessa ja käräjäoikeuden tuomion välillä pitenivät, jos nuori oli rikoksen tehdessään alle 18 vuotta, mutta ehti täyttää 18 vuotta ennen tuomiotaan. Alle 18-vuotiaiden kohdalla tämä aikaväli oli keskimäärin 55 päivää (mediaani 37) ja 18 vuotta täyttäneiden osalta vastaava aikaväli oli keskimäärin 131 päivää (mediaani 121). ROL 5:13.2:n mukaan pääkäsittely on aloitettava 30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta, jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. Aikajanasta (kuvio 9) havaitaan, että tämä on ylittynyt osassa tapauksia alaikäistenkin vastaajien osalta. Tällainen ylitys voi selittyä osaltaan esimerkiksi sillä, että käräjäoikeus on antanut asiassa kansliatuomion. Lisäksi on huomattava, että kuvio 10 osalta tämä määräaika ei luultavasti ole tullut sovellettavaksi nuorten vastaajien osalta, jos nuori on täyttänyt 18 vuotta jo ennen kuin syyttäjä on nostanut syytteen.

Ikäryhmien välillä ei ilmennyt samanlaisia eroja aikaväleissä tuomion ja täytäntöönpanon välillä. Kokonaisprosessi vuorostaan oli noin 300–400 päivää lyhyempi niiden osalta, jotka eivät ehtineet täyttää 18 vuotta tuomio- ta edeltävästi.

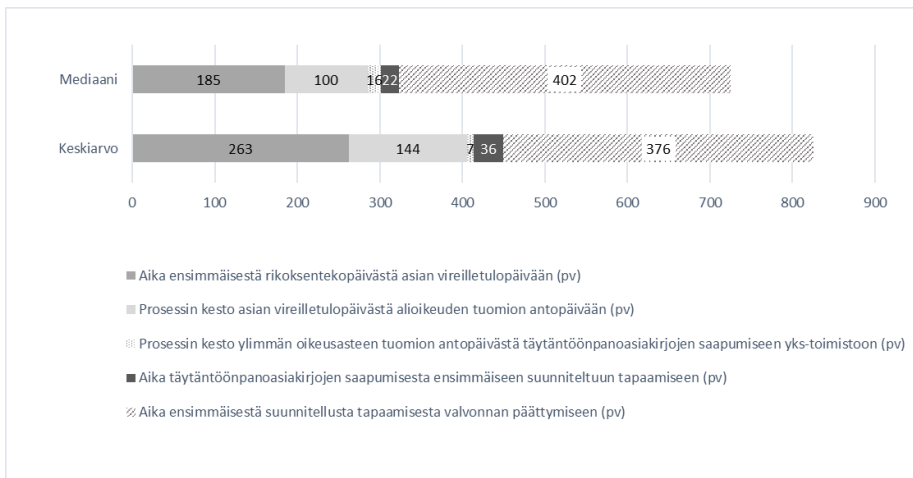
Kuvio 9: Nuorten ehdollisen vankeuden valvonnan prosessin aikajana - Prosessin kesto kaikki tuomiohetkellä alle 18 v. tapaukset.

Kuvio 10: Nuorten ehdollisen vankeuden valvonnan prosessin aikajana - Prosessin kesto kaikki rikosentekohetkellä alle 18v., mutta tuomiohetkellä yli 18v. tapaukset.

Kuviosta 11 ilmenee edelleen valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen prosessien aikajana niiden osalta, jotka olivat 18-vuotiaita jo rikosentekohetkellä ja täten luonnollisesti myös tuomion aikana. Heidän prosessien kestot asettautuivat yllä kuvattujen prosessien välimaastoon, mutta hieman lähempänä heidän prosessiaan, jotka olivat alle 18-vuotiaita sekä rikosentekohetkellä että tuomiopäivänä. Huomionarvoista on, että vertaillessa oikeusprosessien kestoja niillä henkilöillä, jotka

ovat tuomion saadessaan jo täyttäneet 18 vuotta, vaikuttaa siltä, että oikeusprosessi on ollut nopeampi niillä, jotka ovat täysi-ikäisiä jo rikoksen tehdesään kuin niillä, jotka ovat tehneet rikoksen alaikäisenä, mutta täyttäneet 18 vuotta vasta asian oikeuskäsittelyn aikana. Yksi mahdollinen selitys asialle voi olla se, että näiden ryhmien oikeusprosessien monimutkaisuudet eivät ole keskenään yhteneväiset, sillä rangaistus määrätään lievennettyä rangaistuasteikkoa soveltaen, jos henkilö on tehnyt rikoksen alle 18-vuotiaana (RL 6:8). Näin ollen rikokseen alaikäisenä syylistynyt voi saada teostaan helpommin sakkorangaistuksen kuin rikoksen 18 vuotta täytettyään tehnyt henkilö. Jos rikoksen alaikäisenä tehneelle on tuomittu ehdollista vankeusrangaistusta, saattaa rikos olla kokonaisuutena paitsi vakavampi, usein myös monimutkaisempi kuin sellainen rikos, josta rikoksen täysi-ikäisenä tehnyt henkilö saa valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen.

Kuvio 11: Ehdollisen vankeuden valvonnan prosessin aikajana - Prosessin kesto kaikki rikos- ja tuomiohetkellä yli 18 v. tapaukset.

Mikäli verrataan keskenään niitä oikeusprosesseja, joissa tuomioistuin päätyy tuomitsemaan valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta tai nuorisorangaistusta, havaitaan, että alle 18-vuotiaiden kohdalla oikeusprosessin kestot ovat valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden (kuvio 9) ja nuorisorangaistuksen (kuvio 7) osalta suhteellisen samat, kun verrataan rikosentekohetken ja käräjäoikeuden vireilletulon välistä aikaa. Vireilletulon ja käräjäoikeuden tuomiopäivän välinen aika on nuorisorangaistukseen päättävän prosessin osalta hieman pidempi alle 18-vuotiaiden osalta (keskiarvo 63 ja mediaani 51 päivää) verrattuna sellaiseen prosessiin, jonka päätteesi tuomioistuin päätyy tuomitsemaan valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta (keskiarvo 55 ja mediaani 37 päivää). Tämä asetelma muuttuu

päinvastaiseksi, jos nuori on tehnyt rikoksen alaikäisenä, mutta ehtinyt täyttää 18 vuotta ennen tuomiotaan. Sellaisissa tilanteissa, joissa tuomioistuini päättyy tuomitsemaan nuorisorangeistusta, oli prosessin kesto asian vireilletulosta käräjäoikeuden tuomioon keskimäärin 94 päivää (mediaani 82) ja valvonnalla tehostettua ehdollista vankeutta koskevan tuomion ollessa kyseessä keskimäärin 131 päivää (mediaani 121). Nuorisorangeistusprosessin hieman nopeampi tahti näillä rikoksen alle 18-vuotiaina tehneillä, mutta prosessin aikana 18 vuotta täyttäneillä nuorilla voisi mahdollisesti selittyä seuraamuslajin vähäisellä käytöllä. Seuraamuslajin poikkeuksellisuuden johdosta siihen on voitu kiinnittää enemmän huomiota ja toisaalta näiden asioiden käsittelyä on mahdollisesti pyritty kiirehtimään kuntoutusmielessä rikoskierteen katkaisemiseksi.

Nuorisorangeistuksen osalta tuomion jälkeiset ajanjaksot olivat kuitenkin hieman pidempiä verrattuna ehdollisen vankeuden valvontaan. Nuorisorangeistukseen johtavassa prosessissa kesto ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpanoasiakirjojen saapumiseen oli keskimäärin 53 päivää ja mediaani 34 (kuviot 7), kun se ehdollisen vankeuden valvonnan osalta oli keskimäärin 0 päivää ja mediaani 17 (kuviot 9). Tämä selittynee ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrätyn valvonnan valvonta-ajan alkamiseen liittyvästä laskemistavasta. Tutkimusaineiston aikana voimassa olleen lain myötä oheisvalvonta alkoi usein samana päivänä, kun tuomio tuli lainvoimaiseksi.¹²⁴ Vuonna 2022 tulleen lainmuutoksen myötä tämä väli todennäköisesti pitenee nuorisorangeistuksen ajanjakson kaltaiseksi. Prosessin seuraava aikaväli, täytäntöönpanoasiakirjojen saapumisesta täytäntöönpanon alkamiseen, oli nuorisorangeistuksen osalta hieman pidempi, keskimäärin 49 päivää (mediaani 27), kun se ehdollisen vankeuden valvonnan osalta oli keskimäärin 35 päivää (mediaani 23).

Haastatteluissa ja kyselyissä ilmeni sekä syyttäjien, että RISE:n henkilöstön ajatuksia siitä, että joidenkin nuorten kohdalla jo itse rikosprosessi voi toimia rangaistuksen lailla seuraamuksena tehdystä rikoksesta. Nuorten kohdalla varhaisen puuttumisen ajatus, mikä myös laissa ilmenee nuorten rikosasioiden käsittelyaikojen kiireellisyydessä käräjäoikeudessa, ei prosessin kokonaispituudessa kuitenkaan aina välity käsittelyajoissa. Käsittelyajat näyttävät kokonaisuudessaan pitkiltä suhteessa siihen, miten paljon nuoren elämäntilanne ehtii muuttua lyhyessä ajassa ja miten kauan rikoksesta asian vireilletuloon tai täytäntöönpanoon kestää. Aikajanojen erojen perusteella olisi syytä tarkistaa, voisiko nopeampi rikosprosessi vaikuttaa rangaistuksen tehoon tai uusimisriskiin, jos rikoksesta seuraisi välittömämpi rangaistus. Tämä vaatisi erillistä tutkimusta.

¹²⁴ Katso lainmuutoksesta tarkemmin luku 5.2.1.1. Ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrätyn valvonnan valvonta-aika alkoi ennen lainmuutosta kuluva joko siitä, kun tuomio tuli lainvoimaiseksi valvontaa koskevalta osaltaan tai vastaajan suostuksesta.

5.3 Seuraamusselvitykset

Vuonna 2011 laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä tuli voimaan. Laki koskee käytännössä seuraamusselvityksen laatimista. RISE laatii syyttäjän pyynnöstä seuraamusselvityksen, jos 15–20-vuotiaan nuoren rikoksesta epäillyn epäillään syyllistyneen tekoon, josta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa (laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 4 §).¹²⁵ Seuraamusselvityksessä arvioidaan seikkoja, jotka voivat vaikuttaa nuoren rikoksesta epäillyn syyteharkintaan, seuraamuksen määräämiseen ja seuraamuksen täytäntöönpanoon. RISE:n on käytettävissään olevien tietojen perusteella arvioitava erityisesti sitä, miten seuraamusvalinnalla ja seuraamuksen täytäntöönpanolla voidaan edistää nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista selviytymistä ja estää hänen syyllistymistään uusiin rikoksiin. Tämän arvion tekemiseksi RISE tekee yhteistyötä sosiaaliviranomaisten kanssa ja hankkii ja kokoaa tiedot nuoren rikoksesta epäillyn elinolosuhteista ja esimerkiksi tämän päihteiden käytöstä ja mielenterveydestä. Saatujen tietojen perusteella RISE laatii kirjallisen arvioinnin ja seuraamusvalintaa koskevan lausunnon sisältävän seuraamusselvityksen.¹²⁶

Nuorta koskevassa seuraamusselvityksessä arvion kohteena voivat olla ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittava valvonta, nuorisorangaistus, yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus. Taulukoista 5 ja 6 ilmenevät RISE:lle vuosina 2018–2021 tulleet nuoria koskevat seuraamusselvityspyynnöt tyypeittäin, sekä tehdyt seuraamusselvitykset samalta ajalta¹²⁷. ”Nuoren seuraamusselvitys” viittaa nuorten ehdollisen vankeuden valvontaan koskevaan lausuntoon.

¹²⁵ Katso myös luku 5.1.2.

¹²⁶ Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 633/2010, 1 §, 2 §, 4 § ja 5 §.

¹²⁷ Perustuvat Rikosseuraamuslaitokselta saatuihin tilastoihin.

Taulukko 5: RISE:lle saapuneet seuraamusselvityspyynnöt tyypeittäin vuosina 2018–2021.

	2021	2020	2019	2018
Nuoren seuraamusselvitys	2543	2502	2045	2221
Nuoren seuraamusselvitys + Nuorisorangaistus	28	12	15	7
Nuoren seuraamusselvitys + Nuorisorangaistus + Yhdyskuntapalvelu	10	10	8	15
Nuoren seuraamusselvitys + Yhdyskuntapalvelu	413	369	324	376
Nuoren seuraamusselvitys + Valvontarangaistus	9	3	24	10
Nuoren seuraamusselvitys + Yhdyskuntapalvelu + Valvontarangaistus	9	17	12	12
Nuorten yhdistelmäselvitykset yhteensä	3012	2913	2430	2641
Pelkkä nuorisorangaistus	2	1	1	4

Taulukko 6: Tehdyt seuraamusselvitykset tyypeittäin vuosina 2018–2021.

	2021	2020	2019	2018
Nuoren seuraamusselvitys	2500	2442	1995	2236
Nuoren seuraamusselvitys + Nuorisorangaistus	27	14	14	7
Nuoren seuraamusselvitys + Nuorisorangaistus + Yhdyskuntapalvelu	10	11	7	16
Nuoren seuraamusselvitys + Yhdyskuntapalvelu	415	353	316	384
Nuoren seuraamusselvitys + Valvontarangaistus	8	5	23	9
Nuoren seuraamusselvitys + Yhdyskuntapalvelu + Valvontarangaistus	10	18	12	11
Nuorten yhdistelmäselvitykset yhteensä	2970	2843	2369	2663
Pelkkä nuorisorangaistus	1	0	1	4

Seuraamusselvityksessä kartoitetaan nuoren sosiaalista tilannetta, rikokseen syyllistymiseen ja uusimisriskiin liittyviä tekijöitä, sekä miten nuorta voidaan tukea rikoksettomaan elämään ja millä seuraamusmuodoilla ja tukitoimenpiteillä tätä voidaan edesauttaa. Näiden ohella arvioidaan myös nuoren edellytykset suoriutua seuraamuksesta. Seuraamusselvitystä laatiessa tarvitaan laajalti eri elämän osa-alueiden tietoja, koskien nuoren sosiaalista asemaa, terveyttä, työtilannetta, koulunkäyntiä ja opiskelua, sekä toimeentuloa. Näiden ohella huomioidaan edelleen henkilön aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö, sekä valvonnan ja tuen tarve rikoksettomaan elämään. Tietojen saamista varten nuorta rikosepäiltyä kuullaan, pyydetään tietoja eri viranomaisilta ja hyödynnetään viranomaisrekistereitä. Lausunnossa nostetaan pääsääntöisesti esille eri tekijöitä, jotka joko puoltavat tai

eivät puolla tiettyä seuraamusvaihtoehtoa, ottamatta suoranaisesti kantaa itse seuraamusvaihtoehtoon.¹²⁸

Mikäli RISE lausunnossaan arvioi nuoren hyötyvän ja soveltuvan nuorisorangaistukseen tai ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomitavaan valvontaan laaditaan seuraamusselvityksen ohella myös alustava rangaistusajan suunnitelma¹²⁹ tuomioistuinkäsittelyä varten. Alustavan rangaistusajan suunnitelman avulla saadaan kuva seuraamuksen suunnittelusta konkreettisesta sisällöstä. Tuomioistuinkäsittelyä varten voidaan laatia rangaistusajan suunnitelma erikseen myös syyttäjän tai tuomioistuinten pyynnöstä.¹³⁰

5.3.1 Seuraamusselvityksen pyytjä ja laatija

Syyttäjän on nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä varten pyydettävä seuraamusselvitys 14 päivän sisällä saatuaan tiedon nuoren rikoksesta, mikäli rangaistuksena on odotettavissa sakkoa ankarampi rangaistus.¹³¹ Syyttäjän pyyntönä toimii kirjallinen selvityspyyntö ja seuraamusselvityksen laatii RISE:n virkamies.¹³² Nuorisorangaistusta koskevat seuraamusselvityspyynnot (kuvio 12) olivat nuorisorangaistusaineiston perusteella hyvin aluesidonnaisia. Lähes puolet (47 %) tehtiin pääkaupunkiseudun syyttäjänvirastojen toimesta ja osuutta (n. 51 %) nostaa edelleen muutamat pääkaupunkiseudulla tehdyt käräjä- tai hovioikeuden pyynnot. Pääkaupunkiseudun lisäksi seuraamusselvityspyyntöjä pyydettiin 59 tapauksen kokonaismäärään nähden huomattava määrä, 9 nuorisorangaistusta koskevaa seuraamusselvitystä, Salpausselän syyttäjänviraston toimesta, joista edelleen suurin osa tehtiin Lappeenrannan toimipaikassa. Taulukosta 7 ilmenee edelleen nuorisorangaistusta koskevan seuraamusselvityksen laatija, joka suurelta osin vastaa seuraamusselvityksen pyytäjän alueita. Mikäli seuraamusselvitystä ei jostain syystä voida laatia, RISE:n on ilmoitettava syyt laatimatta jättämiselle sitä pyytäneelle syyttäjälle¹³³.

128 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

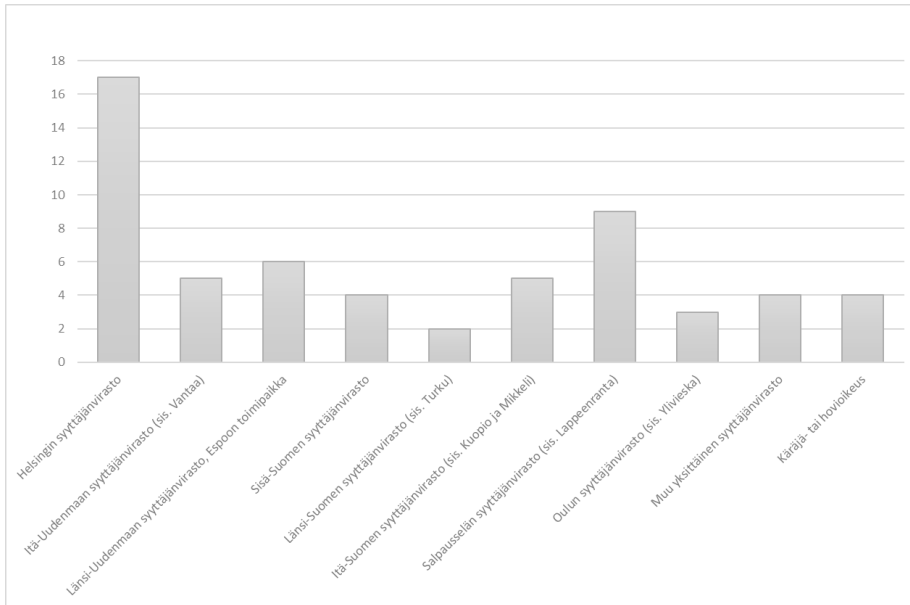
129 Tässä raportissa seuraamusselvityksessä oleva rangaistusajan suunnitelma kutsutaan *alustavaksi rangaistusajan suunnitelmaksi*, jotta se selkeämmin erottuu täytäntöönpanon täsmennetystä rangaistusajan suunnitelmasta.

130 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

131 Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 4 §.

132 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

133 Valtioneuvoston asetus yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 4§.

Kuvio 12: Nuorisorangaistusta koskevan seuraamusselvityksen pyytäjä (seuraamusselvityspyyntöjen määrä) vuosina 2013–2018.

Taulukko 7: Nuorisorangaistusta koskevan seuraamusselvityksen (lkm) laatinut yhdyskuntaseuraamustoimisto vuosina 2013–2018.

Yhdyskuntaseuraamustoimisto	N
Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto	20
Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto	6
Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimisto	4
Turun yhdyskuntaseuraamustoimipaikat (sis. Ahvenanmaa)	3
Kouvolan yhdyskuntaseuraamustoimiston toimipaikat (sis. Lappeenrannan toimipaikka)	11
Mikkelin yhdyskuntaseuraamustoimipaikat (sis. Savonlinna)	4
Oulun yhdyskuntaseuraamustoimipaikat (sis. Kokkola)	6
Muut yksittäiset yhdyskuntaseuraamustoimipaikat	5
Yhteensä	59

5.3.2 Seuraamusselvityksen lausunnot

Nuoren seuraamusselvityksen arvioinnissa ja lausunnoissa valvontaa tai nuorisorangaistusta on syytä harkita, jos nuorella on keskeneräisiä rikoksia tai aiempaa rikoshistoriaa, päihteidenkäyttö on ongelmallista ja etenkin jos se on yhteydessä rikoksenteekoon, lähipiirissä ei tueta rikoksetonta elämäntapaa ja nuorella suhtautuminen rikoksiin ja päihteisiin on hyväksyvä tai myönteinen. RISE:n ohjeiden mukaan nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuutta on seuraamusselvitystä laatiessa erityisesti syytä harkita, jos nuori on epäillyn rikoksen tekohetkellä ollut alle 18-vuotias, on aktiivisessa rikoskierteessä, sekä kaveripiirissä on päihteitä käyttäviä ja rikosaktiivisia henkilöitä. Nuorisorangaistuksen tiiviin työotteen kannalta on rangaistuksen onnistuneen suorittamisen kannalta edelleen syytä arvioida nuoren sitoutuneisuus ja motivaatio rangaistuksen suorittamiseen.¹³⁴

Nuorisorangaistusaineiston poiminta oli pitkälti suoritettu nuorisorangaistusta koskevien seuraamusselvityksien perusteella, jolloin luonnollisesti kaikissa 57 seuraamusselvityksissä oli pyydetty nuorisorangaistusta koskeva selvitys¹³⁵. Tämän ohella 41 tapauksessa oli pyydetty nuoren seuraamusselvitys, joka ottaa kantaa ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan tarpeeseen nuoren henkilön kohdalla, ja 14 tapauksessa yhdyskuntapalvelua koskeva selvitys. Lausunto puuttui neljässä tapauksessa, jolloin lausuntoa ei eri syistä voitu laatia. Syitä olivat esimerkiksi nuoren saapumatta jättäminen tai aikataulusyyt. Yhdessä tapauksessa lomake oli tyhjä, mikä todennäköisesti johtui teknisestä virheestä. Taulukossa 8 on eroteltu seuraamusselvityksien lausunnot ja niiden määrät. Taulukosta ilmenee myös tapausten määrä, joissa tiettyä lausuntoa ei pyydetty. Taulukosta voidaankin nähdä, että useimmiten nuorisorangaistusta koskevan seuraamusselvityksen yhteydessä pyydettiin myös ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaa valvontaa koskevaa lausuntoa.

134 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

135 Aineiston tapauksissa suurin osa nuorista on saanut puoltavan lausunnon nuorisorangaistuksen soveltuvuudesta johtuen aineistopöiminnasta (kts. luku 4.2.1). Aineiston kielteisten ja myönteisten lausuntojen suhde ei todennäköisesti täten vastaa kokonaiskuvaa kaikkien seuraamusselvitysten osalta. Seuraamusselvitysten kielteisten ja myönteisten aineistojen määrä vuosilta 2015–2021 löytyvät tämän luvun taulukosta 9.

Taulukko 8: Seuraamusselvityksien lausuntojen ratkaisujen määrät. Suluissa olevat nimet vastaavat RISE:n seuraamusselvityslomakkeen nimetystä rangaistuskohtaisista lausunnoista.

		N	%
Lausunto ehdollisen vankeuden valvonnasta (nuoren seuraamusselvitys)	Lausuntoa ei pyydetty	15	26,8
	Valvonta on tarpeellinen	39	69,6
	Valvonta ei ole tarpeellinen	1	1,8
	Lausuntoa ei voitu laatia	1	1,8
Lausunto nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta	Lausuntoa ei pyydetty	0	0,0
	Nuorisorangaistuksen tuomitseminen on perusteltua	46	82,1
	Nuorisorangaistuksen tuomitseminen ei ole perusteltua	7	12,5
	Lausuntoa ei ole voitu laatia	3	5,4
Lausunto yhdyskuntapalvelusta suoritumisesta (yhdyskuntapalveluselvitys)	Lausuntoa ei pyydetty	42	75,0
	Syytetyllä on edellytykset suoritua yhdyskuntapalvelurangaistuksesta	12	21,4
	Syytetyllä ei ole edellytyksiä suoritua yhdyskuntapalvelurangaistuksesta	2	3,6
	Suoritumislausuntoa ei ole voitu laatia	0	0,0

Syitä, miksi aineistoon sisältyvissä RISE:n lausunnoissa nuorisorangaistusta ei nähty perusteltuna rangaistusvaihtoehtona olivat muun muassa:

- aiemmin suoritettut nuorisorangaistukset, jolloin uutta ei enää nähty tarpeellisena
- nuoren katsottiin soveltuvan paremmin yhdyskuntapalveluun tai ehdolliseen vankeuden valvontaan
- nuorella olisi vaikeuksia sitoutua ja täten suoritua nuorisorangaistuksesta
- päihteidenkäytön ja sen mahdollisen kontrolloimisen takia (liittyen aiempaan lainsäädäntöön)
- nuorella on runsaasti muita tukitahoja
- elämäntilanne on rauhoittunut ja rikoskierre katkaistu.

Taulukossa 9 on edelleen esitetty vuosina 2018–2021 tehdyt seuraamusselvitysten lausunnot nuorisorangaistuksen ja nuoren seuraamusselvitysten osalta.

Taulukko 9: Nuorten seuraamusselvitykset ja nuorisorangaistusta koskevat selvitykset ratkaisuttain vuosina 2015–2021.¹³⁶

	Nuoren seuraamusselvitys				Nuorisorangaistusselvitys			
	Lausuntoa ei ole voitu laatia	Valvonta ei ole tarpeellinen	Valvonta on tarpeellinen	Selvitykset yhteensä	Lausuntoa ei ole voitu laatia	Nuorisorangaistukseen tuomitseminen ei ole perusteltua	Nuorisorangaistukseen tuomitseminen on perusteltua	Selvitykset yhteensä
Vuosi	N	N	N	N	N	N	N	N
2021	299	1401	1270	2970	1	18	19	38
2020	225	1 282	1 336	2 843	1	7	17	25
2019	253	1 034	1 082	2 369	4	10	10	24
2018	303	1 170	1 190	2 663	3	9	15	27
2017	247	1043	1115	2405	2	7	13	22
2016	266	1212	1121	2599	4	7	11	22
2015	257	1181	1233	2671	7	12	5	24

Nuorisorangaistusaineiston perusteella eri tuomioissa oli ajoittain käytetty samoja seuraamusselvityksiä, mikä voi olla perusteltua tilanteissa, joissa nuoresta on olemassa äskettäin tehty seuraamusselvitys ja nuoren tilanne ei tämän jälkeen merkittävästi ole muuttunut¹³⁷. RISE suosittelee lähtökohtaisesti yli kolmen kuukauden vanhojen selvityksien kohdalla uuden lausunnon laatimista¹³⁸. Syyttäjille suunnatussa kyselyssä koettiin n. 65 % vastauksissa seuraamusselvitysten pääsääntöisesti olevan tuoreita nuorten asioiden koskevien nopeutettujen aikataulujen myötä. Mikäli uutta seuraamusselvitystä oli pyydetty, edellinen oli joko yli 6 kuukautta vanha (n. 4 %) tai yli vuoden vanha (n. 10 %) ja noin 20,5 % ei pyytänyt vanhojenkaan selvitysten kohdalla päivitettyä seuraamusselvitystä. Uusien selvityksien pyytämisen perusteltiin olevan resurssien kannalta haastavaa; uusien selvityksien pyytämistä ilman selkeää syytä tai tarvetta ei katsottu aiheelliseksi. Syyttäjät kokivat seuraamusselvitysten lähtökohtaisesti olevan hyvin tuoreita, ja vain pienessä osassa tapauksia seuraamusselvityksen päivittäminen tuli kyseeseen. Uusia seuraamusselvityksiä oli myös tehty RISE:n aloitteesta, jolloin oli nähty aiheelliseksi arvioida tilanne uudestaan nuoren tilanteen

¹³⁶ Perustuvat Rikosseuraamuslaitokselta saatuihin tilastoihin.

¹³⁷ LaVM 14/2018 vp - HE 177/2018 vp s. 5–6

¹³⁸ Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

muuttumisen myötä. Joskus seuraamusselvitys oli päivitetty nuoren omasta pyynnöstä.

5.3.3 Nuorisorangaistusta koskevissa seuraamusselvityksessä käytetyt tietolähteet

RISE pyrkii seuraamusselvityksiä tehdessään aina haastattelemaan henkilöä lausunnon laatimista varten ja rikoksesta epäillylle on järjestettävä mahdollisuus tulla kuulluksi. Kuuleminen järjestetään ensisijaisesti henkilökohtaisena tapaamisena, mutta voidaan tarpeen mukaan myös toteuttaa puhelimitse tai kirjallisella menettelyllä.¹³⁹ Haastatteluissa ilmeni, että nuoren seuraamusselvitystä tehdessä nuorta haastatellaan pääsääntöisesti kerran ja nuorisorangaistusta koskevassa selvitystä kaksi kertaa, mikäli aikataulujen puitteissa ehditään ja nuori tavoitetaan ajoissa. Tällöin toisella haastattelukerralla yleensä laaditaan alustava rangaistusajan suunnitelma. Nuorisorangaistusaineistosta nuoret olivat noin 65 % tapauksissa (35 tapauksessa 54 tapauksesta) haastateltu kerran, hieman vajaa 20 % tapauksissa kaksi kertaa, ja muutamissa tapauksissa 3 tai 4 kertaa.

Nuoren epäillyn kuuleminen on ensisijainen lähtökohta seuraamusselvityksen laatimiselle. Kuulemisen avulla saadaan tarvittavia tietoja nuoresta hänen kertomana, ja samalla nuori saa mahdollisuuden osallistua itseään koskevaan selvitykseen. Nuorelle on RISE:n toimesta järjestettävä kuulemistilaisuus, mutta nuorta ei voida velvoittaa osallistumaan kuulemistilaisuuteen. Lausunto voidaan laatia ilman nuoren kuulemista, mikäli nuori on kieltäytynyt, häntä ei ole tavoitettu tai kuuleminen on tarpeetonta esimerkiksi tuoreen aiemman kuulemisen vuoksi.¹⁴⁰ Rekisteriaineiston muutamissa tapauksissa nuori ei saapunut haastatteluun. Mikäli nuori ei saapunut haastatteluun, johti se usein nuorisorangaistusta koskevan selvityksen kohdalla siihen, ettei lausuntoa nuorisorangaistuksesta voitu laatia. Selvitys koostuu tällöin muista käytettävissä olevista tietolähteistä, joiden avulla tehdään arvio tilanteesta, vaikka lausunto jää avoimeksi.

Nuoren haastattelun lisäksi alaikäisten huoltajaa pyritään kuulemaan. Mikäli epäilty on alaikäinen, hänen huoltajallensa tai muulle lailliselle edustajalle on mahdollistava kuulluksi tuleminen. Seuraamusselvitykseen kirjataan vastaavasti myös, mikäli huoltaja ei halua tulla kuulluksi tai hän ei yhteydenottopyynnöistä huolimatta ota yhteyttä.¹⁴¹ Nuorisorangaistusta koskevan selvityksen yhteydessä vanhempia, toista vanhempaa tai

139 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

140 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

141 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 3–30.

nuoren huoltajaa kuultiin 33 tapauksissa. Osissa tapauksissa nuori oli jo täysi-ikäinen seuraamus selvitystä tehdessä, jolloin vanhempia ei erikseen kuultu. Tapauksissa, joissa huoltajaa ei kuultu, huoltaja oli joko tietoinen haastattelusta, mutta päätti olla osallistumatta tai huoltajaa oli yritetty tavoittaa kuulemisen suhteen, mutta häntä ei saatu kiinni tai yhteystietoja tai yhteydenottotapaa ei ollut.

Seuraamus selvityksen muina tietolähteinä on lähes kaikissa aineiston tapauksissa käytetty väestörekisteriä, rikosrekisteriä, sekä syyttäjän lausuntopyynnön lisätietoja. Noin 80–90 % tapauksissa käytettiin tietolähteenä sosiaali- ja terveysviranomaisten tietoja, poliisin lisätietoja ja RISE:n aiempia tietoja. Ajoittain, noin 1/5 tapauksessa käytettiin lausuntoa varten myös esitutkintapöytäkirjaa ja noin 1/10 edelleen jotain muuta tietolähdettä edellä mainittujen lisäksi. Ajoittain tietolähdettä oli pyritty käyttämään ja tieto pyydetty, mutta kyseistä tietoa ei ehditty saamaan määräajassa seuraamus selvityksen laatimisen suhteen.

5.3.4 Seuraamus selvityksen sisältö

Seuraamus selvitys koostuu nuorisorangaistusta koskevan selvityksen osalta pyydetystä lausunnoista, alustavasta rangaistusajan suunnitelmasta sekä arviosta nuoren tilanteesta. Nuorisorangaistusta koskevassa seuraamus selvityksissä kartoitettiin usein myös rangaistusajan yhteistyötahot, ja aineiston seitsemässä tapauksessa oli mainittu erikseen, että alustavassa rangaistusajan suunnitelmassa on huomioitu nuoren olemassa olevien tukitahojen hoito- tai toimintasuunnitelmat (esim. lastensuojeluviranomaisen asiakassuunnitelma).

Mikäli seuraamus selvitys myös sisälsi lausunnon ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan tarpeellisuudesta, niin tämä oli odotettavasti rangaistuksen sisällön luonteen ja laadun myötä usein hyvin suppea verrattuna nuorisorangaistuksen sisällön kuvaukseen. Aineiston yhdyskuntapalveluselvitysten sisällön kohdalla todettiin usein, että tarkempi suunnitelma laaditaan mahdollisen toimeenpanon yhteydessä. Useimmiten sisällön osalta mainittiin erilaista kuntoutusta ja tukitoimia sekä päihteidenkäytön vähentämiseen tai lopettamiseen tähtäävä työ.

Seuraamus selvityksen alustava rangaistusajan suunnitelma nuorisorangaistuksen osalta vastaa luonnollisesti rakenteeltaan täsmennettyä rangaistusajan suunnitelmaa, johon sisältyy tiedot tuomitun velvollisuuksista, suunnitelmat valvontatapaamisten tiheydestä ja nuorisorangaistuksen ohjelmista ja tehtävistä, työelämäosiosta, sekä usein yhteistyötahoista ja muista tukitoimenpiteistä. Seuraamus selvityksien alustavien rangaistusajan suunnitelmien tarkemmat sisällöt on tästä syystä kuvattu tarkemmin

nuorisorangaistusten täytäntöönpanoa koskevassa luvussa vertaamalla sisältöjä täsmennettyihin rangaistusajan suunnitelmiin.

Lausuntojen lisäksi nuorisorangaistusta koskeviin seuraamusselvityksiin sisältyy myös arvio nuoren tilanteesta, liittyen muun muassa nuoren asenteisiin, muutosmotivaatioon, huolta herättäviin seikkoihin, uusimiskäytökseen, rikoskäyttäytymisen syihin, sitoutumiseen ja rangaistuksen hyötyyn nuoren kohdalla. Lisäksi selvityksestä löytyy sosiaaliviranomaisen tietoihin perustuva arvio nuoren tilanteesta, arvio päihteenkäytöstä sekä aiempaa rikoshistoriaa, meneillään olevat rangaistukset ja avoimet rikosasiat.

Seuraamusselvityksien laatimisen laajuus, sen monet vaiheet eri tietolähteiden myötä ja aikataulutus on hyvä hahmottaa kokonaisuuden kannalta, seuraamusselvityksen pyytämisen ja laatimisen ollessa olennainen vaihe nuorisorangaistuksien tuomioiden kannalta. Aihe nousee vahvasti esille suhteessa prosessin jouhevuuteen, resursseihin, tietojärjestelmään sekä rangaistuksen tunnettuuden ja täten edelleen liittyen tuomioihin ja täytäntöönpanoihin.

5.4 Nuorten taustatiedot seuraamusselvityksissä

Seuraavassa osiossa kuvataan nuorisorangaistusaineiston perusteella nuorten taustoja. Nuorten taustat perustuvat seuraamusselvityksien tietoihin, joissa nuoren soveltuvuutta nuorisorangaistukseen on arvioitu. Seuraamusselvityksiä oli käytössä 55 kappaletta, joskin muita perustietoja oli käytössä 59 tapauksessa.

5.4.1 Nuorten taustatietoja

Nuorisorangaistuksia koskevissa seuraamusselvityksissä noin 90 % tapauksissa: nuori oli mieshenkilö, tuli kaupunkimaiselta kunnalta, nuorella oli Suomen kansalaisuus ja äidinkieli oli suomi. Kuudessa tapauksessa nuori tuli taajaan asutusta tai maaseutumaisesta kunnasta¹⁴². Tarkemmat luvut nuorten taustoista löytyvät taulukosta 10.

142 Kunnat on luokiteltu Tilastokeskuksen tilastollisen kuntaryhmituksen mukaan: Luokitus: Tilastollinen kuntaryhmitys 2023 | Tilastokeskus (stat.fi).

Taulukko 10: Nuorten taustatietoja (59 tapauksessa).

		N	%
Sukupuoli	Mies	52	88,1 %
	Nainen	7	11,9 %
Kotikunta	Kaupunkimaiset kunnat	53	89,8 %
	Taajaan asutut kunnat tai maaseutumaiset kunnat	6	10,2 %
Kansalaisuus	Suomen	54	91,5 %
	Muu	5	8,5 %
Äidinkieli	Suomi	53	89,8 %
	Muu	6	10,2 %

Nuorisorangaistusten seuraamusselvityksissä ilmenneiden taustojen perusteella voidaan havaita poikien osuuden olevan huomattavasti korkeampi verrattuna tyttöihin. Tyttöjen seuraamusselvitysten ja täytäntöönpanojen tapaukset kasaantuivat edelleen pienemmälle henkilömäärälle, jolloin samalla henkilöllä oli useampi rangaistus tai seuraamusselvityspyyntö taustalla. Sukupuolijakauma vastaa muiden yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen sukupuolijakaumia, joissa naisten osuus on viimeisten reilu kymmenen vuoden ajan ollut 11–12 %, hieman yhdyskuntaseuraamuksesta riippuen¹⁴³. Nuorisorangaistusta koskevat selvitykset kuvaavat nuorten taustoja ennen mahdollista tuomiota, jolloin nuorisorangaistuksiin tuomittujen taustat mahdollisesti voivat poiketa tästä hieman.

Muita kuin Suomen kansalaisia oli nuorisorangaistusta koskevien selvitysten perusteella 8,5 %, mikä on hieman korkeampi osuus kuin RISE:n ilmoittama ulkomaalaisten osuus yhdyskuntaseuraamusasiakkaista, joka vuonna 2022 oli noin 5 %.¹⁴⁴

5.4.2 Lastensuojelun asiakkuus

Suomessa nuorten rikoksiin puututaan dualistisen järjestelmän avulla, jossa rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä ja lastensuojelun toimet ikään kuin paikkaavat toisiaan ja toimivat rinnakkain. Edellä mainittujen järjestelmien piirissä on tästä syystä osittain samoja nuoria silloin, kun nuorten kohdalla ilmenee ongelmia rikoskäyttäytymisen suhteen. Aiemmin on todettu nuorten, jotka ovat joko sijoitettu tai otettu huostaan rikoskäyttäytymisen myötä, useammin tulevan tuomituksi ehdolliseen vankeuteen eikä nuorisorangaistukseen. Avorangaistuksia ja etenkin nuorisorangaistusta

143 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022.

144 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022.

käytetään usein, jos lastensuojelun keinoja ja toimia ei nähdä riittävinä nuoren kohdalla. Vastaavasti nuori, jonka kohdalla arkielämässä esiintyy haasteita, sijoitetaan lastensuojelulaitoksiin eikä vankilaan.¹⁴⁵ Rikosoikeuden ja lastensuojelun suhde ei kuitenkaan aina ole ihan selvä varsinkaan nuorten hiukan vakavimpien rikosten osalta, vaikka järjestelmät näkökohdiltaan ja toiminnollaan eroavat toisistaan.¹⁴⁶

Tutkimuksen yhteydessä toteutettujen kyselyiden perusteella ilmeni edelleen, että näkemys nuorisorangaistuksen hyödyistä yhdistettynä lastensuojelun toimenpiteisiin vaihteli RISE:n työntekijöiden välillä seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä. Ajoittain nähtiin perusteltuna tuomita nuorisorangaistus lastensuojelun toimenpiteiden oheen ja vastaavasti ajoittain nuorisorangaistus nähtiin olemassa olevien tukien ohella tarpeettomana. Nuoren lähestyttyä täysi-ikäisyyttä RISE:n tuki nähtiin erittäin tärkeänä, kun lastensuojelun asiakkuus läheni loppuaan. Vastauksissa korostui toisaalta tapauskohtaisuus ja lastensuojelun tuen muodot, sekä miten hyvin lastensuojelun sijoitus sujui nuoren osalta. Seuraamusselvitys tehdään aina yhdessä lastensuojelun toimijoiden kanssa, mikäli lastensuojeluasiakkuus on olemassa, jolloin molempien toimijoiden näkökulmat voidaan huomioida nuoren tilanteen suhteen.¹⁴⁷

Lastensuojelun ja rikosoikeuden toimien myötä tarkastellaan seuraavaksi nuorten lastensuojeluasiakkuuksia nuorisorangaistusaineiston avulla ja taulukossa 11 on kuvattu nuorten lastensuojeluasiakkuuksia. Suurimmassa osassa tapauksia (49 tapausta 55 tapauksesta) nuori oli lastensuojelun asiakkaana. Viidessä tapauksessa nuori oli ollut lastensuojelun asiakkaana, mutta lastensuojelun asiakkuus oli useimmiten lopetettu henkilön tultua täysi-ikäiseksi, jolloin henkilö oli siirtynyt aikuissosiaalipalveluiden piiriin. Näiden ohella ainoastaan yhdessä tapauksessa henkilöllä ei ollut lastensuojelukontaktia. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus vastaavasta väestön ikäryhmästä on vuosina 2013–2015 ollut noin 10 % 16–17-vuotiaiden osalta. 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain muutoksen myötä lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määritelmä muuttui niin, ettei lastensuojelun asiakkuutta avata enää lastensuojelutarpeen selvittämisen myötä, vaan ainoastaan, jos asiakkuudelle todennetaan tarve. Tämän jälkeen, vuosina 2016–2022 lastensuojelun asiakasmäärät ovat olleet lasusuuntaisia, ja avohuollon asiakkuus oli 16–17-vuotiaiden ikäryhmässä

145 Marttunen 2008, s. 405–407.

146 Marttunen 2008, s. 405–407; Marttunen – Keisala 2007, s. 56–58.

147 Lastensuojelun roolia tarkastellaan seuraamuslajivalintaan liittyen tarkemmin luvussa 5.1.4.3.

5,2–6,5 prosentilla.¹⁴⁸ Nuorisorangaistuksia koskevissa seuraamusselvityksissä lastensuojelun asiakkuuden toistuvimpina syinä oli mainittu nuoren kokonaistilanne, perhevaikeudet, päihteet, kouluhaasteet ja rikokset. Noin joka kolmannessa tapauksessa lastensuojelun asiakkuuteen oli seuraamusselvityksen yhteydessä todettu enemmän kuin yksi syy, ja nämä painottuivat yleisemmin kouluvaikeuksiin, rikoskäyttäytymiseen ja päihteisiin.

Lastensuojelun rooli nuorten elämässä ilmeni myös huostaanottoina ja kodin ulkopuolisina sijoituksina. 24 tapauksessa nuori oli otettu huostaan, joskin huostaanotto muutamassa tapauksessa myöhemmin oli purettu. THL:n tilastojen mukaan huostassa olleiden osuus suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön oli vuosina 2013–2022 16–17-vuotiaiden kohdalla noin 2,2–2,3 %¹⁴⁹. Lastensuojelun asiakkuudet näkyivät edelleen kodin ulkopuolisissa sijoituksissa, jotka huostassa olevien lasten lisäksi sisältävät kiireellisesti sijoitetut lapset, avohuollon tukitoimina sijoitetut lapset, sekä jälkihuollon sijoittamat yli 18 vuotta täyttäneet asiakkaat. Vuonna 2022 kodin ulkopuolisissa sijoituksissa 15–17-vuotiaita oli noin 5600 nuorta¹⁵⁰. Nuorisorangaistuksia koskevassa aineistossa n. 87 % tapauksissa nuori oli tai oli ollut sijoitettuna lastensuojelun toimesta. Noin 15 % tapauksissa nuoren kohdalla oli maininta yhdestä sijoituksesta, noin 21 % kahdesta sijoituksesta, noin 36 % tapauksissa kolmesta sijoituksesta, ja noin 15 % tapauksissa 4 tai useammasta sijoituskerrasta.¹⁵¹ Nuoren sijoituksen syyt oli ilmoitettu 27 tapauksessa ja saman nuoren kohdalla perusteluna oli mainittu 1–4 eri tekijää. 14 tapauksessa sijoitus liittyi päihteiden käyttöön, 12 tapauksessa rikoskäyttäytymiseen, 7 tapauksessa aggressiiviseen käyttäytymiseen ja edelleen 7 tapauksessa karkailuihin aiemmasta sijoituspaikasta. Näiden ohella oli enintään 5 tapauksessa sijoituksen syynä mainittu kouluvaikeudet, muu ongelmakäyttäytyminen ja perhetilanne. 30 tapauksesta 80 % oli mainittu ongelmista sijoituksen aikana, jotka liittyivät päihteidenkäyttöön, aggressiiviseen tai impulsiiviseen käyttäytymiseen, sijoituspaikasta karkailuun tai siihen, että nuori syyllistyi rikoksiin poissaolojensa aikana tai ei palannut lomaltaan.

148 THL – Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus, s. 14–15.

149 THL – Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus, s. 3–8.

150 THL – Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus, s. 9–10.

151 Sijoituskertojen suhteen on huomioitava, että seuraamusselvityksiin voi liittyä eroja sosiaaliviranomaisen ilmoittamien tietojen luonteessa, sekä seuraamusselvityksen täyttämisen ja laatimisen suhteen, jolloin kaikkia sijoituksia kaikkien nuorten kohdalla ei välttämättä ole mainittu erikseen eikä täten ilmene luvuissa.

38 tapauksessa nuori asui jossain sosiaalitoimen järjestämässä asumispaikassa, sijoituksen lisäksi esimerkiksi lastensuojelun jälkihuollon tuetussa asunnossa. 13 tapauksessa nuori asui perheensä, sukulaisen tai tutun luona, ja muutamassa tapauksessa nuori asui joko omassa asunnossa tai oli asunnoton.

Taulukko 11: Lastensuojeluasiakkuuksia kuvaavat määrät nuorisorangeistusta koskevissa selvityksissä.

		N
Lastensuojelun asiakas	Henkilö on lastensuojelun asiakas	49
	Henkilö on ollut lastensuojelun asiakas	5
Huostaanotettu	Henkilö on tai on ollut huostaanotettuna	24
Nuori on tai on ollut sijoitettuna lastensuojelulaitokseen	Henkilö ei ole ollut sijoitettuna lastensuojelulaitokseen	7
	Henkilö on sijoitettuna lastensuojelulaitokseen	31
	Henkilö on ollut sijoitettuna lastensuojelulaitokseen	17
Asumistilanne	Sosiaalihuollon järjestämä asuminen	38

5.4.3 Perhesuhteiden laatu, sosiaaliset suhteet ja nuorten harrastukset

Nuorisorangeistuksen 47 seuraamusselvityksessä ilmeni, että nuorilla oli noin 55 % tapauksissa yksi huoltaja ja 45 % tapauksissa kaksi huoltajaa. Nuoren välit perheeseen oli arvioitu 38 seuraamusselvityksessä: 55 prosenttia nuorista kuvasi välit läheisiksi, 32 % ei erityisen läheisiksi mutta ei myöskään huonoiksi ja 13 % huonoiksi. Sisaruksia tai puolisisaruksia nuorella oli 45 tapauksessa, ainoastaan muutamissa tapauksissa nuori oli ainut lapsi.

Kaikissa 49 tapauksessa, joissa nuoren ystävyys-suhteita oli seuraamusselvityksen yhteydessä mainittu, nuorilta löytyi jonkinlaisia sosiaalisia suhteita tai ystäviä. Noin 35 prosentissa tapauksissa nuoren kaveripiiriin kuului rikostaustaisia henkilöitä ja 18 prosentissa tapauksissa kaveripiiriin kuului sekä rikostaustaisia että rikoksettomia nuoria. Osa, noin 12 %, oli yrittänyt vaihtaa haitalliseksi kokemaansa ystäväpiiriä ja muutama oli vuorostaan menettänyt ystäviään oman rikoskäyttäytymisen ja huonon käytöksen myötä. 15 tapauksessa mainittiin myös nuoren seurustelevan, ja seurustelukumppani kuvautui useampien kohdalla pitkäaikaiseksi nuorten nuoresta iästä huolimatta. Nuorten sosiaalinen tilanne näkyi myös nuorten harrastuksissa, joita mainittiin vain 14 tapauksessa. Harrastukset olivat

useimmiten kuntosaliharrastuksia tai urheilua, joskin myös musiikki, tietokonepelit ja ulkoilma-aktiviteetit mainittiin.

5.4.4 Muita taustatekijöitä

Taulukko 12 kuvaa nuorten koulutustasoa ja työllisyystilannetta. Noin 40 % nuorista ei ollut töissä eikä opiskellut, ja kahdeksassa tapauksessa nuori oli keskeyttänyt peruskoulun. 11 tapauksessa nuori opiskeli toisen asteen tutkintoa, joista yksi parhaillaan lukiossa.

Taulukko 12: Nuorten koulutustaso ja työllisyystilanne. Prosenttiosuudet on laskettu suhteessa avioituihin tapauksiin.

		N	%
Koulutustaso (55 tapauksessa)	Peruskoulu suorittamatta	8	14,5
	Peruskoulu suoritettu	22	40,0
	Opiskelee parhaillaan: peruskoulu	14	25,5
	Opiskelee parhaillaan: toinen aste	11	20,0
Työllisyystilanne (52 tapauksessa)	Ei töissä eikä opiskele	21	40,4
	Työllistämistä tukeva toiminta (työtoiminta, työharjoittelu, kuntouttava työ)	6	11,5
	Opiskelija/koululainen	25	48,1

Lisäksi seuraamusselvityksissä oli usein mainittu nuoren tilanteen kannalta olennaisia taustatekijöitä kuten oppimisvaikeudet, antisosiaalinen käyttäytyminen, päihteiden käyttö sekä velat. Nuorilla löytyi 14 tapauksessa mainintaa psykiatrisesta hoidosta (sekä avo- että osastohoito), 14 tapauksessa oppimisvaikeuksista ja 33 tapauksessa aggressiivisesta tai impulsiivisesta käytöksestä. Velkoja oli kertynyt 11 tapauksessa, joista yksi oli ”epävirallinen” huumeisiin liittyvä velka, muut korvauksia ja sakkoja.

5.4.4.1 Päihteiden käyttö

Nuorten muiden taustatekijöiden ohella 44 tapauksessa ilmeni säännöllistä päihteidenkäyttöä. Seuraamusselvitysten laatimisen yhteydessä on kartoitettu nuorten käyttämiä pääpäihteitä, joita on voinut olla laadultaan enemmän kuin yksi. Pääpäihteinä selkeästi useimmiten mainittiin alkoholi (33 tapauksissa) ja kannabis (19 tapauksissa). Näiden ohella yksittäisimpinä mainintoina pääpäihteistä oli amfetamiini (2 tapausta), ekstaasi (1 tapaus),

lääkkeet¹⁵² (3 tapausta), muu aine (1 tapaus) sekä monimuotoinen sekakäyttö (4 tapausta). Pääpäihteen ohella muiden päihteiden satunnaisempaa käyttöä tai kokeilua oli mainittu 31 seuraamusselvityksessä, jolloin satunnaiskäytössä pitkälti esiintyi samat aineet kuin pääpäihteisissä. Satunnaiskäytössä vahvimpien päihteiden tapausmäärä oli hieman korkeampi suhteessa pääpäihteisiin, ja edellä mainittujen päihteiden lisäksi esiintyi yksittäisessä tapauksessa myös kokaiini.

Nuorten päihteidenkäytön syitä oli mainittu osassa selvityksissä, ja useimmiten todettiin käytön liittyvän kaveripiirin vaikutukseen (10 tapausta). Tämän lisäksi esiintyi muita syitä, kuten päihdemyönteisyys, ahdistuksenhallinta, päihteiden helppo saatavuus ja tarjonta, käyttö lastensuojelun lomien tai karkumatkojen aikana, päihteen hyvä maku tai myynnin ohella tapahtuva käyttö. Nuoret ilmoittivat seuraamusselvityksen teon yhteydessä 6 tapauksessa, etteivät koe päihteidenkäyttönsä ongelmallisena tai näe tarvetta vähentää käyttöönsä, 6 tapauksessa nuori ilmoitti ajattelevansa vähentävän päihteiden käyttöönsä ja 14 tapauksessa nuori oli pyrkinyt vähentämään käyttöönsä tai vähentänyt sitä reippaasti. 35 tapauksesta noin 43 % tapauksissa nuorella ei ollut päihdehoitokontaktia, 31 % tapauksissa nuorella oli päihdehoitokontakti, 17 % tapauksissa nuorelle oli suunniteltu tai järjestetty päihdehoitokontakti, ja noin 9 % nuorta oli tuloksetta ohjattu päihdehoitoon tai nuori oli keskeyttänyt jo alkaneen hoidon.

Seuraamusselvityksissä ilmeni 39 tapauksessa arvio siitä, liittyikö nuoren päihteidenkäyttö tehtyihin rikoksiin, ja 29 selvityksessä arvioitiin nuoren päihteidenkäytön olevan yhteydessä nuoren tekemiin rikoksiin. Päihteiden arvioitiin 6 tapauksessa (26 tapauksesta) myös altistavan uusille rikoksille.

Nuorten päihteiden käyttöä on edelleen arvioitu täytäntöönpanon aikana. Täytäntöönpanon yhteydessä nuoren päihteidenkäytön arvioitiin olevan alkoholipainotteista, ja noin 42 % (33 tapauksessa) käyttö oli melko runsasta tai huolestuttavan runsasta. Huumeiden osalta 50 % (32 tapauksessa) ei käyttänyt lainkaan ja lääkkeiden osalta luvut pienenevät entisestään, jolloin n. 79 % (28 tapauksessa) ei käyttänyt lainkaan. Tarkemmat luvut arvioiduista päihteiden käytöstä edeltävän puolen vuoden osalta löytyvät taulukosta 13.

152 Lääkkeisiin sisältyy tässä muun muassa opiaatit, kuten buprenorfiini, sekä rauhoittavat lääkkeet, kuten bentsodiatsepiinit.

Taulukko 13: Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä arvioitu nuorten päihteiden käyttö viimeisen puolen vuoden aikana.

	Alkoholi		Huumeet		Lääkkeet	
	N	%	N	%	N	%
Ei lainkaan	4	12,1	16	50,0	22	78,6
Vähäistä	15	45,5	9	28,1	4	14,3
Melko runsasta	12	36,4	4	12,5	1	3,6
Huolestuttavan runsasta	2	6,1	3	9,4	1	3,6
Yhteensä	33	100	32	100	28	100

Päihteidenkäytön on edelleen arvioitu aiheuttavan haittoja nuorten työelämään, koulutukseen ja vapaa-aikaan, sekä sosiaalisiin suhteisiin (taulukko 14).

Taulukko 14: Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä arvioitu nuorten päihteidenkäytön vaikutukset toimintaan, terveyteen ja sosiaalisiin suhteisiin.

	Työelämässä, koulutuksessa ja vapaa-aikana		Terveyteen		Perheeseen, parisuhteeseen ja ystävyssuhteisiin	
	N	%	N	%	N	%
Ei ole haittoja	7	25,9	14	56,0	9	34,6
Jonkin verran haittoja	12	44,4	7	28,0	12	46,2
Suuria haittoja	8	29,6	4	16,0	5	19,2
Yhteensä	27	100	25	100	26	100

Täytäntöönpanovaiheen arvion perusteella 25 tapauksessa 30 tapauksesta rikokset oli pääasiassa tehty päihteiden vaikutuksen alaisena tai niiden hankkimiseksi. Tämän ohella 10 tapauksessa (26 tapauksesta) nuori oli ollut päihdehoidossa ja 8 nuorista (27 tapauksesta) oli toimeenpanon aikana olleet yhdyskuntaseuraamuksen aikana päihdekuntoutuksessa (taulukko 15).

Taulukko 15: Tapausten määrä, joissa toimeenpanon aikana on esiintynyt yhdyskuntasuoraamukseen liittyvää päihdekuntoutusta (27 tapauksessa).

	N	%
Ei	19	70,4
Kyllä	8	29,6
Yhteensä	27	100

5.4.4.2 Arvio nuoren tilanteesta – rikoskäyttäytyminen ja muutosmotivaatio

Nuorisorangaistusta koskevien selvityksien yhteydessä on edelleen tehty arviot nuorten tilanteesta suhteessa rikoskäyttäytymiseen, asenteisiin ja muutosmotivaatioon. 46 seuraamusselvityksessä oli arvioitu nuorten motivaation kohteet arjessa. Yleisimmin, 29 tapauksessa, nuoret olivat maininneet opiskeluihin liittyvät tavoitteet tai motivaationkohteet. Työllistyminen tai työelämään liittyvät haaveet esiintyivät 14 tapauksessa, ja kolmanneksi eniten haaveita ja motivaatiota herätti 10 tapauksessa itsenäinen asuminen. Näiden ohella motivoivina tekijöinä mainittiin yleinen muutos omaan tilanteeseen tai tulevaisuuteen (9 tapausta), rikokseton elämäntapa (8 tapausta), asevelvollisuuden suorittaminen (6 tapausta), raitistuminen (2 tapausta) ja näiden ohella edelleen muut yksilökohtaisemmat tavoitteet ja motivaation kohteet (7 tapausta). Nuoret olivat seuraamusselvitysten perusteella myös osittain jo seuraamusselvitysvaiheessa tehneet konkreettisia tekoja ja täten itse pyrkineet muuttamaan omaa tilannettaan. Omat pyrkimykset muutokseen oli mainittu 37 seuraamusselvityksessä, joskin kahdessa tapauksessa nuori oli ilmoittanut, ettei koe tarvetta muutokseen tai olisi tehnyt mitään muuttamaan omaa tilannettaan. Muutoksenpyrkimykset olivat nuorten kohdalla suurimmaksi osaksi liittyneet päihteiden käytön vähentämiseen (9 tapausta), oman käyttäytymisen kehittämiseen tai muutokseen liittyen esimerkiksi suuttumuksen hallintaan (9 tapausta), pyrkimykseen vaihtaa kaveripiiriä (8 tapausta), sekä avun hakemiseen (8 tapausta). Nuoret olivat 7 tapauksessa tehneet toimenpiteitä oman työllistymisen tai työtoimintaan osallistumisen eteen, ja 5 tapauksessa myönteisiä muutoksia oli tapahtunut koulunkäynnin tai opiskelujen suhteen. Muut pyrkimykset muutoksiin liittyivät edelleen yleisesti omaan kokonaistilanteeseen (4 tapausta), parempaan sitoutumiseen saamansa tukeen (4 tapausta), hankalien tilanteiden välttämiseen (4 tapausta), ettei syyllistynyt uusiin rikoksiin (4 tapausta) ja aktiiviseen pyrkimykseen pysyä poissa vankilasta (2 tapausta).

Motivaation ohella nuoren rikoskäyttäytymistä oli seuraamusselvityksen arvion yhteydessä kartoitettu rikoskäyttäytymisen syiden, rikosasenteiden,

seuraamusikäityksen ja uusimisriskin näkökulmasta. 50 tapauksesta rikoskäyttäytymisen syytä oli 74 % tapauksessa mainittu enemmän kuin yksi syy, ja arvioitujen syiden määrä vaihteli 2-5 syyn välillä. Yleisimpinä syinä mainittiin 31 tapauksessa päihteidenkäyttö, 26 tapauksessa syynä mainittiin kaveripiiri tai seura, ja 15 tapauksessa aggressiivinen tai impulsiivinen käyttäytyminen. Muina syinä esiintyi muun muassa taloudellinen hyöty (13 tapausta), hauskanpito tai rikosmyönteisyys (9 tapausta), elämäntapa (10 tapausta), sekä näiden lisäksi useampia yksittäisempiä syitä.

Rikoskäyttäytymiseen liittyviä asenteita esiintyi nuorilla kielteisestä myönteiseen, jolloin 31 tapaukseen perustuen noin 16 % oli tehnyt asioita oman rikoskäyttäytymisen lopettamisen eteen ja olivat motivoituneet rikoksettomuuteen, 32 % olivat edelleen ilmoittaneet haluavansa lopettaa rikosten teon, 6 % eivät tuoneet esille rikosmyönteisiä asenteita, ja näiden lisäksi 10 % tapauksissa nuorella oli välinpitämätön asenne rikoksia kohtaan. Asenne oli rikoksia kohtaan osittain myönteinen tai uusille rikoksille altistava 10 % tapauksessa ja 26 % oli edelleen rikosmyönteinen asenne. Rikosasenne ilmeni osittain myös nuoren vastuunottamisessa omista teoistaan, joissa 12 tapauksessa (23 tapauksesta) nuori katui tekojaan ja otti teoista vastuun, 4 tapauksessa katui tekojaan osittain tai otti niistä osittain vastuun, ja edelleen 7 tapauksessa ei katunut tekojaan tai ottanut niistä vastuuta. Rikosten uusimisriski oli seuraamusselvitysvaiheessa edelleen 15 tapauksessa (38 tapauksesta) arvioitu korkeaksi tai suureksi, 11 tapauksessa kohtalaiseksi, 10 tapauksessa oli arvioitu riskiä uusimiseen olevan, vaikka ei tarkemmin arvoitu riskin tasoa, ja ainoastaan 2 tapauksessa riski rikosten uusimiseen nähtiin vähäisenä. Nuorten tilanteista heräsi myös huolta useammasta eri aiheesta ja elämän osa-alueesta, mitä voidaan pitää viitteenä ongelmien kasaantumisesta. Nuorten rikollisen käytöksen ohella huolta herätti erityisesti päihteidenkäyttö, nuoren epävakaa elämäntilanne, koulunkäynnin ongelmat, sekä kaveripiiri. Pienemmissä tapausmäärissä huolenaiheita olivat nuorten asenteet ja ajattelutavat, sitouttamattomuus aiempiin tukitoimiin, impulsiivinen tai aggressiivinen käyttäytyminen, sekä nuoren sosiaalinen tilanne. Muutamissa tapauksissa huolta herätti edelleen tekijät karkaamisvaarasta sijoituslaitoksesta ja huoli nuoren tulevaisuudesta.

5.4.4.3 Nuoren hyötyminen nuorisorangaistuksesta

Seuraamusselvityksissä arvioitiin nuorten intensiivisen tuen tarvetta. Tuen tarve liittyi seuraamusselvitysvaiheiden arvioiden perusteella usein aiheisiin, kuten uusien rikosten ehkäiseminen, päihteiden käyttö, sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja tiiviin verkostoyhteistyön luominen. Näiden ohella intensiivisen tuen nähtiin yleisesti olevan nuoren kohdalla tarpeen useammassa tapauksessa. Mikäli nuoren ei nähty hyötyvän

nuorisorangaistuksen kaltaisesta intensiivisestä tuesta, perusteluna oli usein nuoren vakaa elämäntilanne, jolloin valvonnan kaltainen tuki nähtiin riittävänä. Nuorisorangaistusta koskevissa selvityksissä nuorilla todettiin usein olevan laajat tukitahot jo entuudestaan, joista lastensuojeluviranomaisen edustus oli ylivoimaisesti suurin, ja tämän ohella myös mahdollinen lastensuojelun määräämä sijoituspaikka tai sosiaalihuollon muut palvelut. Muina tukitahoina ilmeni joidenkin kohdalla muun muassa tukihenkilö tai RISE aiemman rangaistuksen muodossa. Rangaistuksia edeltäviä tukitahoja oli arvioitu 54 tapauksessa, joista kahdessa tapauksessa tuki oli päätynyt. Kahdeksassa tapauksessa huomautettiin edelleen, ettei aiempi tuki ollut nuoren kohdalla riittävä. 35 tapauksessa oli edelleen erikseen arvioitu nuoren sitoutuminen aiempiin rangaistuksiin ja tukitoimiin, joissa 15 tapauksessa arvioitiin nuoren sitoutuneen hyvin, 10 tapauksessa vaihtelevasti ja edelleen 10 tapauksessa huonosti. Nuorisorangaistuksen suorittamiseen nuori oli valmis sitoutumaan 27 tapauksessa (43 tapauksesta), 7 tapauksessa nuoren sitoutuminen nuorisorangaistukseen oli epävarmaa ja 9 tapauksessa nuori ilmoitti olevansa valmis sitoutumaan yhdyskuntapalveluun tai ehdollisen vankeuden valvontaan nuorisorangaistuksen sijaan.

Nuorisorangaistusta koskevissa selvityksissä kartoitettiin tukitarpeen ja rangaistuksen suorittamisen sitoutumisen lisäksi, mikäli nuori hyötyisi nuorisorangaistuksesta. Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen hyöty nuoren kohdalla arvioitiin nuoren tilanteen perusteella, ja joissain tapauksissa nuoren nähtiin hyötyvän monella eri tavalla rangaistuksesta tai sen olevan nuoren kohdalla yleisesti hyödyllinen nuoren tilanteeseen nähden. Vastavasti toisissa tapauksissa nuorisorangaistusta ei nähty kovinkaan hyödyllisenä nuoren kohdalla, jolloin nuori hyötyisi enemmän toisesta rangaistuksesta. Nuorisorangaistuksen hyötyinä nähtiin nuorten kohdalla erityisesti rangaistuksen tiivis tuki ja tapaamisvelvoitteet, sekä rangaistuksen sisältö ja sisällön myötä tapahtuvan muutostyön. Näiden ohella nuorten arvioitiin hyötyvän nuorisorangaistuksen totutukseen liittyvistä säännöistä, sekä oheisvaikutuksena muiden tukitoimiin ja arjen rutiineihin sitoutuminen.

Nuorisorangaistusta koskevissa selvityksissä ilmeni edelleen nuorten avointen rikosepäilyjen määrä, jolloin 41 tapauksessa noin 15 % ei ollut avoimia rikosepäilyjä, ja noin 85 % määrä vaihteli yhden ja reilu kymmenen avoimen rikosepäilyn välillä. Seuraamusselvityksen laatimishetkellä meneillään olevia rangaistuksia tai juuri alkamassa olevia rangaistuksia oli 54 tapauksessa seuraavasti: 1 ehdollinen vankeus ilman valvontaa, 2 ehdollista vankeusrangaistusta oheisvalvonnalla, 7 nuorisorangaistusta, 2 ehdotonta vankeutta, ja 1 yhdyskuntapalvelu. Näiden ohella kuudessa tapauksessa nuori oli tutkintavankina seuraamusselvityksen laatimisen aikana. Jäljelle jäävissä 14 tapauksessa (n. 26 %) nuorella ei seuraamusselvityksentekohetkellä ollut rangaistusta meneillään tai juuri alkamassa. Nuorisorangaistusta

suositeltiin seuraamuselvytyksissä aina (100 %) nuorille, joilla rangaistuksena oli meneillään vankeus tai vankeus ja yhdyskuntaseuraamus, ja 87, % tapauksissa, joissa henkilöllä oli jokin yhdyskuntaseuraamus meneillään. Nuorisorangaistusta suositeltiin edelleen yli puolessa tapauksista (64,3 %), joissa nuorella ei ollut rangaistusta meneillään.

5.5 Täytäntöönpano

Seuraavaksi kuvataan nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeuden tehosteena tuomitun valvonnan täytäntöönpanoja sisältöjen, tapaamismäärien ja sanktioiden osalta. Nuorisorangaistus mielletään usein ehdollista vankeutta ankarampana seuraamuksena, sillä sen valvonta on selvästi intensiivisempää ja sisältö strukturoidumpaa ja monipuolisempaa verrattuna ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittuun valvontaan.¹⁵³

5.5.1 Nuorisorangaistus

RISE:lla on vuosina 2013–2021 ollut keskimäärin 6–10 nuorisorangaistusta suoritettavaa päivässä, ja vuosittain RISE:lle on tullut täytäntöön pantavaksi 5–11 rangaistusta. Vuosittain loppuun suoritettujen rangaistusten määrä on vaihdellut 3–7 rangaistuksen välillä.¹⁵⁴ Seuraavaksi kuvaillaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon sisältöä, täytäntöönpanon aikana tehtyjä arvioita nuorten tilanteista, sekä täytäntöönpanon sanktioita ja päättymistä.

5.5.1.1 Nuorisorangaistuksen sisältö

Nuorisorangaistuksen kestosta ja sisällöstä määrätään laissa seuraavalla tavalla:

Nuorisorangaistus on 15–17-vuotiaalle rikoksentekijälle tuomittu vähintään neljän kuukauden ja enintään yhden vuoden pituinen seuraamus, joka sisältää valvontaa ja siihen liitettyjä, erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Nuorisorangaistus sisältää myös valvonnassa tapahtuvaa työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä, jollei sitä ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana tai se ole erityisen vaikeasti järjestettävissä.

¹⁵³ Halén – Kuusisto Mäkelä 2023, s. 178–179.

¹⁵⁴ Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022. s. 41. Katso myös tämän raportin luku 5.1.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia, joihin seuraamusta suorittava on velvollinen osallistumaan, saa viikoittain olla enintään kahdeksan tuntia. Viikoittainen tuntimäärä voi seuraamuksen aikana vaihdella täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 64§.)

Nuorisorangaistusta varten, kuten muissakin yhdyskuntaseuraamuksissa, nuorille nimetään valvoja. Nuorisorangaistuksen alussa, ensimmäisellä valvontatapaamisella, valvoja tekee yhdessä nuoren kanssa suunnitelman rangaistusajalle. Täsmennetyn rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman rangaistusajan sisällöstä, ja sen tarkoitus on velvoittaa nuorta toimimaan ja pitämään yhteyttä valvojaansa suunnitelmassa määrättyllä tavalla. Täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman sisältö vastaa rakenteeltaan seuraamusselvityksen yhteydessä tehtyä alustavaa rangaistusajan suunnitelmaa, ja koostuu pääsääntöisesti nuorisorangaistuksen osalta valvontatapaamisista, ohjelmista ja tehtävistä, sekä työelämäosiosta. Täsmennettyyn rangaistusajan suunnitelmaan voidaan edelleen sisällyttää tietoa yhteistyötahoista, tukitoimista ja mahdollisen muun toiminnan sisällöstä, sekä muista määräyksistä ja ehdoista seuraamuksen aikana. Suunnitelmissa otetaan huomioon tuomitun tekemän rikoksen laatu ja aiempi rikollisuus, rangaistuksen pituus, yksilölliset tarpeet ja toimintakyky, edellytykset suoriutua seuraamuksesta, sosiaaliset olosuhteet, uusintarikollisuuteen altistavat tekijät ja niiden väheneminen, sekä seuraamuksen turvalliseen suorittamiseen vaikuttavat seikat¹⁵⁵. Täytäntöönpanon sisällössä pyritään erityisesti puuttumaan nuorten syrjäytyneisyyden ehkäisyyn ja rikoksettoman elämäntavan vahvistamiseen.

5.5.1.1.1. Valvontatapaamiset

Valvontatapaamiset voivat sisällöltään ja luonteeltaan olla hyvin erilaisia nuoren tilanteesta riippuen. Ne voivat koostua keskusteluista, käytännön asioiden hoitamisesta, verkostopalavereista tai erilaisten akuuttien tilanteiden selvittämisestä.¹⁵⁶ Tämä nuorten yksilöllinen tilanne ja vaihtelu siinä, minkälaisia asioita valvontatapaamisessa on tarpeen käsitellä, ilmeni myös haastatteluissa ja kyselyissä. Taulukosta 16 ilmenee valvontatapaamisten suunnitellut määrät suunnitelmissa. Suunnitelmiin oli usein lisätty maininta, että tapaustiheyttä voidaan muuttaa valvonnan aikana valvojan harkinnan mukaan ja asiakkaan tilanne huomioiden. Täsmennettyjä rangaistusajan suunnitelmia oli nuorisorangaistusaineistossa 42 kappaletta.

¹⁵⁵ Valtioneuvoston asetus yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 7§

¹⁵⁶ Keisala – Marttunen 2007 II, s. 17–19.

Seuraamusselvityksiä oli kokonaisuudessaan 56, joista alustavan rangaistusajan suunnitelman osalta kaikkia osioita ei aina ollut saatavilla. Puuttuvat osiot kuvataan seuraavissa taulukoissa ”jätetty tyhjäksi” rivillä.

Taulukko 16: Seuraamusselvityksen alustaviin rangaistusajan suunnitelmiin ja täsmennettyihin rangaistusajan suunnitelmiin suunnitellut valvontatapaamisten tiheyden määrä ja niiden osuudet suhteessa täytettyihin suunnitelmiin.

	Seuraamusselvityksen alustava rangaistusajan suunnitelma		Täsmennetty rangaistusajan suunnitelma	
	N	%	N	%
Valvontatapaamisia rangaistuksen alussa 2x viikossa tai enemmän	11	24,4	14	33,3
Valvontatapaamisia viikoittain (1–2x/vko)	19	42,2	14	33,3
Valvontatapaamisia kerran viikossa	1	2,2	7	16,7
Valvontatapaamisten tiheyttä arvioidaan valvontatapaamisissa	0	0,0	7	16,7
Valvontatapaamisten tiheyttä ei tarkemmin määriteltä	14	31,1	0	0,0
Suunnitelman kohta jätetty tyhjäksi	11	24,4	0	0,0
Täytettyjä suunnitelmia	45		42	
Suunnitelmia yhteensä	56		42	

5.5.1.1.2. Ohjelmat ja tehtävät

Nuorisorangaistukseen kuuluvien ohjelmien ja tehtävien tarkoitus on edistää nuoren sosiaalista selviytymistä edistämällä nuoren sosiaalista toimintakykyä.¹⁵⁷ Tapaamiset ja niiden sisällöt ovat suunniteltuja ja strukturoituja, ja niitä varten löytyy RISE:n oma käsikirja *Ohjenuora*. Kirja sisältää kuvaukset ja käytännön ohjeet nuorisorangaistuksen sisällön lähtökohdista, toimeenpanosuunnitelmasta, toimeenpanon sisällön aloittamisesta, nuorisorangaistuksen eri ohjelmista ja tehtävistä, sekä työskentelyn päättämises-tä. Käsikirjaan kuuluu myös erillinen tehtäväosio.

Nuorisorangaistukseen kuuluvat ohjelmat ovat: rikoskeskustelut, motivoivat keskustelut, keskustelut sosiaalisten taitojen kehittämisestä, Suuttumuksen hallinta -ohjelma, liikennekeskustelut, päihdekeskustelut, sekä yhteiskuntaosio. Rikoskeskustelut kuuluvat käytännössä jokaiseen

¹⁵⁷ Keisala – Marttunen 2007, s. 4–14.

nuorisorangaistukseen, ja muita ohjelmia voidaan käyttää ja hyödyntää nuoren tilanteen mukaan. Rekisteriaineiston perusteella ohjelmat suunnitellaan usein nuoren tekemän rikoksen rikostyyppin perusteella.

Rikoskeskusteluiden keskeinen sisällöllinen rooli täytäntöönpanossa ilmenee hyvin taulukosta 17 täsmennettyjen rangaistusajan suunnitelmien kohdalla, jonka määrä vastaa suunnitelmien kokonaismäärää. Koska rangaistuksiin voidaan sisällyttää useampia ohjelmia, taulukon 17 luvut eivät ole yhteneväisiä tehtyjen suunnitelmien kokonaismäärien kanssa.

Taulukko 17: Rangaistusajan suunnitelmissa suunnitellut nuorisorangaistuksen ohjelmat ja niiden osuudet suhteessa täytettyihin suunnitelmiin.

	Seuraamus- selvityksen alustava suunnitelma		Täsmennetty rangaistusajan suunnitelma	
	N	%	N	%
Rikoskeskustelut	45	97,8	42	100,0
Päihdekeskustelut	39	84,8	38	90,5
Suuttumuksenhallinta-ohjelma	25	54,3	23	54,8
Yhteiskuntaosio	26	56,5	26	61,9
Sosiaalisten taitojen kehittäminen	12	26,1	15	35,7
Motivoivat keskustelut	31	67,4	28	66,7
Liikennekeskustelut	12	26,1	10	23,8
Suunnitelman kohta jätetty tyhjäksi	10	21,7	0	0,0
Täytettyjä suunnitelmia	46		42	
Suunnitelmia yhteensä	56		42	

5.5.1.1.3. Työelämäosio

Nuorisorangaistukseen tulisi valvontojen ja ohjelmien lisäksi lisätä työelämäosio, mikäli sitä ei nuoren kohdalla nähdä ilmeisen tarpeettomana tai vaikeana järjestää.¹⁵⁸ Työelämäosion kohdalla ilmenee ohjelmien ja tehtävien tavoin ajoittain useampi tavoite suunnitelmaa kohden. Täsmennetyssä rangaistusajan suunnitelmassa työelämäosiota ei sisällytetty kolmessa tapauksessa nuoren suunnitelmaan ja 12 suunnitelmassa osio pystyttiin korvaamaan muilla nuoren arjessa jo olemassa olevilla tehtävillä tai toiminnalla, jolloin osio nähtiin tarpeettomana nuoren kohdalla (taulukko 18).

158 Keisala – Marttunen 2007, s. 15–17; Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 64§

Taulukko 18: Rangaistusajan suunnitelmissa suunnitellut työelämäosiot ja niiden osuudet suhteessa täytettyihin suunnitelmiin.

	Seuraamus- selvityksen alustava suunnitelma		Täsmennetty rangaistusajan suunnitelma	
	N	%	N	%
Tuetaan nuorta opintojen suhteen	21	55,3	15	38,5
Kartoitetaan työelämään/koulutukseen liittyviä kiinnostuksenkohteita ja ohjataan nuorta kiinnittymään työelämään/opintoihin	12	31,6	11	28,2
Työelämään tutustumisessa tuetaan nuorta	13	34,2	18	46,2
Työelämään ja työn tekemiseen perehtymisosoio voidaan korvata nuoren ammattiopinolla/muilla työtehtävillä, mikäli ne toteutuvat suunnitellusti	7	18,4	12	30,8
Suunnitelman kohta jätetty tyhjäksi	18	47,4	3	7,7
Täytettyjä suunnitelmia	38		39	
Suunnitelmia yhteensä	56		42	

5.5.1.1.4. Yhteistyötahot

Nuorisorangaistukseen tuomitut nuoret ovat usein intensiivisen tuen tarpeessa, ja heillä on ennen tuomiotaan pääsääntöisesti jo olemassa laajat tukipalvelut tai verkostot. Kuten nuorten taustoista ilmeni, kutakuinkin kaikki olivat lastensuojeluviranomaisen asiakkaita (luku 5.4.2.). Tämän ohella, heillä oli usein muitakin tukitahoja aiemmasta. Yhteistyö perustuu jo olemassa olevien tukitahojen kanssa suunniteltuun verkostotyöhön, eikä varsinaisesti kuulu täytäntöönpanon sisältöön, mutta yhteistyö on keskeistä nuoren sosiaalisen toimintakyvyn edistämisen näkökulmasta.

Yhteistyötahoja voi olla useampi taho suunnitelmaa kohti. Suunnitelma laaditaan nuorten yksilöllisten lähtökohtien perusteella, jolloin myös voidaan katsoa nuoren pärjäävän ilman ulkoisia tukitoimia, esimerkiksi mikäli elämäntilanne on tasaantunut seuraamusselvityksen laatimisen ja tuomion jälkeen. Haastatteluissa ja kyselyissä ilmeni, miten nuoren tilannetta ja tukitoimia huomioidaan jo seuraamusselvitystä laatiessa, jolloin aiemmat tukitahot ja niiden riittävyys tai riittämättömyys voidaan ottaa huomioon nuorisorangaistuslausunnossa. Rangaistusajan suunnitelmassa mainitut yhteistyötahot ja niiden määrät löytyvät taulukosta 19.

Taulukko 19: Rangaistusajan suunnitelmissa esille nousseet yhteistyötahot ja niiden osuudet suhteessa täytettyihin suunnitelmiin.

	Seuraamus- selvityksen alustava suunnitelma		Täsmennetty rangaistusajan suunnitelma	
	N	%	N	%
Huoltaja/vanhemmat	9	30,0	4	18,2
Lastensuojeluviranomainen	8	26,7	5	22,7
Sijoituspaikka	7	23,3	5	22,7
Sosiaalitoimi	8	26,7	10	45,5
Psykiatria tai päihdehuolto	5	16,7	5	22,7
Muu verkosto tai yhteistyötahot	19	63,3	9	40,9
Suunnitelman kohta jätetty tyhjäksi	26	86,7	20	90,9
Täytettyjä suunnitelmia	30		22	
Suunnitelmia yhteensä	56		42	

Taulukossa 20 on kuvattu nuorisorangaistuksen täytäntöönpanovaiheen yhteistyötahot ja niiden määrä. Yhteistyötahojen lukumäärä kuvaa kuinka monta kertaa kyseinen yhteistyötaho esiintyy täytäntöönpanovaiheen työskentelylomakkeessa erillisenä yksikkönä tai työntekijänä. Taulukosta voidaan nähdä sosiaalitoimen olevan suurin yhteistyötaho, joskin osa sosiaalitoimeksi merkityistä yhteistyötahoista voi olla lastensuojeluun tai sijoituspaikkaan liittyviä, eli määriin voi vaikuttaa työskentelylomakkeen täyttötapa. Vaikka luvut eivät välttämättä ole ihan suoraviivaiset, voidaan kuitenkin huomata päihdehuollon ja koulun olevan suurimpia yhteistyötahoja sosiaaliviranomaisten jälkeen, ja vastaavasti huoltajien harvoin laskeutuvan yhteistyötahoiksi. Huoltajien määrä voi mahdollisesti johtua myös nuorten täysi-ikäistymisestä ennen tuomiota, jolloin huoltajan asema yhteistyön suhteen on voinut muuttua. Taulukko 20 perustuu täytäntöönpanon aikana täytettävään työskentelylomakkeeseen, ja tässä tapauksessa 31 tapauksen työskentelylomakkeisiin. Työskentelylomaketta on tarkemmin kuvattu täytäntöönpanon tavoitteita ja keskeisiä työskentelyalueita koskevassa luvussa (5.5.1.3.).

Taulukko 20: Eri yhteistyötahojen määrät täytäntöönpanon aikana.

Sosiaalitoimi, lkm	N	%
0	5	16,1
1	17	54,8
2	5	16,1
3	3	9,7
5	1	3,2
Yhteensä	31	100
Sijoituspaikka, lkm	N	%
0	23	74,2
1	6	19,4
2	2	6,5
Yhteensä	31	100
Lastensuojelu, lkm	N	%
0	25	80,6
1	5	16,1
2	1	3,2
Yhteensä	31	100
Päihdehuolto, lkm	N	%
0	20	64,5
1	11	35,5
Yhteensä	31	100

Mielenterveyspalvelut, lkm	N	%
0	28	90,3
1	3	9,7
Yhteensä	31	100
Koulu, lkm	N	%
0	24	77,4
1	6	19,4
3	1	3,2
Yhteensä	31	100
Huoltaja, lkm	N	%
0	28	90,3
1	1	3,2
2	2	6,5
Yhteensä	31	100
Muu, lkm	N	%
0	21	67,7
1	7	22,6
2	3	9,7
Yhteensä	31	100

5.5.1.2 Tapaamisten määrät ja lajit

Nuorisorangaistuksen kesto oli rangaistuksen kokeiluvaiheessa noin 8 kuukautta ja myöhemmin vuosina 2005 ja 2006 noin 6 kuukautta.¹⁵⁹ Nuorisorangaistusaineiston 43 täytäntöönpanon perusteella (kahden tapauksen tiedot eivät olleet saatavilla) nuorisorangaistuksien täytäntöönpanojen keskimääräinen kesto oli vuosina 2013–2018 233 päivää, mikä vastaa hieman alle kahdeksaa kuukautta¹⁶⁰. Rangaistusten pituudet ovat yleensä sijoittuneet noin neljän kuukauden ja vähän reilu 11 kuukauden väliin. Neljässä tapauksessa täytäntöönpanoon oli yhdistetty kaksi nuorisorangaistusta, jolloin kaksi lyhyempää rangaistusta muodosti yhteisen pidemmän rangaistusajan. 19 tapauksessa täytäntöönpanosta on vähennetty rangaistusaikaa (esim. tutkintavankeuden myötä), jolloin suurimmaksi osaksi on ollut kyse alle 14 päivän vähennyksestä.

Nuorisorangaistusaineistossa tapaamisia koskevia tietoja oli saatavilla 41 tapauksen osalta. Tietojen perusteella täytäntöönpanoja varten suunnitellut tapaamiset vaihtelivat neljän ja 71 tapaamiskerran välillä. Mikäli aikataulutulostetta täydennetään täytäntöönpanon edetessä eikä kokonaisuudessaan heti rangaistuksen alussa, tapaamisten suunniteltu määrä näytetään mahdollisesti myös pienempänä, mikäli rangaistus ei etene tarkoituksenmukaisesti. Aikataulutulosteiden sisältö ei kuitenkaan määrällisesti aina täsmännyt. Määrien erot eivät kuitenkaan koskeneet läheskään kaikkia tapauksia ja erot olivat hyvin pieniä.¹⁶¹

Taulukossa 21 on kuvattu nuorisorangaistusten suunnitellut ja toteutuneet tapaamismäärät, sekä niiden väliset erot.

159 Marttunen – Keisala NR 1 s. 69–73

160 Keskimäärät laskettu täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman yhteenlasketusta kestoista, joissa on huomioitu tuomioista vähennetyt päivät.

161 Luvut perustuvat mahdollisten pienten erojen myötä aikataulutulosten kokonaismääriin, joskin tapaamislajien erottelussa on hyödynnetty tapaamislajien lukumäärää laskeissa niiden suhteellista osuutta kokonaismääristä.

Taulukko 21: Täytäntöönpanon tapaamisten suunnitellut ja toteutuneet määrät (41 tapauksessa).

	Tapaamiskerrat - suunnitellut (lkm)	Tapaamiskerrat - toteutuneet (lkm)	Ero suunnitellun ajan ja toteutuneen ajan välillä: tunneissa	Ero suunnitellun ajan ja toteutuneen ajan välillä: tapaamis- kerroissa (lkm)
Keskiarvo	29	20	12	10
Mediaani	25	17	13	8
Keskihajonta	16,3	13,1	9,0	6,4
Pienin määrä	4	0	-1	1
Suurin määrä	71	57	46	27

Taulukossa 22 on nuorisorangaistuksissa toteutuneet valvontatapaamisten, ohjelmien ja tehtävien, työelämäosioiden ja poissaolojen määrä. Taulukossa 22 on edelleen laskettu tapaamislajien osuudet toteutuneista tapaamisista, jolloin voidaan havaita valvontatapaamisten ja ohjelmien ja tehtävien osuudet tapaamisista olevan lähes samansuuruisia. Työelämäosion määrä on huomattavasti pienempi suhteessa edellä mainittuihin, joskin sitä ei täsmennetyt rangaistusajan suunnitelmassakaan sisälletty suunnitelmiin vastaavissa määrin ja nähtiin olevan korvattavissa nuoren ammattiopinnoilla tai muilla työtehtävillä. Taulukosta 22 voidaan edelleen nähdä, ettei kukaan osallistunut kaikkiin tapaamisiin. Tapaus, missä vain esiintyi yksi poissaolo, koostui kokonaisuudessaan vain muutamista tapaamisista, koska nuorisorangaistuksen lopullinen kesto oli hyvin lyhyt. Koronapandemian aikaan tapaamiset on voitu korvattu puheluilla ja täten poissaolojen ja tapaamisten merkintätapa voi erota muista, näitä tapaamisia ei tulisi olla kuin mahdollisesti yksittäisissä tapauksissa. 37 tapauksessa (41 tapauksesta) nuori osallistui ensimmäiselle suunnitellulle tapaamiselle, eli vain muutamassa tapauksessa ensimmäinen tapaaminen ei onnistunut. Noin 45 % tapauksissa nuori oli osallistunut viimeiselle suunnitellulle tapaamiselle.

Taulukko 22: Tapaamisten lajien määrät keskimäärin rangaistusta kohti (41 tapauksessa).

	Valvonta- tapaaminen	Ohjelmat ja tehtävät	Työelämään perehtyminen	Poissaolot	Ei tietoa
Keskiarvo	9	10	0	9	1
Mediaani	7	8	0	6	0
Keskihajonta	6,9	7,4	0,8	6,6	1,9
Pienin määrä	0	0	0	1	0
Suurin määrä	28	27	4	26	8

Taulukko 23 kuvaa tapaamislajien osuuksia tapaamisten kokonaismäärästä. Toteutuneiden tapaamisten osuus suunnitelluista tapaamisista vastaa noin 2/3 tapaamiskerroista (mediaani 0,71). Tämä vastaa keskiarvoltaan noin 22 ja mediaaniltaan 18 toteutunutta tapaamista loppuun suoritettua rangaistusta kohden. Pienin tapaamismäärä esiintyi yhdessä erikoistapauksessa, jossa nuoren katsottiin suorittavan rangaistuksen loppuun, vaikka häntä ei tavattu kertaakaan rangaistuksen aikana terveydellisten syiden takia. Suurin määrä toteutuneita tapaamisia oli tapauksessa, jossa nuori tavattiin 57 kertaa. Edelleen on huomioitava nuorisorangaistuksen keston vaihdelleen useammalla kuukaudella tapausten välillä, jolloin tapaamisia luonnollisesti ehdittiin toteuttaa hyvin eri määriä rangaistusta kohti. Tämän myötä laskettiin loppuun suoritettujen rangaistuksien osalta (30 tapauksessa) toteutuneiden tapaamisten määrä suhteessa rangaistuksen pituuteen ja 30 päivää kohti, jolloin nuorta keskimäärin nähtiin n. 3 kertaa (keskiarvo 3 ja mediaani 3) 30 päivän aikana. Toteutuneiden tapaamisten tiheys oli keskimäärin 12 päivän välein (mediaani 9).

Taulukko 23: Täytäntöönpanon tapaamislajien osuudet tapaamisten kokonaismäärästä.

	Toteutuneiden tapaamisten osuus suunnitellusta määrästä (kokonaismäärä)	Poissaolojen osuus suunnitellusta määrästä (kokonaismäärä)	Valvonta- tapaamisten osuus suunnitellusta toteutuneista tapaamisista	Ohjelmien ja tehtävien osuus suunnitellusta toteutuneista tapaamisista	Työelämä- osion osuus suunnitellusta toteutuneista tapaamisista
N	41	41	40	40	40
Keskiarvo	0,6	0,3	0,5	0,5	0,0
Mediaani	0,7	0,3	0,4	0,5	0,0
Keskihajonta	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1

Yhdyskuntaseuraamustoimistojen välillä oli osittain nähtävissä eroja tapaamisten määrien suhteen, joiden keskimäärä vaihteli noin 2 ja 4 välillä 30 päivän aikajaksolla. Erot saattavat kuitenkin selittyä tapauskohtaisella vaihtelulla, sillä nuorisorangaistukseen tuomittujen määrä on ollut vähäinen. Toteutuneiden tapaamisten osuudet suunnitelluista tapaamisista vaikuttaisivat kuitenkin olevan hieman matalampia Helsingissä, jossa osuus jää alle 0,60, ja Vaasassa, jossa osuus on 0,15, joskin Vaasan luku perustuu vain yhteen tapaukseen. Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto vastaa 29 % edellisten laskujen täytäntöönpanoista, jolloin tämä edelleen jää eräänlaiseen poikkeusasemaan sen suuren määrän myötä.

5.5.1.3 Täytäntöönpanon tavoitteet ja keskeiset työskentelyalueet

Nuorisorangaistusaineiston 32 työskentelylomakkeen perusteella nähdään, mitkä työskentelyalueet nuorisorangaistusten täytäntöönpanossa ovat olleet keskeisiä (taulukko 24). Yhteen työskentelylomakkeeseen on mahdollista täyttää useampi keskeinen työskentelyalue, ja muutamien kohdalla olikin täytetty kaikki alueet. Täytäntöönpanojen osalta kolme keskeisintä työskentelyaluetta olivat rikokset (30), sosiaaliset sidokset ja elämäntapa (29), sekä ajattelu ja käyttäytyminen (27). Toimeentulo esiintyi vaan 7 tapauksessa, mikä luultavasti selittyy nuorten iällä ja sillä, että monien kohdalla vanhemmat vielä huolehtivat nuoren toimeentulosta.

Taulukko 24: Täytäntöönpanon keskeisimmät työskentelyalueet (32 tapauksessa).

Keskeisimmät työskentelyalueet	N	%
Rikokset	30	93,8
Päihteet	25	78,1
Sosiaaliset sidokset ja elämäntapa	29	90,6
Ajattelu ja käyttäytyminen	27	84,4
Toimeentulo	7	21,9
Työ ja koulutus	23	71,9
Asenteet	18	56,3
Yhteistyö	12	37,5

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvän tavoitteellisen työskentelyn tueksi asetetaan edelleen yksilötasoisia tavoitteita. Yksilötasoiset tavoitteet kuuluvat eri aihepiirien tavoiteluokkiin, jotka paljolti vastaavat työskentelyalueita. Nämä tavoiteluokat ovat: rikokset, päihteet, työ ja koulutus, toimeentulo, terveys, asuminen, ajattelu ja käyttäytyminen, sosiaaliset sidokset ja elämäntapa, toimeenpanon suorittaminen, sekä yhteistyö. Tavoitteita on määritelty 29 eri tapauksessa, joista n. 21 % tapauksissa oli 1 tavoite, 48 % 2–3 tavoitetta ja noin 31 % 4–6 tavoitetta. Tavoitteidenkin osalta on hyvä huomioida tavoitteiden määrän mahdollisesti vaihtelevan paljon rangaistuksen pituuden mukaan. Taulukko 25 kuvaa tavoitteiden määrää tavoiteluokkaa kohden. Rikoksia koskevia tavoitteita oli eniten (17), tämän jälkeen toimeenpanon suorittamiseen liittyviä (14) ja kolmanneksi eniten työhön ja koulutukseen liittyviä (13). Kolmessa tapauksessa yhteiset tavoitteet puuttuivat, mikä johtui esimerkiksi vaikeuksista tavoittaa nuori. Tavoitteista 30 on ilmoitettu toteutuneen kokonaan, 33 osittain ja 12 eivät toteutuneet tai peruuntuivat.

Taulukko 25: Tavoitteiden määrä tavoiteluokkaa kohden (29 tapauksessa).

Tavoitteiden määrä tavoiteluokkaa kohden	N	%
Rikokset	17	21,0
Päihteet	8	9,9
Työ ja koulutus	13	16,0
Toimeentulo	5	6,2
Terveys	1	1,2
Asuminen	6	7,4
Ajattelu ja käyttäytyminen	7	8,6
Sosiaaliset sidokset ja elämäntapa	9	11,1
Toimeenpanon suorittaminen	14	17,3
Yhteistyö	1	1,2
Suunniteltuja tavoitteita yhteensä	81	100

RISE:lla on nuorisorangaistuksen ohjelmien ja tehtävien ohella omia toimintaohjelmia, jotka eivät ole rangaistussidonnaisia. Nuorisorangaistuksen osalta mahdollisina sopivina toimintaohjelmina oli arvioitu Viisi keskustelua muutoksesta (VKM) – motivoiva yleisohjelma, Suuttumuksen hallinta (SUHA): lyhytkestoinen vaikuttavuusohjelma impulsiiviseen väkivaltaan (sekä yksilö- että ryhmämuotoisena), Cognitive Skills (CS): Yleisohjelma kognitiivisten taitojen kehittämiseen, sekä Liikenneturvaohjelma (LTO): Ohjelma liikennerikkomuksiin syyllystyneille. Näiden toimintaohjelmien sopivuutta oli arvioitu 19 tapauksessa ja edelleen sisälletty täytäntöönpanoon 15 tapauksessa, joskaan kaikissa tapauksissa ohjelmaa ei ollut aloitettu tai suoritettu loppuun. Ohjelmia voi olla useampi arviota kohtaan, jolloin niiden yhteenlaskettu määrä on suurempi kuin tapausten määrä. Sopiviksi toimintaohjelmiksi arvioituja ohjelmia ja toimeenpanoon suunnitellut ohjelmat on kuvattu taulukossa 26. Taulukosta ilmenee sopiviksi arvioitujen määrän olevan suurempi verrattuna käytännössä hyödynnettyihin toimintaohjelmiin. Toimeenpanojen yhteydessä hyödynnettyjen 18 toimintaohjelmista 12 suoritettiin loppuun ja 6 ei aloitettu tai peruttu.

Taulukko 26: Sopiviksi toimintaohjelmiksi arvioidut ohjelmat ja toimeenpanossa hyödynnetyt ohjelmat.

Arvion perusteella sopivat toimintaohjelmat (N= 19)		Toimeenpanon suunnitellut ohjelmat (myös alkamatta- tai kesken jääneet) (N=15)	
	N		N
Viisi keskustelua muutoksesta	12	Viisi keskustelua muutoksesta	9
Liikenneturva-ohjelma	4	Liikenneturva-ohjelma	0
Suuttumuksen hallinta (yksilö)	8	Suuttumuksen hallinta (yksilö)	7
Suuttumuksen hallinta (ryhmä)	4	Suuttumuksen hallinta (ryhmä)	2
Cognitive skills	2	Cognitive skills	0
Ohjelmia yhteensä	30	Ohjelmia yhteensä	18

Täytäntöönpanon yhteydessä täytäntöönpanosta ja sen etenemisestä täytetään työskentelylomake. Nuorisorangaistusaineiston osalta työskentelylomakkeiden loppuarvioita käytettiin, joskin samat lomakkeet joissain tapauksissa sisälsivät myös alkuarviot. Työskentelylomakkeet oli täytetty 32 tapauksessa, joista kaikissa lomakkeissa ei kaikkia kohtia ollut täytetty. Usein lomake puuttui myös keskeytyneiden täytäntöönpanojen osalta. Tutkimuksen yhteydessä tiedusteltiin yhdyskuntaseuraamustoimistojen työntekijöiltä, mikä tämän voisi selittää. Heiltä saadun tiedon mukaan työskentelylomaketta ei nuorisorangaistuksen kohdalla ole ollut pakollista täyttää. Koska työskentelylomaketta näin ollen ei ole täytetty kaikkien täytäntöönpanojen osalta, nämä tiedot jäävät hieman vajaiksi kokonaispopulaatioon nähden.

Lomakkeen täyttämässä voi edelleen olla eroja henkilökunnan kesken, sillä lomakkeessa löytyy useampi kohta, johon vastaukset ovat valmiiksi luokiteltuja. Tämä koskee esimerkiksi päärrikosta. Tapauksissa, joiden kohdalla täytäntöönpanolomakkeessa päärrikoksena on mainittu ryöstö, voi työskentelylomakkeessa olla merkittynä henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena tai omaisuusrikoksena. Vastaavasti esimerkiksi pahoinpitelyt oli merkattu henkeen ja terveyteen kohdistuvina rikoksena, ja omaisuusrikoksiin myös törkeät vahingonteot. Rikostyyppien tarkentamista varten rikoksia tulisi tarkistaa edelleen täytäntöönpanolomakkeista tai tuomiotiedoista.

5.5.1.4 Täytäntöönpanovaiheen arviot

Täytäntöönpanon työskentelyn taustalla ja sen sisältöön vaikuttavia seikkoja on työskentelylomakkeessa täytetty ja arvioitu seuraavien teemojen osalta: rikokset ja aiempi rikollisuus, päihteet, uusimisriski ja taustat, yhteistyö, sekä muutokset rikoskäyttäytymisessä. Tässä osiossa käydään läpi näiden osioiden perusteella esille nousseita huomioita nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon osalta.

5.5.1.4.1. Merkinnät nuorisorangaistukseen johtaneista rikoksista

Nuorisorangaistuksien tuomioiden päärikkokset ja muut rikokset on täytetty työskentelylomakkeisiin lomakkeen antamien luokkavaihtoehtojen mukaan. Taulukko 27 kuvaa työskentelylomakkeeseen merkittyjä rikostyypppejä. Kuten aiemmin luvussa (5.5.1.3.) mainittiin, esimerkiksi rikosten merkitsemistapa työskentelylomakkeeseen ei ole aivan yhteneväinen. Ryöstöt jakautuvat esimerkiksi omaisuusrikosten ja henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten alle, ja ajoittain molempia luokkia on täytetty. Suorittamamme kyselyn vastauksien perusteella ilmeni, että uuden ROTI-asiakastietojärjestelmän kehittämisen yhtenä tavoitteena onkin ollut eri lomakkeiden ja täyttämistapojen yhteneväistäminen. Aiemmin mainittujen ROTI-asiakastietojärjestelmän käyttöongelmista ja kuormittavuudesta huolimatta järjestelmän kehittämisessä taustalla on muutaman kyselyn vastauksen perusteella ollut suunnitelmallisen ja tavoitteellisen työskentelyn kehittäminen. Dokumentoinnin taso oli Tyyne-asiakastietojärjestelmässä hyvin sattumanvarainen tai puutteellinen, mikä esimerkiksi näyttäytyi fraasimaisissa rangaistusajan suunnitelmissa, joista täten puuttui yksilöllisyys, vaikka sitä olisi huomioitu asiakaskontaktissa. Uuden järjestelmän tarkoituksena on ollut ohjata työntekijää toimimaan yhdyskuntaseuraamuksia koskevan hallintolain ja yleisesti hyvän hallintotavan mukaan. Taustalla on myös tutkimuksiin perustuva näyttö suunnitelmallisen työn tehosta. Tällöin ROTI-asiakastietojärjestelmän vaikutus voidaankin kokea huomattavan työllistävänä, kun järjestelmä ohjaa käyttäjää kartoittamaan asiakkaan tilannetta hyvin tarkasti ja asiakkaiden kesken yhdenvertaisesti.

Joissain tapauksissa täytäntöönpanoon liittyvien lomakkeiden määrä ei vastannut täytäntöönpanolomakkeessa ilmoitettua tapahtumien tai toimenpiteiden määrää. Joidenkin tapausten kohdalla tietyt lomakkeet puuttuivat tai olivat yhdistettyjä, kun vuorostaan osan kohdalla jokainen asia oli täytetty eri lomakkeelle. Tämän taustalla voi toki myös olla esimerkiksi erilaiset lomakkeisiin liittyvät tekniset muutokset aineistoa koskevalta ajalta. Lomakkeiden täyttämisen yhteneväisyydet eri toimistojen ja alueiden välillä onkin tärkeää henkilön oman turvan ja oikeuksien kannalta,

sekä mahdollisten täytäntöönpanojen siirtojen yhteydessä täytäntöönpanon aikana.

Taulukosta 27 voidaan nähdä nuorisorangaistuksiin tuomittujen nuorten päärikosten painottuvan omaisuusrikoksiin sekä henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin. Tuomioiden muut rikokset jakautuvat tasaisemmin eri rikostyyppien välille, joskin omaisuusrikoksia on muiden rikosten osalta myös eniten.

Taulukko 27: Nuorisorangaistuksiin johtaneet päärikokset ja tuomion muut rikokset täytäntöönpanovaiheen työskentelylomakkeen perusteella.

Nykyinen päärikos	N	Muut rikokset	N
Omaisuusrikokset	20	Omaisuusrikokset	11
Liikenne rikokset	3	Liikenne rikokset	4
Liikennejuopumus	2	Liikennejuopumus	6
Huumausainerikokset	1	Huumausainerikokset	5
Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	15	Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	4
Seksuaalirikokset	0	Seksuaalirikokset	2
Muut rikoslakia vastaan tehdyt rikokset	1	Muut rikoslakia vastaan tehdyt rikokset	1
Muita lakeja vastaan tehdyt rikokset	1	Muita lakeja vastaan tehdyt rikokset	3
Rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan	0	Rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan	2

Taulukko 28 kuvaa edelleen RISE:n tilastoihin¹⁶² perustuen nuorisorangaistusasiakkaiden päärikos vuosina 2017–2022, josta voidaan huomata päärikosten edelleen kohdistuvan omaisuusrikoksiin. Työskentelylomakkeiden perusteella 20 tapauksessa 31 tapauksesta nuorella oli aiempia rikosrekisterimerkintöjä.

¹⁶² Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022, s. 42.

Taulukko 28: Nuorisorangaistusasiakkaiden päärikos 1. toukokuuta vuosina 2017–2022 (%).

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos	25	11	18	29	20	8
Huumausainerikos	0	0	0	14	0	17
Liikennejuopumus	13	0	0	0	20	8
Liikennerikos	13	22	9	0	0	0
Omaisuusrikos	38	67	73	43	60	58
Seksuaalirikos	0	0	0	0	0	0
Muu	13	0	0	14	0	8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	8	9	11	7	5	12

5.5.1.4.2. Nuorten sosiaalinen tausta yhdistettynä arvioituun uusimisriskiin

Täytäntöönpanon aikana on arvioitu nuorten uusimisriskiä ja siihen mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Arviot perustuvat valvojien arvioihin nuorten tilanteista, eikä täten voida olettaa tekijöiden faktuaalisesti vaikuttavan uusimisriskiin. Arviot ovat ammattilaisten tekemiä ja perustuvat asiakkaan tuntemukseen ja niiden avulla saadaan täten kuva siitä, mitä uusimisriskin taustalla voisi olla.

Taulukossa 29 on kuvattu arvio uusimisriskistä suhteessa nuoren aiempaan rikollisuuteen. Taulukosta voidaan nähdä uusimisriskin olevan huomattava, kun riski on arvioitu kohtalaiseksi tai suureksi lähes kaikissa tapauksissa. Tähän vaikuttanee nuorisorangaistuksen asema muiden rangaistuslajien suhteen, jolloin sen käyttö usein kohdistuu nuoriin, joilla on jo aikaisempia ehdollisia vankeusrangaistuksia taustalla, tai joiden arvioidaan olevan jo rikoskierteessä.

Taulukko 29: Arvioitu uusimisriski suhteessa aiempaan rikollisuuteen (32 tapauksessa).

	N	%
Suuri	8	25,0
Kohtalainen	22	68,8
Vähäinen	2	6,3
Yhteensä	32	100

Taulukosta 30 voidaan havaita nuorisorangaistuksen valvojen arvioineen uusimisriskin liittyvän suhteellisen tasaisesti, noin 55–65 % tapauksissa, tekijöihin, kuten sosiaalisiin sidoksiin, ajankäyttöön, ajatteluun ja käyttäytymiseen, sekä asenteisiin ja motivaatioon.

Taulukko 30: Uusimisriskiin liittyvät tekijät valvojen arvioiden perusteella.

Sosiaaliset sidokset ja uusimisriski		Ajankäyttö ja uusimisriski		Ajattelu, käyttäytyminen ja uusimisriski		Asenteet ja motivaatio ja uusimisriski					
N	%	N	%	N	%	N	%				
Sosiaaliset sidokset eivät altista rikosten uusimiseen	12	37,5	Ajankäyttö ei altista rikosten uusimiseen	14	43,8	Ajattelu ja käyttäytyminen eivät altista rikosten uusimiseen	11	35,5	Asenteet eivät altista rikosten uusimiseen	13	43,3
Sosiaaliset sidokset altistavat rikosten uusimiseen	20	62,5	Ajankäyttö altistaa rikosten uusimiseen	18	56,3	Ajattelu ja käyttäytyminen altistavat rikosten uusimiseen	20	64,5	Asenteet altistavat rikosten uusimiseen	17	56,7
Yhteensä	32	100	Yhteensä	32	100	Yhteensä	31	100	Yhteensä	30	100

Työskentelylomakkeessa uusimisriskiä on edelleen huomioitu yhteydessä asumiseen, toimeentuloon sekä työhön ja koulutukseen. Täytäntöönpanon aikana nuorten asuminen on arvioitu liittyvän rikoksiin 3 tapauksessa (28 tapauksesta), ja taulukosta 31 on edelleen havaittavissa, että asunnottomien nuorten määrä on lisääntynyt muutamalla tapauksella suhteessa seuraamuselvitysvaiheeseen, jolloin asunnottomuudet rajoittuivat yksittäistapauksiin. Seuraamuselvitysvaiheessa 13 nuorta asui perheensä luona ja 31 tapauksessa nuori oli lastensuojelun toimesta sijoitettuna kodin ulkopuolelle, jolloin asumista oli arvioitu 55 tapauksessa. Täytäntöönpanovaiheessa arvioita asumistilanteesta löytyi 33, jotka perustuvat työskentelylomakkeen luokkiin *vakinainen, tilapäinen ja laitoksessa*. Luokkien perusteella on vaikeata arvioida esimerkiksi, ovatko tilapäiset asumiset myös sijoituksia vai muita, jolloin asunnottomuutta lukuun ottamatta on vaikeata arvioida asumisen kehittymistä nuorten osalta. Asuinmuodosta huolimatta asuminen on kuitenkin arvioitu olevan kunnossa valtaosalla, 75 % arvioiduista 28 tapauksesta.

Taulukko 31: Uusimiseriski arvioitu suhteessa nuorten sosiaaliseen tilanteeseen - asuminen.

Asumistilanne	N	%
Vakinainen	19	57,6
Tilapäinen	2	6,1
Laitoksessa	8	24,2
Vailla asuinpaikkaa	4	12,1
Yhteensä	33	100
Asuminen ja uusimiseriski	N	%
Asuminen kunnossa	21	75,0
Asumisvaikeuksia	4	14,3
Rikoksiin syyllistyminen ja asumisolot liittyvät toisiinsa	3	10,7
Yhteensä	28	100

Toimeentulon yhteys rikosten uusimiserisktiin (taulukko 32) on täytántöönpanon valvojien arvioiden perusteella korkeampi verrattuna asumiseen, jolloin 7 tapauksessa (30 tapauksesta) toimeentulon arvioitiin liittyvän rikoksiin syyllistymiseen. Arvoiduissa tapauksissa 70 % nuorten pääasiallinen toimeentulon lähde oli jokin Kelan etuuksista ja 7 % toimeentulon lähde oli määrittelemätön. Toimeentulon osalta 12 tapauksessa nuorella oli toimeentuloon liittyviä vaikeuksia. 17 tapauksessa löytyi edelleen maininta maksettavista sakoista tai korvauksista.

Taulukko 32: Uusimiseriski arvioitu suhteessa nuorten sosiaaliseen tilanteeseen - toimeentulo.

Pääasiallinen toimeentulon lähde	N	%
Ansiotulo	2	6,7
Muu Kelan etuus	21	70,0
Omaiset vastaavat toimeentulosta	5	16,7
Määrittelemätön	2	6,7
Yhteensä	30	100
Toimeentulo ja uusimiseriski	N	%
Toimeentuloasiat kunnossa	11	36,7
Toimeentulovaikeuksia	12	40,0
Rikoksiin syyllistyminen ja toimeentulovaikeudet liittyvät toisiinsa	7	23,3
Yhteensä	30	100

Nuorten uusimisiriskiä oli lopuksi vielä valvojien toimesta arvioitu työn- ja koulutustilanteeseen nähden (taulukko 33). Rikosten uusimisiriskiä arvioitiin esiintyvän 2 tapauksessa 30 tapauksesta, joskin ongelmia työn tai koulutuksen kanssa arvioitiin esiintyvän 17 tapauksessa. Koulutusaste oli seuraamusselvitysvaiheessa arvioitu 55 tapauksessa ja täytäntöönpanon yhteydessä 31 tapauksessa. Kaikkia 55 nuorta ei tuomittu nuorisorangaistukseen, eikä kaikista tuomituista täytetty työskentelylomaketta, jolloin nuorten koulutusasteeseen liittyviä kehityksiä ei tässä suoraan voida arvioida.

Taulukko 33: Uusimisiriski arvioitu suhteessa nuorten sosiaaliseen tilanteeseen – työ- ja koulutustilanne.

Työ- tai koulutustilanne	N	%
Koululainen	5	14,7
Opiskelija	10	29,4
Työssä	1	2,9
Työtön	17	50,0
Eläkeläinen tai työkyvytön	1	2,9
Yhteensä	34	100
Opinnot (koulutusaste)	N	%
Ei koulutusta	6	19,4
Perusaste	22	71,0
Keskiaste	3	9,7
Yhteensä	31	100
Työ- ja opiskelutilanne ja uusimisiriski	N	%
Tilanne työelämän/opintojen osalta hyvä	11	36,7
Ongelmia työn/opintojen kanssa	17	56,7
Rikoksiin syyllistyminen ja työ- tai koulutustilanne liittyvät toisiinsa	2	6,7
Yhteensä	30	100

Verrattuna seuraamusselvitysvaiheeseen, jossa nuoren arvioitu riski uusia oli vähäinen 2 arviossa 38 arviosta, täytäntöönpanovaiheessa nuoren uusimisiriski arvioitiin vähäiseksi 3 tapauksessa 32 tapauksesta. Täytäntöönpanovaiheen 29 muussa tapauksessa uusimisiriski oli arvioitu joko kohtalaiseksi tai huomattavaksi (taulukko 34).

Taulukko 34: Nuoren arvioitu uusimisriski nuorisorangaistuksen lopussa (32 tapauksessa).

	N	%
Vähäinen	3	9,4
Kohtalainen	19	59,4
Huomattava	10	31,3
Yhteensä	32	100

Taulukoissa 35 ja 36 ilmenee nuorten arvioitu muutosmotivaatio ja muutokset rikoskäyttäytymisessä. Nuorten muutosmotivaatiota oli arvioitu jakautuvan lähestulkoon tasaisesti muutosprosessin eri vaiheille (taulukko 35): esiharkintavaihe (n. 37 %), harkintavaihe (30 %) ja toimintavaihe (n. 33 %). Luokat perustuneet muutosprosessia kuvaaviin vaiheisiin, jolloin esiharkintavaihe kuvaa tilannetta, jolloin ei koeta tarvetta muutokselle eikä tiedosteta oman käytöksen haittoja, harkintavaiheessa harkitaan muutosta, vaikka ei vielä olla vakuuttuneita muutoksen tarpeesta, ja toimintavaiheessa sovelletaan ja harjoitellaan uusia tapoja toimia.¹⁶³

Taulukko 35: Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aikana arvioitu nuoren muutosmotivaatio (30 tapauksessa).

	N	%
Esiharkintavaihe	11	36,7
Harkintavaihe	9	30,0
Toimintavaihe	10	33,3
Yhteensä	30	100

Muutokset rikoskäyttäytymisessä perustuivat täytäntöönpanon 27 arvioon, joissa muutosta myönteiseen oli tapahtunut 15 tapauksessa, 10 tapauksessa arvioitiin, ettei selvää muutosta ollut tapahtunut, ja edelleen kahdessa tapauksessa muutosta oli kielteiseen (taulukko 36).

¹⁶³ m.m. Dunn ym. 2001.

Taulukko 36: Arvioidut muutokset nuorten rikoskäyttäytymisessä nuorisorangaistuksen työskentelyn loppuvaiheessa (27 tapauksessa).

Muutokset rikoskäyttäytymisessä	N	%
Muutosta myönteiseen	15	55,6
Ei selvää muutosta	10	37,0
Muutosta kielteiseen	2	7,4
Yhteensä	27	100

5.5.1.5 Nuorisorangaistuksien selvitykset, päätökset ja keskeytykset

Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomiseen tai rangaistukseen liittyvien muiden määräysten noutamatta jättämiseen voidaan puuttua eritasoisilla sanktioilla. Epäillyistä ehtojen rikkomisesta tehdään kirjallinen selvitys, jonka perusteella tehdään päätös mahdollisesta sanktiosta. Selvitys määräysten tai ehtojen rikkomisesta voi vastaavasti myös johtaa päätökseen, ettei tilanne vaadi toimenpiteitä tai sanktioita.

Rikkomuksesta voidaan puhutella nuorta epävirallisemmin tai hänelle voidaan antaa huomautus tai varoitus.¹⁶⁴ Huomautus voidaan antaa, mikäli rikkomus ei ole ollut toistuvaa tai se on vähäistä, ja varoitus vuorostaan, jos tuomittu rikkoo hänelle määrättyjä velvollisuuksia. Huomautuksia voidaan antaa useampia kuin yksi ja mikäli huomautuksilla ei ole vaikutusta tuomitun toimintaan hänelle voidaan antaa varoitus. Varoitus suositellaan annettavaksi vain kerran, mikäli ei useammalle varoitukselle löydy painavat perustelut. Huomautuksesta tai varoituksesta tulee aina tehdä rikkomuksesta selvittely ja selvittelyn perusteella päätös, jota varten tuomitulle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Rikkomusten ja niistä määrätyn sanktion tulee olla suhteessa toisiinsa ja kokonaistilanteeseen nähden. Niiden tarkoituksena on toimia huomautuksena nuorelle velvollisuuksien rikkomisesta, eikä seuraamuksen määrääminen ole itsetarkoitus. Rikkomuksiin tulisi kuitenkin puuttua heti ja tarpeeksi jämäkästi valvonnan sujuvuuden ja uskottavuuden kannalta. Rikkomusten toistamista varten tulee tämän ohella myös laatia suunnitelma niiden ehkäisystä tulevaisuudessa.¹⁶⁵

Tuomitun keskeisin velvollisuus on saapua täsmennetyn rangaistusajan suunnitelmaan perustuviin ja suunniteltuihin valvontatapaamisiin. Tämä on myös ensisijaista täytäntöönpanon onnistumista varten. Valvontatapaamisista poisjääminen on myös tavallisin valvontoihin liittyvä rikkomus. Nuorelle ilmoitetaan tämän takia valvonnan alussa, että mikäli hän ei saavu

¹⁶⁴ Keisala – Marttunen 2007, s. 29–30.

¹⁶⁵ Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 59–72.

sovituille tapaamisille hänestä voidaan RISE:n virkamiehen toimesta tehdä noutopyyntö poliisille, jolloin poliisin virka-avulla nuori voidaan noutaa hänelle määrättyyn seuraavaan tapaamiskertaan. Nuori saadaan ottaa kiinni ja säilöön enintään kuusi tuntia ennen määrättyä tapaamista. Nouto nähdään lähinnä pakkokeinona sanktion sijaan. Noutopyyntö vaati, että nuori ilman hyväksyttävää syytä on laiminlyönyt aikaisemman tapaamisen, ja että nuoren oletetaan pyrkivän välttämään tapaamisia. Noutojen toimivuuden kannalta hyvä yhteistyö poliisin ja yhdyskuntaseuraamustoimiston välillä on ensiarvoisessa asemassa.¹⁶⁶

Nuoren rikkomusten selvittämisen ajaksi voidaan joko kieltää täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeyttää jo alkanut täytäntöönpano. Törkeästä rikkomuksesta voidaan edelleen toimittaa selvitys syyttäjälle. Törkeässä velvollisuuksien rikkomuksessa nuori rikkoo toistuvasti velvollisuuksiaan varoituksista huolimatta tai tavalla, joka osoittaa epäilyksetöntä piittaamattomuutta rangaistuksen suorittamista kohtaan, tai jos hän jättää rangaistuksen suorittamisen kesken taikka ei aloita rangaistuksen suorittamista.¹⁶⁷

Nuorisorangaistusaineiston ajanjaksolla vuosina 2013–2018 käytössä on ollut suullinen huomautus, kirjallinen huomautus, kirjallinen varoitus, nouto tai nuorisorangaistuksen muuntaminen muuksi rangaistukseksi. Myöhemmin sanktiojärjestelmä on muuttunut siten, että suullinen huomautus, kirjallinen huomautus ja kirjallinen varoitus nykyään on korvattu huomautuksella ja varoituksella.

Nuorisorangaistuksien aikana selvityksiä oli tehty yhteensä 72 kappaletta, ja näiden lisäksi löytyi yksi tyhjä selvityslomake. 17 tapauksissa selvityksiä ei ollut ollenkaan, jolloin 72 selvitykset jakautuvat 28 eri tapaukselle. Koska rangaistuksia on yhdistetty, selvitysten määrää on laskettu rangaistusta kohti, jolloin sama selvitys voi liittyä kahteen eri tapaukseen. Näistä 28 tapauksesta 9 tapauksessa oli tehty yksi selvitys, ja yhdessä tapauksessa oli vastaavasti tehty 9 selvitystä. Suurin osa selvityksistä käsitteli epäiltyinä rikkomuksena: *luvaton poissaolo aikataulutetulta tapaamiselta sekä yhteydenpitovelvoitteiden laiminlyönti*, joita oli yhteensä 65 kappaletta. Yksi selvitys sisälsi ajoittain useampia poissaoloja tai yhteydenpidon laiminlyöntejä, kun taas toiset selvitykset oli tehty heti yhdestä tapauksesta. Tässä oli havaittavissa alueellisia tai työntekijäkohtaisia eroja, jolloin joissain tapauksissa poissaoloja sallittiin enemmän ennen selvityksen tekoa, kun taas toisissa tapauksissa yksi laiminlyönti oli riittävä selvityksen tekoa varten. Edelleen jossain tapauksissa oli voitu antaa useampia suullisia huomautuksia tai kirjallisia huomautuksia, kun toisessa tapauksessa vastaavanlaisesta yksittäisestä rikkomuksesta suoraan annettiin kirjallinen varoitus.

166 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 56–59.

167 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 40–43, 61–72.

Muita yksittäisiä epäiltyjä rikkomuksia oli *törkeä nuorisorangaistuksen ehtojen rikkominen* (2), *ei aloittanut nuorisorangaistuksen suorittamista* (1), *päihitteettömyysvelvoitteen laiminlyönti* (3) ja *selvitys syyttäjälle* (1). Selvitysten myötä rikkomuksista annettiin 28 suullista huomautusta, 23 kirjallista huomautusta, 11 kirjallista varoitusta, 9 noutopyyntöä, 1 selvitys syyttäjälle, 6 tapauksessa ei seurannut toimenpiteitä ja 1 tapauksessa tehtiin muu päätös.

Selvityksiä tai päätöksiä koskevien lomakkeiden määrä ei aina vastannut täysin täytäntöönpanolomakkeessa listattujen selvitysten ja päätösten määrää ja ajoittain oli epäselvää, miten lomakkeet yhdistyivät toisiinsa¹⁶⁸. RISE:lla on ilmeisesti aiemmin Tyyne-asiakastietojärjestelmässä ollut käytössä ”nappivaroitus”, jolloin varoitus kuitataan annetuksi asiakastietojärjestelmän varoitus-toimintoa käyttämällä, joka mahdollisesti teknisesti voisi selittää osan lomakkeiden puuttumisesta. Lomakkeiden määrien vaihtelu voi myös perustua RISE:n ohjeistukseen, jonka mukaan selvitys- tai päätös-lomakkeita on laadittava, mikäli nuorta epäillään toistuvasta, merkitykseltään olennaisesta tai törkeästä rikkomuksesta¹⁶⁹.

Taulukko 37 perustuu RISE:n tilastoihin nuorisorangaistuksissa käytetyistä sanktioista ja toimenpiteistä vuosina 2013–2021¹⁷⁰. Luvut voivat erota hieman tämän tutkimuksen aineiston luvuista riippuen siitä, minä vuonna nuorisorangaistus on tullut täytäntöönpantavaksi. Taulukossa 37 ilmenevien toimeenpanon keskeytyksistä kolme ovat toimeenpanon aloittamiskieltoja ja näiden ohella on yksi toimeenpanon jatkamiskielto.

Taulukko 37: Sanktioiden ja toimenpiteiden määrät nuorisorangaistuksissa vuosina 2013–2021.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kirjallinen huomautus	2	4	4	4	5	2	2	1	6
Kirjallinen varoitus	0	0	3	4	2	1	1	0	4
Noutopyyntö poliisille	0	4	2	0	0	2	0	0	1
Täytäntöönpanon keskeytys	4	3	4	2	1	6	0	0	2
Yhteensä	6	11	13	10	8	11	3	1	13

Epäiltyjen rikkomusten seurauksien ja päätösten ohella nuorisorangais-tuksen täytäntöönpano siirrettiin toiseen yhdyskuntaseuraamustoimistoon

¹⁶⁸ Kts. luku 5.5.1.4.1.

¹⁶⁹ Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 61–72.

¹⁷⁰ Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2021, s. 53.

8 kertaa. Ajoittain syynä oli nuoren sijoitus tai perhekoti, jolloin täytäntöönpano siirrettiin nuoren kotipaikkakunnalta sijoituspaikan paikkakunnalle. Vastaavasti osassa tapauksissa, sijoituksen päättymisen jälkeen, täytäntöönpano siirrettiin takaisin nuoren kotipaikkakunnalle. Muutamassa tapauksessa täytäntöönpano siirrettiin uudelle kotipaikkakunnalle nuoren muuton myötä.

Väliaikaisia keskeytyksiä tai täytäntöönpanon lykkäyksiä oli nuorisorangaistusaineistossa 16. Kolmessa tapauksessa väliaikainen keskeytys tai lykkäys peruttiin, jos todettiin, että toimeenpanoa myöhemmin pystyttiin jatkamaan. Muissa tapauksissa väliaikaiset keskeytykset johtivat lopulta täytäntöönpanon keskeytykseen. Väliaikaiset keskeytykset johtuivat seikoista, kuten psykiatriset osastohoidot, tutkintavankeudet ja tulevat ehdottomat vankeudet, ehtojen ja määräysten rikkominen päihdeettömyysvaatimuksen ja poissaolojen suhteen, ei tavoitettu nuorta eikä tämän olinpaikka ollut tiedossa, asunnottomuus ja tähän liittyvät järjestelyt, toimeenpanon siirtojen järjestämisestä tai varusmiespalvelusta.

Nuorisorangaistusaineiston 45 tuomiotusta nuorisorangaistuksesta 12 tapauksessa täytäntöönpano keskeytettiin. Yksi keskeytys johtui henkilön kuolemasta. Muissa tapauksissa 11 keskeytystä johtuivat: aloittamiskiellostä (2), syyttäjän ilmoituksesta (1), päihdevalvoituksen laiminlyönnistä (2), ilmoitti keskeytyvänsä rangaistuksen suorittamista (2), täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman laiminlyönti tai poissaolot (3) ja tahdosta riippumaton hoito (1). Edellä mainituista keskeytyksistä kaksi koski samaa täytäntöönpanoa, jossa kaksi rangaistusta oli yhdistetty. 10 täytäntöönpanossa (11 tapauksessa) keskeytykset muunnettiin seuraaviksi rangaistuksiksi:

- Kolmessa tapauksessa sakkorangaistus (tässä kaksi nuorisorangaistustapausta on yhdistetty yhteen täytäntöönpanoon).
- Suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijasta saman verran vankeutta. Vankeusrangaistus on ehdollinen.
- Ehdollista vankeutta, jonka lisäksi päiväsakkoja.
- Neljässä tapauksessa suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijasta vankeutta, jonka sijasta yhdyskuntapalvelua.
- Suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijasta vankeutta (ehdotonta).
- Nuorisorangaistuksen suorittamatta jäänyt osa sisältyy uuteen yhteiseen vankeusrangaistukseen.

5.5.1.6 Nuorten taustojen yhteys nuorisorangaistuksen suorittamiseen

Nuorten taustoja tarkasteltiin kolmella eri tasolla suhteessa nuorisorangaistuksen soveltuvuuteen ja täytäntöönpanon suorittamiseen: 1) oliko taustatekijöillä jonkinlainen yhteys seuraamusselvityksen myönteiseen lausuntoon, jossa nuorisorangaistusta puollettiin 2) toteutuneisiin tapaamisiin – miten aktiivisesti nuori osallistui täytäntöönpanon tapaamisiin ja 3) suorittiko nuori rangaistus loppuun. Nuorten tapaamisten toteutumiset laskettiin toteutuneista tapaamisista suhteessa suunniteltuihin, joiden mediaani oli 0,71. Tämä asetettiin rajaksi onnistuneeksi toteutuneiden tapaamisten osalta. Jos nuori osallistui tätä useampaan tapaamiseen, katsottiin hänen osallistuneen hyvin tapaamisiin, mutta jos hän osallistui harvempiin tapaamisiin, osallistuminen katsottiin heikoksi.

Pienet tapausmäärät ja luokkien pienuus vaikuttivat analyysien tekoon ja olivat edelleen liian pienet tilastollisten merkityksien saavuttamiseksi. Analyysien tuloksista ei suoraan voida päätellä mitään, mutta analyysien perusteella ilmenneitä havaintoja nostetaan esille niiden mahdollisen relevanssin kannalta suhteessa tuleviin tutkimuksiin.

Analyysien perusteella voidaan havaita eroja sukupuolten kesken siinä, että nuorisorangaistusta suositeltiin useammin miehille, tapaamisiin miehet yleensä sitoutuivat paremmin kuin naiset, joskin miehet myös keskeytivät rangaistuksen useammin. Koska naisten määrä on niin pieni suhteessa miesten määrään, tämä asetelma on heikko. Tämä osoittaa toisaalta sen, että naisista lähtökohtaisesti pyydetään hyvin vähän nuorisorangaistusta koskevaa seuraamusselvitystä, joista edelleen osa naisista karsiutuu pois seuraamusselvitysvaiheessa.

Tapaamisten toteutumisen suhteen vaikutti siltä, että he ketkä parhailaan opiskelivat, myös sitoutuivat paremmin tapaamisiin verrattuna heihin, ketkä eivät opiskelleet. Keskeytyksissä näkyi myös havaintoja siitä, että täytäntöönpanon keskeyttäminen oli yleisempää heillä, jotka olivat jättäneet myös peruskoulun kesken suhteessa niihin, jotka joko opiskelivat tai olivat suorittaneet peruskoulun. Keskeytymisten määrä oli vastaavasti korkeampi sellaisten nuorten osalta, jotka eivät olleet töissä tai opiskelleet, suhteessa niihin nuoriin, jotka osallistuivat johonkin toimintaan. Tämän lisäksi maininta oppimisvaikeuksista vaikutti mahdollisesti olevan yhteydessä toteutuneisiin tapaamisiin, jolloin selkeästi suurin osa niistä nuorista, joiden kohdalla mainittiin oppimisvaikeuksia, eivät sitoutuneet hyvin tapaamisiin. Analyysin alustavien tuloksien perusteella olisi perusteltua tarkastella tarkemmin oppimisvaikeuksien vaikutuksia erilaisten rangaistuksien suorittamisen suhteen, ja tästä näkökulmasta mahdollisesti pohtia, tulisiko

rangaistuksien sisältöihin (ja RISE:n resursseihin) lisätä enemmän tukea oppimisvaikeuksiin liittyen.

5.5.2 Nuoren henkilön ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittu valvonta

Ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittava valvonta voidaan tuomiota nuorelle alle 21-vuotiaalle rikoksenteikijälle¹⁷¹, jos ehdollista vankeutta on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena ja valvontaa on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonnan pituus on vuosi ja kolme kuukautta, ja se sisältää valvojan ja nuoren säännöllisiä tapaamisia. Valvontatapaamisten tarkoituksena on käsitellä erityisesti rikoskäyttäytymisen taustalla olevia tekijöitä ja tukea nuorta rikoksettoomaan elämään, sekä vakauttaa elämäntilannetta auttamalla arjen asioiden järjestämisessä. Valvontatapaamisten ohella valvonta voi myös sisältää erilaisia toimintaohjelmia tai muuta tavoitteellista toimintaa, jonka arvioidaan edistävän nuoren sosiaalista toimintakykyä. Vuonna 2022¹⁷² kaikista RISE:n yhdyskuntaseuraamusasiakkaita 16 % olivat alle 21-vuoden ikäisiä, joista suuri enemmistö, 86 %, oli tuomittu ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi valvontaan¹⁷³. Taulukosta 38 ilmenee ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteena tuomittujen valvontojen määrät vuosina 2013–2021¹⁷⁴.

---

171 1.1.2020 voimaan tulleen lakimuutoksen myötä myös 21 vuotta täyttäneenä rikoksensa tehneitä voidaan tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena valvontaan. Edellytykset valvontaan määräämiselle poikkeavat kuitenkin hieman siitä, mitä ne ovat nuorten rikoksenteikijöiden kohdalla, kts. RL 6:10.2.

172 Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen luvut eivät ole tältä oin verrattavissa aiempien vuosien lukuihin vankitietojärjestelmän uudistuksen myötä.

173 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022, s. 23.

174 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022 s. 38–40. Vuoden 2022 lukuja on jätetty pois taulukosta Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmän uudistuksen aiheuttamien puutteiden vuoksi ja mahdollisesta vaikutuksesta lukujen vertailuvuuteen.

Taulukko 38: Ehdollisen vankeuden oheisvalvontaa kuvaavia lukuja vuosina 2013–2021. Vuodet 2020 ja 2021 sisältävät myös 21 vuotta täyttäneiden ehdollisen vankeuden valvottavat.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Uudet valvonnat	757	743	772	707	665	700	626	684	750
Valvonnassa vuoden aikana yhteensä	1775	1493	1452	1241	1133	1302	1266	1266	1361
Valvottavia keskimäärin päivässä	908	781	786	819	727	729	726	674	772

5.5.2.1 Valvonnan sisältö

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonnan kestosta ja sisällöstä säädetään laissa seuraavalla tavalla:

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Valvontatapaamisia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia, ohjelman toteutuksen tiheyteen liittyvästä tai muusta erityisestä syystä kuitenkin enintään 24 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.

[...]

Jos valvonta-ajan kestettyä vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 60§.)

Valvontatapaamiset ovat ehdollisen vankeuden valvonnan olennaisin osa ja valvontatapaamisilla käsitellään erityisesti tuomitun tekemiä rikoksia, niihin liittyviä taustatekijöitä ja seurauksia, vastuuta omista teoista, sekä tuetaan rikoksettomaan elämäntapaan. Näiden ohella nuorta tuetaan elämän muiden osa-alueilla ja tapahtumien suhteen, mikäli se on nuoren kohdalla tarpeellista. Valvontatapaamisiin voi sisältyä myös nuorisorangaistukseen kuuluvia ohjelmia ja tehtäviä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi tai

RISE:n muita toimintaohjelmia tukemaan valvontatapaamisten sisältöä. Tapaamisten tiheys määräytyy pitkälti nuoren tilanteen ja tarpeen mukaan, sekä käytännössä osittain myös RISE:n resurssien mukaan.

5.5.2.1.1. Valvonnassa hyödynnetyt toimintaohjelmat

Taulukosta 39 ilmenee RISE:n toimintaohjelmat, joihin ehdollisen vankeuden valvontaan tuomitut¹⁷⁵ ovat osallistuneet vuosina 2017–2021¹⁷⁶. Vuonna 2021 esiintyvä matalin osallistujamäärä voi mahdollisesti olla yhteydessä koronapandemian aiheuttamiin rajoituksiin. Taulukossa 40 on edelleen lyhyet kuvaukset ohjelmien sisällöistä.

Taulukko 39: Ohjelmatoimintaan osallistuneet ehdollisen vankeuden valvontaan tuomitut vuosina 2017–2021 päättyneissä seuraamuksissa.

	2017	2018	2019	2020	2021
Antiriippuvuudet	1	0	1	0	0
Liikenneturvaohjelma	3	2	1	4	4
MOVE!	1	0	0	0	1
Ohjauspyörä	0	0	0	0	0
Suuttumuksen hallinta (ryhmä)	1	2	0	2	0
Suuttumuksen hallinta (yksilö)	14	7	6	4	4
Uusi Suunta	4	2	2	4	1
VINN	1	1	0	0	0
Viisi keskustelua muutoksesta	38	51	37	31	26
Päihdehuolto-jakso	0	0	1	2	2
Yhteensä	63	65	48	47	38

175 Huom.: vuosina 2020 ja 2021 myös 21-vuotta täyttäneet.

176 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2021, s. 51.

Taulukko 40: RISE:n ehdollisen vankeuden valvonnan yhteydessä käytettyjen toimintaohjelmien lyhyet kuvaukset.¹⁷⁷

Toimintaohjelma	Toimintaohjelman kuvaus
Antiriippuvuudet	Antiriippuvuudet-ohjelma on ryhmämuotoinen motivointi-ohjelma, jota yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden osalta käytetään heille, jotka haluavat muutosta päihteiden käytön suhteen, sekä päihteidenkäytön seurauksiin. Ohjelma antaa tietoa päihdeongelmasta, sekä tukee henkilöä muutokseen oman päihteidenkäytön suhteen eri teemakokonaisuuksien avulla.
Liikenneturvaohjelma	Ohjelma liikenerikkomuksiin syylistyneille.
MOVE!	MOVE on parisuhdeväkivallan puheeksiotto-ohjelma. Ohjelma on tarkoitettu henkilöille, joilla on väkivaltaista käyttäytymistä parisuhteessa ja ovat halukkaita käsittelemään sitä räätälöidyssä ohjelmassa. Ohjelmassa annetaan infoa hoitomahdollisuuksista, sekä autetaan henkilöä tunnistamaan väkivaltaista käyttäytymistään ja sen seurauksia parisuhteessa.
Ohjauspyörä	Ohjauspyörä on päihde- ja rikoskäyttäytymiseen vaikuttava ohjelma.
Suuttumuksen hallinta	Suuttumuksen hallinta -ohjelman tarkoitus on parantaa henkilön suuttumuksen hallintataitoja ja -keinoja, ja kohde-ryhmänä on henkilöt, joiden suuttumuksen tai vihan tunteen hallinta on vaikeata ja hallinnan menettäminen voi johtaa aggressiiviseen käyttäytymiseen. Ohjelmasta on olemassa sekä ryhmä- että yksilöversiot, ja lyhyempi yksilötyöskentely käytetään erityisesti yhdyskuntaseuraamuksia koskevassa asiakastyössä.
Uusi Suunta	Uusi suunta on yksilötyönä toteutettava vaikuttavuusohjelma seksuaalirikoksia tehneille.
VINN	VINN on naisille suunnattu motivointi ja keskusteluohjelma, joka motivoi osallistujia muutokseen ja näkemään erilaisia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja oman elämän suhteen. Ohjelmaa on mahdollista toteuttaa sekä yksilö- että ryhmämuotoisena.
Viisi keskustelua muutoksesta	Viisi keskustelua muutoksesta -ohjelma on keskustelutarjaan pohjautuva, jonka avulla pyritään auttamaan asiakasta hänen muutoksissa, muutosten tavoittelemisessa ja niiden liittyvien päätöksien suhteen, sekä edelleen sitouttamaan asiakasta muutokseen.

Ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittu valvonta ei ole rakenteeltaan yhtä strukturoitu tai intensiivinen kuin nuorisorangaistus. Tämän myötä sen sisältöä ei tässä raportissa ole voitu kuvata yhtä tarkasti kuin nuorisorangaistuksen sisältöä. Ehdollisen vankeuden ohella tuomitusta valvonnasta

¹⁷⁷ Rikosseuraamuslaitos – Kuntoutus.

ei tässä vaiheessa myöskään ole saatavilla työskentelylomakkeita, jolloin ei ehdollisen vankeuden valvonnan osalta ole saatavilla tietoa täytäntöönpanovaiheen mahdollisista työskentelyalueista. Ehdollisen vankeuden tehosteena tuomitun valvonnan osalta on sen sijaan suuren aineiston myötä mahdollista tarkemmin tarkistaa tapaamisten määriin liittyviä tietoja ja aikavälejä, sekä alueellisia eroja.

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta korostaa asiakkaiden tuen tarpeen selvittämistä ja järjestämistä täsmennetyin rangaistusajan suunnitelman laatimisen yhteydessä, jolloin rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on järjestettävä RISE:n ja asiakkaan kotikunnan yhteistyönä¹⁷⁸. RISE:n järjestämän valvonnan sisällön ohella asiakasta on hänen tarpeidensa mukaan ohjattava erilaisten julkisten palveluiden tai kolmannen sektorin palveluiden piiriin, jotka edistävät hänen sosiaalista selviytymistään ja pyrkimystä rikoksettomaan elämään. Palveluiden on suunniteltava yhteen täytäntöönpanon kanssa, ja palveluiden suunnittelussa tulisi huomioida palvelujen tarvittaessa jatkuvan täytäntöönpanon jälkeen. Luotua tai olemassa olevaa verkostoa on syytä hyödyntää valvontojen ohella, jolloin rikolliseen käyttäytymiseen liittyvät käynnit, kuten esimerkiksi päihdehuolto voidaan liittää osaksi valvontaa varsinaisten valvontatapaamisten ohella. Toimeenpanon aikana olevia yhteistyötahoja voi olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveyshuolto, Kela, ulosottoviranomainen, poliisi ja koulu.¹⁷⁹

5.5.2.2 Tapaamisten määrät

Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittua valvontaa on määrällisesti tuomittu huomattavasti enemmän kuin nuorisorangaistusta, ja ehdollisen vankeuden valvonnan osalta rekisteriaineisto koostui 5044 tapauksista vuosina 2013–2020 ja edelleen hovioikeuden ratkaisuksista vuosilta 2020–2022. Ehdollisen vankeuden valvonta-aika on lähtökohtaisesti aina sama kestoltaan, 1 vuosi ja 3 kuukautta. Käytännössä kesto on kuitenkin voinut vaihdella valvonnan alkamisen ajankohdan perusteella, sillä valvonta voitiin tutkimusaineiston aikana voimassa olleen lain mukaan aloittaa joko vasta tuomion lainvoimaisuudesta tai tuomittavan suostumuksen perusteella jo aikaisemmin.¹⁸⁰ Haastatteluissa ilmeni, että valvonta-aika olikin haastatteluvien käsityksen mukaan ajateltu vuodeksi ja kolmeksi kuukaudeksi, sillä valvonnan suorittavan tavoittaminen ja valvonnan aloittaminen laskettiin vievän noin kolme kuukautta valvonta-ajasta, jolloin varsinaisia tapaamisia

¹⁷⁸ Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 12§.

¹⁷⁹ Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 52–56.

¹⁸⁰ Katso lainmuutoksesta edellä luku 5.2.1.1.

varten valvonta-aikaa edelleen jäisi vuosi.¹⁸¹ Ehdollisen vankeuden valvonnan aloituksen ajankohta on myöhemmin muutettu lainmuutoksella vuonna 2022, jolloin valvonta alkaa ensimmäisestä valvontatapaamisesta. Tämä voisi osaltaan mahdollisesti vaikuttaa valvonnan pituuteen. Lainmuutoksen tuoreus johtaa tämän tutkimuksen aineiston osalta siihen, ettei näitä lainmuutoksen koskevia tapauksia tulisi esiintyä aineistossa, joskin yksittäisiä mahdollisia poikkeustapauksia käytännössä voi olla. Valvonta-ajan pituuteen on edelleen voinut vaikuttaa mahdollisuus pidentää valvonta-aikaa kuudella kuukaudella, jos valvottava toistuvasti rikkoo valvonnan ehtoja. Valvoja tekee tällöin asiasta ilmoituksen syyttäjälle.

Taulukossa 41 on kuvattu ehdollisen vankeuden valvonnan pituuksia yhdyskuntaseuraamustoimistoittain. Tässä luvussa aineistoa on analysoitu yhdyskuntaseuraamustoimistojen tasolla, jotta asiakasmäärä ei rajautuisi liian pieneksi. Yksi yhdyskuntaseuraamustoimisto (tai yksikkö) voi koostua useammasta alueen pienemmästä toimipisteestä, jolloin toimistojen välisten erojen lisäksi eroja todennäköisesti esiintyy edelleen toimipisteiden välillä.

Taulukko 41: Aika ensimmäisestä suunnitellusta tapaamisesta valvonnan päättymiseen päivissä.

Yhdyskuntaseuraamustoimisto	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	N
Helsinki	364	391	90,6	661
Uusimaa	361	392	98,4	818
Joensuu	386	410	73,2	147
Jyväskylä	381	398	85,8	256
Kouvola	375	399	71,3	247
Kuopio	385	406	73,8	344
Mikkeli	387	407	71,6	143
Oulu	370	392	84,2	488
Rovaniemi	366	399	85,6	145
Häme	234	401	2537,1	296
Pori	395	416	65,6	183
Tampere	380	406	79,8	634
Turku	373	402	95,2	477
Vaasa	381	404	76,7	289
Yhteensä	366	400	615,1	5128
df = 13; F = 1,203; p = 0,27				

181 Lain esitöissä asiaan ei otettu näin suoraan kantaa, vaan todettiin ainoastaan, että Kriminaalihuoltolaitoksen arvioiden mukaan valvonnan tarkoituksenmukainen pituus toteutuisi juuri 1 vuoden 3 kuukauden pituisella valvonta-ajalla. HE 229/2009 vp, s. 40.

Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittu valvonta on aineiston perusteella sisältänyt keskimäärin 10 toteutunutta valvontatapaamista (mediaani 9). Toteutuneiden valvontatapaamisten määrät yhdyskuntatoimistoittain löytyvät tarkemmin taulukosta 42 ja taulukosta voidaan nähdä selkeästi suurimpien asiakasmäärien kohdistuvan Helsinkiin, Uudellemaalle ja Tampereelle. Tapaamisia toteutui keskimäärällisesti eniten Joensuussa, Porissa, Mikkelissä ja Tampereella.

Taulukko 42: Toteutuneiden tapaamisten määrä valvonta-aikana yhdyskuntatoimistoittain.

Yhdyskuntaseuraamustoimisto	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	N
Helsinki	8	7	4,6	651
Uusimaa	8	8	4,7	789
Joensuu	15	12	11,1	142
Jyväskylä	9	9	5,4	260
Kouvola	9	9	4,8	241
Kuopio	9	9	5,2	338
Mikkeli	13	13	5,8	144
Oulu	8	8	4,9	480
Rovaniemi	9	9	5,1	144
Häme	9	9	5,2	294
Pori	15	15	5,3	185
Tampere	12	12	6,2	631
Turku	10	10	5,1	458
Vaasa	11	11	5,4	287
Yhteensä	10	9	5,8	5044
df = 13; F = 51,129; p < 0,001				

Tässä luvussa esitettyjen toimistokohtaisten erojen suhteen on huomioitava alueelliset erot yleisesti asiakasmäärissä, asiakasmäärät suhteessa työntekijäresurssihin, sekä edelleen asiakkaiden profiilit ja vaativuus suhteessa määriin. Haastatteluissa ilmeni sekä syyttäjien että RISE:n henkilökunnan osalta, että varsinkin ja lähinnä Helsingissä koettiin kohderyhmän rikosten vakavoituneen ja alueella oli havaittavissa muutosta nuorten rikollisuudessa. Tämä voi osaltaan vaikuttaa yhdyskuntaseuraamustoimiston resurssien käyttöön sekä yleisesti tuomittavien määrään Helsingin alueella. Ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan aikataulutettujen tapaamisten määrä oli kaikkien yhdyskuntaseuraamustoimistojen osalta keskimäärin 15 tapaamista (mediaani 14 tapaamista ja keskihajonta 8) valvonnan aikana.

Ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan osalta laskettiin toteutuneiden tapaamisten osuudet suunnitelluista tapaamisista, ja nämä ovat eroteltu taulukossa 43. Taulukossa 43 käy ilmi ehdollisen vankeuden valvonnan toteutuneiden tapaamisten osuus suunnitelluista tapaamisista olevan mediaaniltaan 0,72. Nuorisorangaistuksen osalta mediaani oli 0,71, eli saman tasoinen. Mediaanit vastaavat vuorostaan noin 2/3 toteutunutta tapaamista. Tässä on kuitenkin huomioitava, että nuorisorangaistuksen tapaamistiheys on varsinkin täytäntöönpanon alussa lähtökohtaisesti viikoittain, kun se ehdollisen vankeuden valvonnan kohdalla on viikko tai kuukausitasolla. Eli nuorisorangaistuksen osalta toteutuneet tapaamiset kuvaavat nuoren kuitenkin olevan paikalla noin kaksi kertaa kolmen viikon aikana, mikäli tapaamisten ajatellaan olevan suunniteltu kerran viikossa. Ehdollisen vankeuden valvonnan osalta 2/3 toteutunutta tapaamista kuvaavat vuorostaan nuoren olevan paikalla noin kaksi kertaa kolmen kuukauden aikana, jos tapaamiset on suunniteltu kuukausitasolla. Taulukossa 43 on edelleen nähtävissä eroja yhdyskuntaseuraamustoimistoiden välillä, kun esimerkiksi Helsingissä tapaamisista on toteutuneet puolet (mediaani 0,5) ja vastaavasti Porissa toteutuneiden tapaamisten osuus suunnitelluista oli mediaaniltaan 0,94.

Taulukko 43: Toteutuneiden tapaamiseen osuus suunnitelluista tapaamisista.

Yhdyskuntaseuraamustoimisto	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	N
Helsinki	0,54	0,50	0,26	651
Uusimaa	0,65	0,69	0,28	789
Joensuu	0,82	0,91	0,23	142
Jyväskylä	0,61	0,64	0,25	260
Kouvola	0,70	0,75	0,24	241
Kuopio	0,81	0,88	0,22	338
Mikkeli	0,76	0,81	0,21	144
Oulu	0,69	0,73	0,26	480
Rovaniemi	0,71	0,76	0,26	144
Häme	0,69	0,70	0,23	294
Pori	0,89	0,94	0,15	185
Tampere	0,62	0,64	0,23	631
Turku	0,81	0,87	0,21	458
Vaasa	0,68	0,71	0,25	287
Yhteensä	0,68	0,72	0,26	5044
df = 13; F = 54,67; p < 0,001				

Ehdollisen vankeuden valvonnan toteutettujen tapaamisten välinen aika oli 4922 tuomioissa keskimäärin 52 päivää (mediaani 38). Tämä kuvaa osaltaan hyvin nuorisorangaistuksen intensiivisyyttä verrattuna ehdollisen vankeuden valvontaan, kun nuorisorangaistuksen toteutuneiden tapaamisten tiheys keskimäärin oli 12 päivän välein (mediaani 9), ja vuorostaan myös, miten paljon yksi nuorisorangaistus sitoo yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilökuntaa. Toteutettujen tapaamisten välinen keskimääräinen aika eri yhdyskuntatoimistojen osalta löytyy taulukosta 44.

Taulukko 44: Toteutettujen tapaamisten välinen aika keskimäärin päivissä.

Yhdyskuntaseuraamustoimisto	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	N
Helsinki	62	45	43,9	636
Uusimaa	61	44	45,2	761
Joensuu	46	31	42,1	139
Jyväskylä	56	40	47,8	248
Kouvola	52	41	34,0	236
Kuopio	55	40	42,6	331
Mikkeli	37	30	27,5	143
Oulu	57	43	44,0	462
Rovaniemi	53	40	40,8	139
Häme	54	40	38,6	289
Pori	32	26	20,1	185
Tampere	40	30	28,8	619
Turku	46	36	30,2	453
Vaasa	44	34	30,3	281
Yhteensä	52	38	39,7	4922
df = 13; F = 19,480; p < 0,001				

Ero täytäntöönpanon saapumisesta yhdyskuntaseuraamustoimistolle ensimmäiseen toteutuneeseen tapaamiseen ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan osalta on esitetty taulukossa 45. Keskiarvo oli ehdollisen vankeuden valvonnan osalta noin 36 päivää, mediaani 23 päivää ja keskihajonta noin 48 päivää, kun vastaavat luvut nuorisorangaistuksen huomattavasti pienemmän aineiston osalta olivat 47 päivää, mediaani 29 päivää ja keskihajonta 75 päivää. Taulukosta 45 voi nähdä mediaanin vaihtelevan 14 ja 28 päivän välillä eri toimistoissa, mikä voidaan mieltää sujuvana aikatauluna, kun asiakasta on pystytty tapaamaan muutamien viikkojen sisällä täytäntöönpanoasiakirjan saapumisesta yhdyskuntaseuraamustoimistolle.

Taulukko 45: Ero täytäntöönpanoasiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunniteltuun tapaamiseen päivissä yhdyskuntaseuraamustoimistoittain.

Yhdyskunta-seuraamustoimisto	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	Lyhyin	Pisin	N
Helsinki	37	25	41,4	0	314	651
Uusimaa	45	28	58,1	0	525	789
Joensuu	26	17	33,7	0	290	142
Jyväskylä	42	27	59,9	0	565	260
Kouvola	34	20	44,6	0	330	241
Kuopio	40	27	52,1	0	374	338
Mikkeli	23	15	27,5	0	197	144
Oulu	43	28	59,3	0	786	480
Rovaniemi	31	20	37,8	0	253	144
Häme	42	28	49,5	0	357	294
Pori	24	15	38,0	0	263	185
Tampere	27	20	32,8	0	319	631
Turku	32	21	46,8	0	431	458
Vaasa	30	20	36,4	0	238	287
Yhteensä	36	23	47,8	0	786	5044
df = 13; F = 8,344 ; p < 0,001						

5.5.2.3 Täytäntöönpanovaiheen arviot rangaistukseen johtaneista rikoksista ja nuorten tilanteista

Ehdollisen vankeuden valvonnan osalta raporttia laatiessa ei ollut täytäntöönpanovaiheen arvioita sisältäviä lomakkeita saatavilla. Täytäntöönpanovaiheeseen perustuvia taustatietoja ehdolliseen vankeuteen oheisvalvontaan tuomittujen nuorten osalta löytyy Harrikarin¹⁸² raportista, sekä tuoreempana mutta suppeampana tietona RISE:n tilastollisesta vuosikirjasta¹⁸³.

Vuosina 2017–2022 ehdollisen vankeuden oheisvalvontaan tuomittujen yleisempänä rikoslajina päär rikoksessa oli omaisuusrikos, jonka jälkeen tuli henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset (taulukko 46). Kolmanneksi yleisin oli hieman vuodesta vaihdellen joko liikennejuopumus tai huumausainerikos. Ehdollisen vankeuden valvonnan tuomittujen osalta kaikkia rikoslajeja oli edustettuna, joskin tässäkin on huomioitava lomakkeiden

¹⁸² Harrikari, 2010.

¹⁸³ Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022.

täyttötavat, sekä tuomittujen suuremman määrän vaikutukset erilaisten rikoslajien ilmenemisissä.

Taulukko 46: Ehdolliseen vankeuden valvontaan tuomittujen päärikos 1. toukokuuta vuosina 2017–2022 (%).¹⁸⁴

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Henkeen ja terveyteen kohdistuva	22	22	21	21	22	23
Huumausainerikos	12	14	20	21	21	18
Liikennejuopumus	15	16	13	12	16	15
Liikennerikos	4	6	5	6	6	6
Omaisuusrikos	37	33	31	33	27	27
Seksuaalirikos	4	4	4	4	2	4
Muu	5	5	7	4	5	7
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	748	739	754	695	761	722

Vuosina 2014–2022 ehdollisen vankeuden valvontaan tuomituista alle 10 % ovat täytäntöönpanoaikana olleet 15–17-vuotiaita, noin 50–60 % 18–20-vuotiaita, ja 30–40 % 21–24-vuotiaita. Vuonna 2013 ikäjakauma erottui hie- man jälkimmäisistä vuosista, jolloin vastaavat luvut olivat 15–17-vuotiaiden osalta 3 %, 18–20-vuotiaita oli 34 % ja 21–24-vuotiaita 62 %. Näiden ohella on ajoittain esiintynyt 1 % verran 25–29-vuotiaita, ja vuoden 2020 lainmuu- toksen jälkeen vuosina 2021–2022 edelleen yhteensä 3 % tätä vanhempia. Vuositasolla noin 10–15 % asiakkaista ovat olleet naisia.¹⁸⁵

RISE:n tilastojen perusteella saadaan kuva ehdollisen vankeuden valvon- taan tuomittujen taustoista vuosina 2013–2022. Suurin osa, noin 50–60 % asiakkaista ovat olleet työttömiä, ja vastaavasti noin 10–15 % työssä. Asi- akkaista noin 20–30 % ovat olleet opiskelijoita. Näiden ohella pienemmissä määrissä on esiintynyt eläkkeellä olevia (n. 1–5 %), asevelvollisia (0–1 %) ja muita (n. 5 %). Luvuista puuttuu tapaukset, joissa kartoitusta ei ole tehty tai tieto puuttuu, jolloin kartoitusaste vaihtelee vuosien välillä ja kartoitusten kattavuus on vaihdellut noin 73 % ja 94 % välillä eri vuosina¹⁸⁶. Kartoitusaste

184 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022, s. 42. Huom.: vuodesta 2020 lähtien myös 21-vuotta täyttäneet.

185 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022, s. 45–48. Huom.: vuodesta 2020 lähtien myös 21-vuotta täyttäneet.

186 Laskettu Rikosseuraamuslaitoksen tilastollisen vuosikirjan (2022) tavoin kartoitusten määrät suhteessa vuoden asiakasmäärään 1.toukokuuta.

on pääsääntöisesti ollut laskusuuntainen kyseisten vuosien aikana, ja taas kohonnut hieman vuonna 2022.¹⁸⁷

Vuosina 2013–2022 ehdollisen vankeuden valvontaan tuomitut asuivat pääsääntöisesti, noin 75–82 % tapauksissa vakinaisessa asunnossa. Tämän ohella noin 1 % asui asuntoloissa, noin 6–9 % tilapäisessä asunnossa, 4–8 % laitoksessa ja asunnottomia oli noin 5–9 %.¹⁸⁸ Kuten työllistymisessä asumisen kartoitusaste on ollut pääsääntöisesti laskusuuntainen kyseisellä ajanjaksolla, jonka jälkeen se taas on kohonnut hieman vuonna 2022.

5.5.2.4 Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan sanktiot ja päättymisen perusteet

Nuoren ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan osalta voidaan velvollisuuksien rikkomisesta antaa asiakkaalle huomautus tai varoitus, tehdä noutopyyntö poliisille ja törkeästä rikkomisesta ilmoittaa syyttäjälle, joka voi vaatia tuomioistuinta pidentämään nuoren valvonta-aikaa enintään kuudella kuukaudella.¹⁸⁹ Ehdollisen vankeuden valvonnassa käytettyjen sanktioiden määrä vuosina 2013–2021 ilmenevät taulukosta 47. Toisin kuin nuorisorangaistuksessa, alle 21-vuotiaan ehdollisen vankeuden valvonnan täytäntöönpanon aloittamista ei voida kieltää eikä täytäntöönpanoa voida keskeyttää velvollisuuksien rikkomisen ajaksi.¹⁹⁰

Taulukko 47: Sanktioiden ja toimenpiteiden määrät ehdollisen vankeuden valvonnassa vuosina 2013–2021.¹⁹¹

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kirjallinen huomautus	62	32	57	50	51	44	48	43	34
Kirjallinen varoitus	18	8	18	29	23	23	18	13	14
Noutopyyntö poliisille	108	90	92	92	102	111	105	82	89
Ilmoitus syyttäjälle	11	10	7	5	9	12	10	6	11
Yhteensä	199	140	174	176	185	190	181	144	148

187 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022, s. 45–48. Huom.: vuodesta 2020 lähtien myös 21-vuotta täyttäneet.

188 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2022, s. 45–48. Huom.: vuodesta 2020 lähtien myös 21-vuotta täyttäneet.

189 Huomautukset, varoitukset, noutopyynnöt ja törkeiden rikkomusten kuvaukset löytyvät tarkemmin kuvattuna luvussa 5.4.1.3.

190 Nuoren seuraamus selvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 61–72.

191 Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2021, s. 53. Taulukko sisältää myös aikuiset ehdollisen vankeuden valvontaan tuomitut vuodesta 2020 eteenpäin.

Ehdollisen vankeuden oheisvalvontaan ei alle 21-vuotiaiden nuorten kohdalla kuulu sellaisia, kovempia sanktioita valvontojen laiminlyönnin johdosta, kuten nuorisorangaistuksessa. Ero seuraamusten sanktioiden välillä on käytännössä se, että nuorisorangaistuksen aikana voidaan tehokkaammin puuttua itse nuorisorangaistuksen laiminlyöntiin, kun taas valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeuden osalta ankarimmat seuraukset liittyvät koeaikana tehtyihin uusiin rikoksiin ja niistä mahdollisesti tuomittavaan seuraamukseen¹⁹². Sanktioiden puuttuminen voi käytännössä ilmetä ongelmana valvonnan uskottavuuden ja rikkomusten puuttumisen kannalta, mikäli nuori tarkoituksella jättää saapumatta tapaamisille.

Ehdollisen vankeuden oheisvalvonta on tutkimuksen aineiston perusteella päättynyt lähes 9 tapauksessa 10 tapauksesta valvonta-ajan päättymiseen. Valvonta päättyy viimeistään, kun ehdollisen vankeuden koeaika loppuu, ja tämä tilanne toteutui 3,6 % aineiston tapauksissa. Valvonta voidaan edelleen RISE:n valvojan esityksestä lakkauttaa, kun valvonta on kestänyt vähintään kuusi kuukautta ja mikäli valvontaa ei enää nähdä tarpeellisena¹⁹³. Kuuden kuukauden vähimmäisaika lasketaan alkavan ensimmäisestä valvontatapaamisesta. Valvontaa ei enää nähdä tarpeellisena, mikäli nuoren tilanne näyttää vakiintuvan valvontatapaamisten sekä muiden viranomaisten tietojen perusteella, eikä nuori ole syyllistynyt uusiin rikoksiin ja hänen riskinsä syyllistyä uusiin rikoksiin nähdään pienentyneen.¹⁹⁴ Valvonnan lakkauttamista oli hyödynnetty 2,6 % tapauksissa. Edelleen 1,4 % tapauksissa ehdollinen vankeus oheisvalvonnalla oli päättynyt koeaikana tehdystä uudesta rikoksesta määrätyn seuraamuksen takia¹⁹⁵ (eli niin sanotusti täytäntöönpanu uuden rikoksen perusteella). Taulukossa 48 on kuvattu edellä mainittujen päätymissyiden lukumäärät. Luokka ”muu syy” sisältää myös kuolleiden valvottavien määrän, joka koostui aineiston 45 tapauksesta (0,9 %).

---

192 Rangaistuksien muuntamisesta myös luvussa 5.1.4.1.

193 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 60.4.

194 Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta 2023, s. 72–75.

195 RL 2b:5.

Taulukko 48: Ehdollisen vankeuden valvonnan päättymisen perusteet ja niiden määrät.

Päättymisen peruste	N	%
Valvonta-ajan päätyminen	4699	89,2
Koeajan päätyminen	188	3,6
Lakkauttaminen	137	2,6
Täytäntöönpantu uuden rikoksen perusteella	73	1,4
Muu syy	81	1,6
Puuttuva tieto	87	1,7
Yhteensä	5265	100

Taulukko 49 kuvaa päättymisen perusteet yhdyskuntaseuraamustoimistoin. Taulukosta voidaan huomata valvonnan päättymisen syyt vaihtelevan eri puolella maata, esimerkiksi Oulussa esiintyy selkeästi eniten valvonnan päättymisiä koeajan päättymiseen ja vastaavasti lakkauttamisten määrissä on havaittavissa eroja yhdyskuntaseuraamustoimistojen välillä.

Taulukko 49: Ehdollisen vankeuden valvonnan päättymisen peruste yhdysuntaseuraamustoimistoittain.

Yhdyskuntaseuraamus- toimisto	Valvonta-ajan päättyminen		Koeajan päättyminen		Lakkautta- minen		Täytäntöön- pantu uuden rikkosen perusteella		Kuollut		Siirretty toiseen maahan		Muu syy		Puuttuva tieto	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Helsinki	646	95,3	8	1,2	2	0,3	1	0,1	4	0,6	0	0,0	2	0,3	15	2,2
Uusimaa	753	89,5	38	4,5	17	2,0	7	0,8	6	0,7	0	0,0	2	0,2	18	2,1
Joensuu	128	87,1	10	6,8	0	0,0	7	4,8	1	0,7	0	0,0	1	0,7	0	0,0
Jyväskylä	236	87,1	12	4,4	1	0,4	8	3,0	3	1,1	0	0,0	1	0,4	10	3,7
Kouvola	227	91,5	0	0,0	10	4,0	7	2,8	3	1,2	0	0,0	1	0,4	0	0,0
Kuopio	330	93,2	8	2,3	5	1,4	1	0,3	2	0,6	0	0,0	1	0,3	7	2,0
Mikkeli	136	91,3	3	2,0	0	0,0	4	2,7	1	0,7	0	0,0	0	0,0	5	3,4
Oulu	412	81,1	51	10,0	21	4,1	1	0,2	4	0,8	0	0,0	9	1,8	10	2,0
Rovaniemi	127	85,2	5	3,4	11	7,4	0	0,0	1	0,7	0	0,0	4	2,7	1	0,7
Häme	281	93,4	2	0,7	2	0,7	4	1,3	6	2,0	0	0,0	1	0,3	5	1,7
Pori	182	97,8	0	0,0	0	0,0	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	1,6
Tampere	572	88,3	11	1,7	29	4,5	17	2,6	5	0,8	0	0,0	8	1,2	6	0,9
Turku	423	86,5	17	3,5	22	4,5	12	2,5	3	0,6	1	0,2	5	1,0	6	1,2
Vaasa	246	83,1	23	7,8	17	5,7	3	1,0	6	2,0	0	0,0	0	0,0	1	0,3
Yhteensä	4699	89,2	188	3,6	137	2,6	73	1,4	45	0,9	1	0,0	35	0,7	87	1,7

5.6 RISE:n työntekijöiden kokemukset seuraamuslajien täytäntöönpanosta

Pyrimme kyselytutkimuksessa selvittämään, kuinka hyödyllisenä RISE:n toimijat näkivät nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen. RISE:n kyselyyn vastanneista työntekijöistä 55 % (27 vastausta) kertoi osallistuneensa nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon tai laatineensa siitä seuraamusselvityksen. Suurin osa näistä nuorisorangaistuksen kanssa tekemisissä olleista RISE:n työntekijöistä piti nuorisorangaistusta lähtökohtaisesti hyödyllisenä seuraamuslajina alaikäisen (15–17 v) elämäntilanteen kehittymisen kannalta. Nuorisorangaistuksen suurimpana etuna pidettiin sen intensiivisyyttä, joka helpottaa myös moniammatillisen tuen järjestämistä nuorelle. Nuorisorangaistusta pidettiin ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittavaa valvontaa velvoittavampana kahteenkin suuntaan, sillä nuorisorangaistuksen todettiin sitouttavan nuoren paremmin tapaamisiin, mutta toisaalta myös takaavan RISE:n työntekijälle riittävät resurssit nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon. Vastauksissa nousivat kuitenkin esiin myös tietyt nuorisorangaistuksen haasteet. RISE:n työntekijät korostivat erityisesti, että nuorisorangaistus on tärkeää kohdentaa oikea-aikaisesti oikeisiin ihmisiin. Toisaalta seuraamuksen intensiivisyys saa aikaan sen, että nuoren elämäntilanteen pitää seuraamuksen täytäntöönpanon aikaan olla vielä jossain määrin hallittavissa, jotta täytäntöönpano on mahdollista. Oikea-aikaisuuteen liittyy myös asian joutuisa käsittely oikeuslaitoksessa. Myös haastatteluissa esiin nousivat samat asiat. Nuoren elämässä puolikin vuotta on pitkä aika, jossa elämäntilanne voi muuttua merkittävästi.

Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavasta valvonnasta oli sen sijaan kokemuksia kaikilla RISE:n kyselyyn vastanneilla (100 %, 49 vastausta). Vastaajat pitivät myös valvontaa lähtökohtaisesti hyödyllisenä seuraamuksena. Valvonta on nuorelle konkreettisempi seuraamus kuin pelkkä ehdollinen vankeusrangaistus. Valvonnalla voidaan parhaimmillaan tavoittaa sellaisia nuoria, jotka olisivat muutoin tippumassa yhteiskunnan tukirakenteiden ulkopuolelle, ja valvoja voi toimia nuoren tukena muissakin viranomaisasioissa. Toisaalta vastauksista ilmeni, että valvonnasta saatava hyöty riippuu hyvin paljon siitä, miten hyvin nuori sitoutuu ja suhtautuu valvontaan. Usein ne nuoret, jotka eniten tarvitsisivat apua, ovat valvonnan ulottumattomissa. Valvonnan laiminlyömisestä ei ole juuri sanktioita, jolloin siihen sitoutuminen riippuu enemmän nuoren motivaatiosta ja kyvystä hallita elämäntilannettaan. Toisaalta vastaajat nostivat esiin myös RISE:n resurssit: valvontaan ei ole vastaavia resursseja kuin nuorisorangaistukseen,

joten valvontatapaamisia ei useinkaan ole niin paljon kuin olisi nuoren elämäntilanteen tukemisen kannalta tarpeen.

Kyselytutkimuksessa selvitettiin myös avokysymyksellä, mihin asioihin RISE:n työntekijät kiinnittävät huomioita, kun he päättävät, puoltavatko alaikäisen soveltuvuutta nuorisorangaistukseen. Vastauksissa eniten mainintoja saatiin vastaajan elämäntilanteeseen kokonaisuutena liittyvistä seikoista (esimerkiksi nuoren suuri tuen tarve ja syrjäytymisen vaara, päihteyden käyttö) ja rikosten laatuun ja toistuvuuteen liittyvät seikat (esimerkiksi rikoskierre, vastaajan arvioitu uusimisriski ja aikaisemmat tuomiot). Näiden lisäksi vastauksissa tuotiin useasti esille vastaajan yhteistyökykyisyys ja motivaatio sekä sen arvioiminen, onko nuorella edellytyksiä suoriutua nuorisorangaistuksesta. Lisäksi vastauksissa nousi esiin myös sen arvioiminen, kuinka rikosmyönteisiä asenteita ja arvoja nuorella on.

RISE:n tehtävien ja lastensuojelutoimien välisestä yhteydestä nousi sekä haastatteluissa että kyselytutkimuksessa esiin se, että RISE:n työntekijät kokivat, että toisinaan nuoret suhtautuvat heihin positiivisemmin kuin lastensuojeluviranomaisiin tai esimerkiksi sijoituslaitoksen henkilökuntaan, joiden kanssa he joutuvat sopimaan esimerkiksi raha-asioistaan. RISE saattoi näissä tilanteissa tarjota nuorelle sellaista tukea, jota tämä ei ollut sijoituslaitoksessaan saanut tai halunnut vastaanottaa.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksen keskeisiä johtopäätöksiä on neljä. Ensinnäkin: kokemukset nuorisorangaistuksesta sekä valvonnalla tehostetusta ehdollisesta vankeusrangaistuksesta ovat pääsääntöisesti olleet positiivisia. Seuraamuslajit nähtiin hyvänä mahdollisuutena puuttua nuoren rikollisen elämäntilanteen kehittymiseen. Toinen johtopäätöksemme korostaa varhaisen puuttumisen merkitystä. Mahdollisuudet vaikuttaa nuoren elämäntilanteeseen ovat sitä paremmat, mitä aikaisemmin ongelmien syvenemiseen päästään puuttumaan. Kolmas johtopäätöksemme nostaa esiin yhdyskuntaseuraamus- toimistojen resurssien turvaamisen. Neljänneksi tuomme esiin seuraamus- lajien kehittämiseen liittyviä ajatuksia.

6.1 Seuraamuslajien merkityksellisyys nuoren elämäntilanteen kehittymisen kannalta

Tutkimus on laadittu aikana, jolloin nuorten ryöstörikokset ja jengiytyminen nousevat uutisoinnissa esiin lähes päivittäin. Uutisointi luo painetta nuoriin kohdistuvien rikosoikeudellisten seuraamustasojen nostamiseen. Yleisenä johtopäätöksenä kaiken tämän tutkimuksen puitteissa kerätyn aineiston ja tutkimusta varten tehtyjen syyttäjien ja RISE:n työntekijöiden haastattelujen ja kyselyiden valossa voidaan kuitenkin todeta, että aivan yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikkien nuorten rikosasioiden parissa työskentelevien toimijoiden kanta on ollut, ettei vankila pääsääntöisesti ole nuorille oikea paikka. Myös muut tutkimuslöydökset tukevat tätä johtopäätöstä.¹⁹⁶

Sekä nuorisorangaistusta että ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitavaa valvontaa pidettiin kysely- ja haastattelututkimuksessamme yleisesti ottaen hyvinä seuraamuslajeina. Nuorisorangaistuksen käyttömäärät ovat kuitenkin vähäisiä ja sen tunnettuus seuraamuslajina on heikohko. Keskeinen havainto tutkimuksessamme oli kuitenkin, että etenkin nuorisorangaistuksen tuntevien ja sitä käyttävien toimijoiden keskuudessa nuorisorangaistusta keuhuttiin ja se koettiin merkitykselliseksi nuoren elämäntilanteen kehittymisen ja nuoren muutostukemisen kannalta. Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta mahdollisti osittain samat hyödyt, mutta sen velvoittavuuden ollessa vähäisempi, on seurauksena toisinaan se, että valvonnan hyödyt riippuivat nuoren yhteistyöhalukkuudesta ja -kyvykkyydestä. Tämä voisi ainakin joidenkin nuorten kohdalla tarkoittaa, että nuoren

196 Ks. esim. Lappi-Seppälä 2023, selvitys 2023, s. 122–125.

elämäntilanteeseen pystyttäisiin paremmin puuttumaan nuorisorangaistuksella kuin valvonnalla tehostetulla ehdollisella vankeusrangaistuksella.

6.2 Oikeudenkäyntien kestot ja varhaisen puuttumisen merkitys

Nuorten rikollisuus vaikuttaa uutisoinnin perusteella lisääntyneen, tai ainakin raaistuneen. Tutkimusten perusteella viimeisten kymmenen vuoden aikana alle 21-vuotiaiden nuorten kohdalla epäillyt varkaudet, pahoinpitelyt ja vahingonteot ovat vähentyneet, joskin poliisin tilastoissa on huomattu saman ryhmän epäillyn väkivaltarikollisuuden kääntyneen nousuun vuosien 2020–2021 aikana.¹⁹⁷ Rikollisuuteen ja syrjäytymiseen puuttumisen tulisi tapahtua jo huomattavasti ennen rikosoikeudellista vastuukärajaa ja varsinkin ennen nuoriin kohdistettavia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Erään haastateltavan kuvaamin tavoin asiaan tulisi puuttua jopa jo ennen kuin lapsi on ”pilkkeenä vanhempien silmäkulmassa”.

Tämän tutkimuksen yhteydessä varhaiseen puuttumiseen liittyvät ongelmat ovat näyttäneet erityisesti rikosprosessin ja sen yhteydessä tuomitun rangaistusseuraamuksen täytäntöönpanon kestoon liittyvien tutkimuslöydösten valossa. Nuorten rikosasiat tulisi käsitellä nopeasti, mutta todellisuudessa prosessit ovat pitkiä. Nuorisorangaistuksen osalta keskimääräinen aika rikoksesta täytäntöönpanon alkuun oli 451 päivää (mediaani 422) ja ehdollisen vankeuden valvonnan osalta vastaava luku oli 497 päivää (mediaani 428). Toisinaan nuoren elämäntilanne ehtii muuttua asian viranomaiskäsittelyn aikana jopa huonompaan suuntaan ennen kuin seuraamuksen täytäntöönpano alkaa. Jos näin ehtii tapahtua, ei seuraamuksen (kuten nuorisorangaistuksen tai ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan) täytäntöönpano välttämättä enää onnistu, jos nuori on ajautunut jo liian syväälle rikoskierteeseen ja vähintäänkin erityispreventiivisen seuraamuksen avulla tavoiteltavien hyötyjen saavuttaminen vaikeutuu. Prosessin kestoon liittyvät tutkimustulokset tukevatkin sitä Lappi-Seppälän esiin nostamaa mahdollista osatekijää nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle, että lausuntopyyntö tulee RISE:lle liian myöhään, jolloin nuoren rikoskierre on liian vakava siihen nähden, että nuorisorangaistusta pystyttäisiin suosittelemaan sen riittämättömyyden vuoksi. Vakavassa syrjäytymiskierteessä olevalla nuorella ei myöskään ole enää valmiuksia tai motivaatiota sitoutua nuorisorangaistuksen kaltaiseen tukeen eikä häntä välttämättä edes tavoiteta toimeenpanosuunnitelman laatimista varten.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Kaakinen 2022, s. 173–189.

¹⁹⁸ Lappi-Seppälä 2023, s. 110.

Varhaiseen puuttumiseen liittyvää problematiikkaa tukee edelleen nuorisorangaistusaineiston perusteella tehty havainto ongelmien mahdollisesta kasaantumisesta nuorten taustoihin ja tilanteisiin liittyen. Lähes kaikissa 56 tapauksissa nuori oli lastensuojelun asiakkaana, tämän ohella 48 oli tai olivat olleet sijoitettuna lastensuojelun toimesta, ja 24 oli edelleen huostaanotettuja. Taustoissa näkyi edelleen koulumenestys, joissa 8 olivat jättäneet peruskoulun kesken ja 21 tapauksessa nuorella ei osallistunut mihinkään toimintaan opiskeluun tai työntekoon liittyen. Edelleen ilmeni esimerkiksi 33 tapauksessa aggressiivista tai impulsiivista käyttäytymistä ja 43 tapauksessa nuori käytti säännöllisesti päihkeitä. Nämä taustoihin liittyvät tekijät ja etenkin niiden kasaantuminen voivat edelleen vaikuttaa henkilöiden syrjäytymiskierteeseen ja täten valikoitumiseen rangaistuksen suorittamisen suhteen, joka vuorostaan voi liittyä rangaistuksen vähäiseen käyttöön, jos se nuorten tilanteeseen suhteen nähdään riittämättömänä toimenpiteenä. Syrjäytymisriskin ja tilanteen vakauttamisen näkökulmasta varhaisempi ja kokonaisvaltainen puuttuminen jo ennen RISE:n asiakkuutta tulisi näiden henkilöiden kohdalla huomioida. RISE toimii tällöin ketjun viimeisenä toimijana, jolloin nuoren tilanne tätä edeltävästi on jo vaatinut varsin intensiivistä tukea. RISE:n työntekijöiden haastatteluissa ilmeni, että osa nuorista ei haluaisi lopettaa kontaktia valvojaan pitkän valvonnan jälkeen, jos nuori on kokenut saavansa tarvitsemaansa tukea tarpeeksi usein ja kattavasti säännöllisen valvonnan myötä. Kohderyhmälle voi edelleen kertyä useampi ehdollinen vankeus valvonnalla taustalle, ennen mahdollisesti tarvitsemaansa nuorisorangaistuksen intensiivisempää tukea. Vastaavanlaisia rangaistusten kertymistä ilmeni edelleen siinä, että nuorisorangaistusaineistossa osissa tapauksissa samoille henkilölle mietittiin tai tuomittiin useampi nuorisorangaistus.

Tuen tärkeys ja sen oikea-aikaisuus ovat edellä mainitusta syystä tärkeä huomioida myös nuorten rikosoikeudellisten prosessien suhteen. Rikosprosessien pitkät ajat ja suuri tuen tarve ovat keskenään ristiriidassa näkökulmasta, jossa mahdolliset ongelmat ehtivät kasaantua ja monimutkaistua entisestään ja mahdollisesti edelleen vaikuttaa rikoskäyttäytymiseen, ennen kuin täytäntöönpano ja tuki rikoksettomuuteen alkaa. Ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavan valvonnan alkamisajankohtaa on muutettu vuonna 2022 voimaan tulleella lakimuutoksella.¹⁹⁹ Tämä lainmuutos vähentäneenä niitä tilanteita, joissa valvontaa ei ehditä edes aloittamaan pitkän oikeuskäsittelyn takia, mutta toisaalta se tarkoittaa myös sitä, että seuraamusten täytäntöönpano voi pitkittyä entisestään, kun valvonta-aika alkaa kulua käytännössä vasta asian saatua lainvoiman. Lisäksi prosessin keston liittyviä ongelmia korostaa myös se, että ROL 5:13.2:n mukaan pääkäsittely

199 HE 246/2020.

on järjestettävä 30 vuorokauden kuluessa ”jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta (...)” Jos nuori ehtii siis täyttämään 18 vuotta kesken asian käsittelyn, mutta ennen syytteen nostamista, ei asian käsittelemisellä ole enää vastaavaa lainsäädännön suorista määrääjoista johtuvaa aikataulupainetta, vaikka esimerkiksi RISE:n asiantuntijoiden haastatteluissa ja kyselyvastauksissa ilmeni, että nämä juuri täysi-ikäistyneet nuoret olisivat usein jopa korostuneemmin tuen tarpeessa lastensuojeluviranomaisten toimien päättyessä heidän osaltaan. Prosessien keston pidentyminen edelleen henkilön tullessa täysi-ikäiseksi prosessin aikana on täten ongelmallista nuoren tilanteen ja varhaisen puuttumisen näkökulmasta.

Joutuisaan käsittelyyn liittyy myös nuorten asioiden keskittämisen tarkeys, joka nähtiin tärkeänä sekä syyttäjien että RISE:n keskuudessa. Haastatteluissa keskittämistä puolsivat sekä ne, joiden alueella asioita ei ollut keskitetty kuin nekin, joiden alueella nuorten asiat oli keskitetty tietyille toimijoille.

6.3 Yhdyskuntaseuraamustoimistojen resurssit

Tutkimustulosten perusteella löysimme huomattavia eroja yhdyskuntaseuraamustoimistojen välillä, kun verrattiin tutkimustuloksia esimerkiksi toteutuneiden tapaamisten määrässä ja valvonnan intensiivisyydessä, varsinkin ehdollisen vankeuden valvonnan kohdalla (tässä huomioitava nuorisorangeaistuksien pieni määrä). Toteutuneiden tapaamisten määrät näyttivät keskimäärin olevan matalampia isoissa kaupungeissa, verrattuna pienempiin paikkakuntiin. Tuloksien taustalla voi isoissa kaupungeissa olla nuorten asiakkaiden suurempi määrä suhteessa henkilökunnan resursseihin. Tämän ohella isot asiakasvirrat ja ongelmien kasaantuminen samoille nuorille voi edelleen vaikuttaa nuoren sitoutumiseen valvontatapaamisiin ja täten niiden onnistumisiin. Haastatteluissa ilmeni, että nuorten rikosten vakavoituminen ja esimerkiksi teräaseiden käyttö selkeimmin näkyi Pääkaupunkiseudulla toimijoiden käytännön työssä.

Tutkimusaineistossamme nousi muutoinkin toistuvasti esiin huoli erityisesti resurssien puutteesta. RISE:n osalta huoli riittävästä resursseista nousi esiin nimenomaan yhdyskuntaseuraamusten puolella. Nuorten kanssa työskentelevät henkilöt vaikuttivat pääsääntöisesti hyvin motivoituneilta nuorten tukemiseen, mutta työpaineen ja niukkojen resurssien vuoksi esimerkiksi ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavan valvonnan tapaamismääriä ei pystytty tarjoamaan niin paljoa kuin mistä nuoren uskottiin hyötyvän. Luottamuksen rakentaminen ja yhteyden luominen nuoreen vaativat aikaa ja myös esimerkiksi pitkät etäisyydet vaikeuttavat valvonnan toteuttamista. Nuoren rikosoikeudellisia seuraamuksia kehittäessä tuleekin

huolehtia siitä, että RISE:lla on riittävät resurssit seuraamuksen täytäntöönpanoon. Kuitenkin, jotta nuorten asiat tulisivat oikea-aikaisesti ja viivytyksettä täytäntöön pantavaksi RISE:lle, tulee myös poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten resurssien olla riittävät. Oikeuslaitoksessa on useita erilaisia asiaryhmiä (esimerkiksi nuoret, vangit, takavarikot, vanhentuvat rikokset), joissa on tiukat määräajat. Jos yhden ryhmän määräaikoja lisätään, vaikuttaa se muiden rikosasioiden priorisointiin.

6.4 Nuorisorangaistuksen epäselvä asema seuraamusjärjestyksessä

Tutkimuksen yhteydessä on myös vahvistunut käsitys siitä, että nuorisorangaistuksen käyttöä osaltaan vähentää sen varsin epäselvä asema seuraamusjärjestyksessä. Tästä seuraa myös se, että seuraamuselvityksiä nuorisorangaistuksen soveltuvuudesta pyydetään vain vähän. Se, että ylipäätään nuorisorangaistuksen soveltuvuuden (ja sen tarkoituksenmukaisuuden) selvittäminen edellyttää pääsääntöisesti ensimmäistä aloitetta syyttäjältä, on jossakin määrin ristiriitaista ja Lappi-Seppälän kuvaamin tavoin eräänlainen merkki siitä, että niin sanottuna portinvartijana on väärä taho. Nuorisorangaistukseen valikoitumista ei pitäisi ohjata yksinomaan rikoksen vakavuuden ja aikaisempien tuomioiden pohjalta, koska kyseessä on erityispreventiivisesti orientoitunut seuraamus, jossa paino on kuntoutustarpeessa ja sosiaalisessa selviytymisessä.²⁰⁰ Syyttäjät saavat kuitenkin tarkoituksenmukaisuusarviossa tarvittavat tiedot suurimmaksi osaksi vasta valmiista seuraamuselvityksestä ja kyselyaineiston ja haastatteluiden perusteella vaikuttaa siltä, että syyttäjät harkitsevat nuorisorangaistuksen käyttöalaa lähinnä teon moitittavuuden ja vastaajan rikosentisyyden perusteella. Lappi-Seppälä onkin esittänyt harkittavaksi portinvartijan vaihtamisen tai syyttäjäportaassa noudatettujen valikointikriteereiden laventamisen.²⁰¹ Nuorisorangaistuksen soveltuvuuselvitysten määrän kasvattaminen voisi lisätä nuorisorangaistuksen käyttöä, mutta toisaalta selvityksen laatimiseen liittyvän aloitevallan siirtyminen RISE:lle edellyttäisi paitsi lainmuutosta, myös koulutusta ja RISE:n resurssien lisäämistä.

Lappi-Seppälä on huomauttanut, että nuorisorangaistuksen soveltamisalan laajentaminen käyttöehtoja muuttaen on viime kädessä tavoiteltavaa soveltamisalaa koskeva (kriminaali)poliittinen ratkaisu. Jos käytännön toimintavaihtoehtona olisi ehdottoman vankeuden käytön lisääminen,

200 Lappi-Seppälä 2023, s. 112.

201 Lappi-Seppälä 2023, s. 112.

nuorisorangeistuksen käytön laajentaminen on kriminaalipoliittisesti järkevää. Sen edut suhteessa vankeuteen ovat kiistattomat.²⁰²

Jos nuorisorangeistuksen käyttöä halutaan lisätä ja nuorisorangeistuksen lainsäädännöllistä asemaa ja käyttöalaa selkiyttää, on tutkimuksen myötä noussut esiin erilaisia näkökulmia, joita voi harkita lainsäädännön kehittämistyön yhteydessä. Osaltaan kyse on myös siitä, että lainsäädäntö itsessään mahdollistaisi erilaiset toimintamallit, mutta kyse on niin vaikiintuneista toimintatavoista, että niihin voi olla vaikeampi vaikuttaa yksinomaan lainsoveltajien kouluttamisella ja ohjeistuksella. Tutkimuksen kohteena olleet seuraamuslajit ovat olleet käytössä jo vuosia, ja nuorisorangeistuksen käyttö on säilynyt vähäisenä kaikkien näiden vuosien ajan. Näin ollen lainsäädännön selkeyttäminen voi edesauttaa uusien toimintamallien hyväksymistä käytäntöön.

Tällaisia esiin nousseita seikkoja ovat esimerkiksi seuraavat:

1. Tulisiko nuoren elämäntilanteen paremmin tuntevan RISE:n ottaa nuoren seuraamuselvityksessä aktiivisemmin ja oma-aloitteisemmin kantaa nuorisorangeistuksen soveltuvuuteen?
2. Olisiko nuorisorangeistuksen käyttöalaa syytä laajentaa rikoksiin, jotka nuori on tehnyt 18–20-vuotiaana?²⁰³
3. Voisiko nuorisorangeistuksen enimmäispituutta kasvattaa kahdeksan vuoteen ja asemoida nuorisorangeistus selkeämmin ehdollisen vankeusrangeistuksen ja ehdottoman vankeusrangeistuksen *välisiin*, nuorille mahdollisesti tuomittavana lisäportaina ennen vankilaa. Nuorisorangeistus ja ehdoton vankeusrangeistus eivät rinnastu toisiinsa, sillä alle 18-vuotiaan tuomitseminen ehdottomaan vankeuteen edellyttää aina painavia syitä (RL 6:9.2). Mikäli nuorisorangeistus asemoitaisiin ehdottoman vankeuden *sijaan* tuomittavaksi seuraamuslajiksi, voisi muutos korottaa nuorisorangeistuksen käytön kynnystä entisestään, jos nuorisorangeistukseenkin tuomitseminen edellyttäisi näitä painavia syitä. Ongelmallisuus korostuisi entisestään, jos nuorisorangeistuksen mittaamiseen liittyen seuraamuksen enimmäispituutena säilyisi lisäksi yksi vuotta. Jos nuorisorangeistusta muutettaisiin tähän suuntaan, lähestyisi se vaikutuksiltaan nykyistä yhdyskuntapalvelua, jota kuitenkin ei tuomita alaikäisille nuorille kuin harvoissa poikkeustapauksissa.

202 Lappi-Seppälä 2023, s. 122–124.

203 Tätä on ehdotettu jo vuonna 2004, nuorisorikostyöryhmän mietintö 14.10.2004

Yhdyskuntapalvelurangaistuksen käyttöala ja seuraamuslajilla saatavat hyödyt nuorisorangaistukseen verrattuna lienevät alaikäisten nuorten kohdalla vähäiset (vaikka yhdyskuntapalvelukin voi sisältää nuorille suunnattuja ohjelmia ym.). Tämä herättää kysymyksen siitä, onko yhdyskuntapalvelu nuorten osalta tarpeellinen seuraamus vai omiaan aiheuttamaan lisää epäselvyyttä seuraamuslajien kytkeytymisestä toisiinsa.

4. Edelleen esiin on noussut kysymys siitä, voisiko seuraamuksen täytäntöönpanossa huomioida nykyistä vahvemmin nuoren silloinen elämäntilanne ja tarvittaessa myös vähentää seuraamuksen intensiivisyyttä etenkin seuraamuksen loppuvaiheessa, mikäli nuorisorangaistuksen enimmäispituutta kasvatettaisiin kahteen vuoteen. Vielä joustavammassa visiossa valvonnalla tehostettu ehdollinen vankeusrangaistus voisi muutenkin lähentyä samankaltaisemmaksi nuorisorangaistuksen kanssa ja jättää RISE:lle lisää tapauskohtaista harkintavaltaa tällaisen yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon. Seuraamus voisi alussa muistuttaa intensiivisyydeltään enemmän nuorisorangaistusta, mutta jatkua sen jälkeen valvonnan kaltaisena vähemmän intensiivisenä tukena, jota kuitenkin olisi tarvittaessa mahdollista tehostaa, jos se olisi tarpeen nuoren elämäntilanteen tukemisessa.

6.5 Jatkotutkimustarpeet

Tämä tutkimusraportti luo hyvän pohjan aiheeseen liittyviin jatkoselvittelyihin. Raportissa hyödynnettyä RISE:n Tyyne-asiakastietojärjestelmästä muodostetusta SQL-kannasta voidaan nyt helpommin poimia yhdyskuntaseuraamuksiin liittyviä tutkimusaineistoja. Aineiston poimintaan ja käsittelyyn liittyvä työmäärä on aikaisempaan nähden pienempää, vaikka asiakastietojärjestelmän tekstimuotoisten sisältöjen osuus on suuri. Tyyne-asiakastietojärjestelmän tietoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksissa siirryttäessä asteittain kohti ROTI-asiakastietojärjestelmästä saataviin tutkimusaineistoihin. SQL-kanta edesauttaa myös vaikutus- ja vaikuttavuusanalyysien tekemistä; RISE:n tietojärjestelmien tiedot ovat nyt kattavammin yhdistettävissä myös muiden viranomaisten tietoihin. Analyysien keskeisenä tavoitteena on kartoittaa sitä, miten yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden taustatiedot ja täytäntöönpanon erilaiset sisällöt ovat yhteydessä uusimisriskiin. Vuonna 2024 tavoitteena on esimerkiksi analysoida yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuutta Krimo:n ja

RISE:n välisenä yhteistyönä. Analyysit koskevat myös tämän tutkimuksen kohdejoukkoja.

Raportin tuloksien myötä ilmeni myös aiheita, jotka voisivat hyötyä lisäselvityksistä. Nämä olivat tarkemmat selvittelyt liittyen nuorten oppimisvaikutuksiin ja niiden mahdollisesta asemasta ja roolista suhteessa yhdyskuntaseuraamusten (ja mahdollisesti muiden rangaistusten) suorittamiseen, sekä mikäli nykyistä nopeammalla rikosprosessilla olisi merkitystä rangaistuksen tehoon tai uusimisriskin suhteen nuorten kohdalla. Näiden ohella myös 4.4.2022 voimaantullut lainmuutos ehdollisen vankeuden oheisvalvonnan alkamisajankohdasta on mahdollisesti muuttanut kyseisen rangaistuksen valvonnan luonnetta ja pituutta huomattavalla tavalla, jolloin nämä muutokset ja niiden potentiaaliset seuraukset myöhemmin olisi syytä tutkia tarkemmin.

Lähdeluettelo

- Dunn, Chris – DeRoo, Lisa – Rivara, Frederick P: The use of brief interventions adapted from motivational interviewing across behavioral domains: a systematic review. *Addiction* 2001;96:1725-42.
- Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Suom. Wahlberg, Markus. Edita Publishing 2005.
- Geiran, Vivian – Durnescu, Ioan: Implementing Community Sanctions and Measures. Guidelines. Council of Europe, December 2019.
- Halén, Anna – Kuusisto Mäkelä, Frida Emilia: Nuorten seuraamukset. Teoksessa Kuusisto Mäkelä, Frida Emilia – Carling Chris (toim.). Seuraamusjärjestelmä 2021: Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, *Katsauksia*; 53/2023. Helsinki 2023.
- Harrikari, Timo: Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2010.
- Hartoneva, Anne – Mohell, Ulla – Pajuoja, Jussi – Vartia, Matti: Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus. Tietosanoma. Helsinki 2015.
- Kaakinen, Markus: Nuorisorikollisuus. Teoksessa Koltola, Ilari (toim.): Rikollisuustilanne 2021: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, *Katsauksia*; 52/2022. Helsinki 2022.
- Kaakinen, Markus – Vauhkonen, Teemu – Tanskanen, Maiju – Hoikkala, Tommi: Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40.
- Keisala, Hertta – Marttunen, Matti: Nuorisorangaistus II. Toimeenpano ja vaikuttavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 231. Helsinki 2007.
- Kempinen, Heikki: Rangaistuksen määräämisen perusteleminen. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 344. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2021.
- Lappi-Seppälä, Tapio: Seuraamusjärjestelmän pääpiirteet. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. Alma Talent 2022.
- Marttunen, Matti: Nuorisorikosoikeus. Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236. Helsinki 2008.
- Marttunen, Matti – Keisala, Hertta: Nuorisorangaistus I. Nuorisoprosessi ja tuomitseminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 230. Helsinki 2007.
- Marttunen, Matti – Takala, Jukka-Pekka: Nuorisorangaistus 1997–2001: uuden rangaistuslajin arviointi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 192. Helsinki 2002.

Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora: Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimiseen. Teoksessa Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora: Empiirinen oikeustutkimus. Gaudeamus 2021.

Nuotio, Kimmo: Nuorisorikosoikeus? Lakimies 3/2004, s. 466–478.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Kempainen, Heikki: Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. 4., uudistettu painos. Alma Talent 2022

Väkiparta, Hanna – Marttunen, Martti: Valvonta nuorten rangaistuksena. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 95. Helsinki 2009.

Muut lähteet

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke, rikostyöryhmän raportti 8.11.2007.
Rangaistuslajin valinta ja ehdollisen vankeuden täytäntöönpano.

Lappi-Seppälä, Tapio: Selvityksiä nuorten seuraamusjärjestelmästä ja sen soveltamisesta ikäryhmässä 15–17. Selvitys 18.10.2023. (Tulossa.)

Nuorisorikostyöryhmän mietintö 14.10.2004. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2004:12.

Ohjenuora 2005: Nuorisorangaistuksen sisältökirja. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005. Kriminaalihuoltolaitos, Helsinki.

Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe Rec (2017)3.
Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Rules on community sanctions and measures.

Nuoren seuraamusselvitys ja nuorten ehdollisen vankeuden valvonta.
Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 10.7.2023. (Tulossa.)

Rikosseuraamuslaitoksen kesällä 2022 syyttäjille kohdennetun yhdyskuntapalvelua koskevan kysely.

Rikosseuraamuslaitos – Kuntoutus [verkkosivu, viitattu 4.8.2023]. Saantitapa: <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus.html#>

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021. Tilastollinen vuosikirja.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022. Tilastollinen vuosikirja.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastot yhdyskuntaseuraamuksista.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-6680. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 19.6.2023]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/syyttr>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Lastensuojelu 2022 : Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Tilastoraportti, SVT : 24/2023.

Virallislähteet

- HE 109/1996 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 188/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamisesta.
- HE 102/2004 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 229/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 172/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 3 ja 4 §:n muuttamisesta.
- HE 215/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 120/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta.
- HE 177/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 246/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa sekä vankeuslain ja eräiden muiden seuraamusten täytäntöönpanosta annettujen lakien muuttamisesta.

Oikeuskäytäntö

KKO 2023:10

Liitteet

Liite 1 – Kyselyn vastaukset, syyttäjät

Taulukko 50: Syyttäjien taustat.

Syyttäjien taustat		N	%
Työskentelyalueesi:	Etelä-Suomen syyttäjäalue	14	29,2 %
	Länsi-Suomen syyttäjäalue	12	25,0 %
	Itä-Suomen syyttäjäalue	15	31,3 %
	Pohjois-Suomen syyttäjäalue	7	14,6 %
Kuinka monta vuotta olet työskennellyt syyttäjänä?	Alle 2 vuotta	17	34,7 %
	Yli 2, mutta alle 5 vuotta	7	14,3 %
	Yli 5, mutta alle 10 vuotta	8	16,3 %
	Yli 10 vuotta	17	34,7 %
Kuinka suuri osa työajastasi kuluu nuorten (15–20v) asioiden käsittelyyn?	Alle 25 %	39	79,6 %
	25–50 %	9	18,4 %
	50–75 %	1	2,0 %
	75–100 %	0	0,0 %
Onko 15–17-vuotiaiden alaikäisten rikosasiat keskitetty alueellanne tai yksikössänne:Tietyille poliiseille?	Kyllä	17	36,2 %
	Ei	17	36,2 %
	Osittain	13	27,7 %
Onko 15–17-vuotiaiden alaikäisten rikosasiat keskitetty alueellanne tai yksikössänne:Tietyille syyttäjille?	Kyllä	15	31,3 %
	Ei	22	45,8 %
	Osittain	11	22,9 %
Onko 15–17-vuotiaiden alaikäisten rikosasiat keskitetty alueellanne tai yksikössänne:Tietyille tuomareille?	Kyllä	6	12,8 %
	Ei	29	61,7 %
	Osittain	12	25,5 %

Taulukko 51: Syyttäjien kysymykset.

Syyttäjien kysymykset		N	%
Oletko toiminut syyttäjänä asiassa, jossa 15–20-vuotias nuori on tuomittu valvontaan ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tai jossa RISE:lta on pyydetty nuoren seuraamusselvitys?	Kyllä	48	100,0 %
	En	0	0,0 %
Oletko toiminut syyttäjänä asiassa, jossa 15–17-vuotias alaikäinen on tuomittu nuorisorangaistukseen tai nuoren soveltuvuudesta nuorisorangaistukseen on pyydetty selvitys RISE:lta?	Kyllä	19	38,8 %
	En	30	61,2 %
Laaditko itse asiakirjan, jossa RISE:a pyydetään laatimaan nuoren (15–20v) seuraamusselvitys?	Kyllä, teen asiakirjan itse	2	4,1 %
	Toimistohenkilökunta laatii sen pyynnöstäni	47	95,9 %
Onko kukaan muu taho (esimerkiksi RISE tai sosiaaliviranomainen) koskaan tehnyt sinulle aloitetta nuorisorangaistuksen soveltuvuuden selvittämistä 15–17v alaikäisen rikosasiassa?	Ei	45	91,8 %
	Kyllä, keneltä aloite tuli?	4	8,2 %
Millaisia RISE:n laatimat seuraamusselvitykset ovat olleet?	Selvitykset ovat olleet laadullisesti hyviä	47	95,9 %
	Selvityksissä on ollut parantamisen varaa, mitä?	2	4,1 %
Pyydätkö RISE:a päivittämään samassa asiassa aiemmin laaditun seuraamusselvityksen, jos lausunnon laatimisesta on jostain syystä kulunut aikaa ennen asian käsittelemistä istunnossa?	Kyllä, jos seuraamusselvitys on 3–6 kuukautta vanha	0	0,0 %
	Kyllä, jos seuraamusselvitys on yli 6 kuukautta vanha	2	4,1 %
	Kyllä, jos seuraamusselvitys on yli vuoden vanha	5	10,2 %
	En ole pyytänyt päivittämään vanhojakaan seuraamusselvityksiä	10	20,4 %
	Olemme saaneet nuorten (15–20v) asiat käsiteltyä niin, että seuraamusselvitykset ovat olleet aina tuoreita	32	65,3 %
Onko mielestäsi yksinkertaista arvioida, milloin 15–17v alaikäisen rangaistukseksi riittää ehdollinen vankeusrangaistus valvonta tehosteenaan ja milloin kyseeseen tulee nuorisorangaistus?	Kyllä, pidän rajanvetoa selkeänä	21	42,9 %
	Ei, en pidä rajanvetoa kovin selkeänä, miksi?	28	57,1 %
Vertailua nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä: Kumpi on ankarampi seuraamus: 6 kuukauden pituinen nuorisorangaistus vai 6 kuukauden pituinen ehdollinen vankeus valvonta tehosteenaan?	Ehdollinen vankeus valvonta-tehosteenaan on ankarampi	3	6,3 %
	Nuorisorangaistuksen ankarampi	39	81,3 %
	Seuraamukset ovat yhtä ankaria	6	12,5 %

Syyttäjien kysymykset		N	%
Vertailua nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä: Kumpi on ankarampi seuraamus: 12 kuukauden pituinen nuorisorangaistus vai 1 vuoden ja 6 kuukauden pituinen ehdollinen vankeusvalvonta tehosteenaan?	Ehdollinen vankeus valvontatehosteenaan on ankarampi	11	23,4 %
	Nuorisorangaistuksen ankarampi	30	63,8 %
	Seuraamukset ovat yhtä ankaria	6	12,8 %
Kuinka monta ehdollista vankeusrangaistusta (mahdollisine valvontoinneen) 15–17-vuotiaalla alaikäisellä voi mielestäsi karkeasti ajateltuna olla ennen kuin harkitset nuorisorangaistusta?	Ei välttämättä yhtään	13	26,5 %
	1 ehdollinen vankeusrangaistus	8	16,3 %
	2 ehdollista vankeusrangaistusta	25	51,0 %
	3 ehdollista vankeusrangaistusta tai enemmän	3	6,1 %
Vaikuttaako se, jos alaikäinen on otettu huostaan ja sijoitettu laitokseen rikoskäyttäytymisen johdosta siihen, mitä seuraamusselvityksiä pyydät alaikäisestä (15–17v)?	Kyllä, miten?	3	6,1 %
	Ei	46	93,9 %
Tulisiko nuorisorangaistuksen soveltamisalaa laajentaa sellaisiin rikoksiin, jotka nuori on tehnyt 18–20-vuotiaana?	Kyllä	21	42,9 %
	Ei	11	22,4 %
	En osaa sanoa	17	34,7 %
Oletko järjestänyt huumausaineen käyttörikoksesta epäillylle alaikäiselle (15–17v) puhuttelua/suullista neuvottelua ja tehnyt asiasta harkinnanvaraista syyttämättäjäätämispäätöstä?	Kyllä, millaisia kokemuksia sinulla on siitä?	20	40,8 %
	En	29	59,2 %
Kuinka todennäköisesti teet nuoren (15–20v) rikoksesta epäillyn osalta syyttämättäjäätämispäätöksen sellaisessa asiassa, jossa asianosaiset ovat päässeet sovintoon sovintoneuvottelussa virallisen syytteen alaista rikosta koskevassa asiassa?	Aina tai hyvin todennäköisesti	19	38,8 %
	Melko todennäköisesti	26	53,1 %
	Noin joka toisessa asiassa	3	6,1 %
	Melko epätodennäköisesti	1	2,0 %
	Vain poikkeustapauksissa	0	0,0 %
Onko sinulla kokemuksia poliisin moniammatillisesta, ennalta estävästä Ankkuri-toimintamallista, jonka tavoitteena on alle 18-vuotiaiden alaikäisten hyvinvoinnin edistäminen ja rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisy?	Kyllä, millaisia kokemuksia?	17	35,4 %
	Ei	31	64,6 %
Onko viime vuosien koronapandemia vaikuttanut alaikäisten (15–17v) rikosasioiden käsittelyyn?	Kyllä, miten?	6	12,2 %
	Ei	14	28,6 %
	En osaa sanoa	29	59,2 %

Taulukko 52: Nuorisorangaistuksen parissa toimineiden syyttäjien kannat.

Nuorisorangaistuksen parissa toimineiden syyttäjien kannat		N	%
Laaditko itse asiakirjan, jossa RISE:a pyydetään laatimaan nuoren (15–20v) seuraamusselvitys?	Kyllä, teen asiakirjan itse	1	5,3 %
	Toimistohenkilökunta laatii sen pyynnöstäni	18	94,7 %
Onko kukaan muu taho (esimerkiksi RISE tai sosiaaliviranomainen) koskaan tehnyt sinulle aloitetta nuorisorangaistuksen soveltuvuuden selvittämistä 15–17v alaikäisen rikosasiassa?	Ei	17	89,5 %
	Kyllä, keneltä aloite tuli?	2	10,5 %
Millaisia RISE:n laatimat seuraamusselvitykset ovat olleet?	Selvitykset ovat olleet laadullisesti hyviä	19	100,0 %
	Selvityksissä on ollut parantamisen varaa, mitä?	0	0,0 %
Vertailua nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä: Kumpi on ankarampi seuraamus: 6 kuukauden pituinen nuorisorangaistus vai 6 kuukauden pituinen ehdollinen vankeus valvonta tehosteenaan?	Ehdollinen vankeus valvonta-tehosteenaan on ankarampi	0	0,0 %
	Nuorisorangaistus on ankarampi	18	94,7 %
	Seuraamukset ovat yhtä ankaria	1	5,3 %
Onko mielestäsi yksinkertaista arvioida, milloin 15–17v alaikäisen rangaistukseksi riittää ehdollinen vankeusrangaistus valvonta tehosteenaan ja milloin kyseeseen tulee nuorisorangaistus?	Kyllä, pidän rajanvetoa selkeänä	11	57,9 %
	Ei, en pidä rajanvetoa kovin selkeänä, miksi?	8	42,1 %
Pyydätkö RISE:a päivittämään samassa asiassa aiemmin laaditun seuraamusselvityksen, jos lausunnon laatimisesta on jostain syystä kulunut aikaa ennen asian käsittelemistä istunnossa?	Kyllä, jos seuraamusselvitys on 3–6 kuukautta vanha	0	0,0 %
	Kyllä, jos seuraamusselvitys on yli 6 kuukautta vanha	1	5,3 %
	Kyllä, jos seuraamusselvitys on yli vuoden vanha	2	10,5 %
	En ole pyytänyt päivittämään vanhojakaan seuraamusselvityksiä	7	36,8 %
	Olemme saaneet nuorten (15–20v) asiat käsiteltyä niin, että seuraamusselvitykset ovat olleet aina tuoreita	9	47,4 %
Vertailua nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä: Kumpi on ankarampi seuraamus: 12 kuukauden pituinen nuorisorangaistus vai 1 vuoden ja 6 kuukauden pituinen ehdollinen vankeus valvonta tehosteenaan?	Ehdollinen vankeus valvonta-tehosteenaan on ankarampi	2	10,5 %
	Nuorisorangaistus on ankarampi	15	78,9 %
	Seuraamukset ovat yhtä ankaria	2	10,5 %

Nuorisorangaistuksen parissa toimineiden syyttäjiä kannat		N	%
Kuinka monta ehdollista vankeusrangaistusta (mahdollisine valvontoineen) 15-17-vuotiaalla alaikäisellä voi mielestäsi karkeasti ajateltuna olla ennen kuin harkitset nuorisorangaistusta?	Ei välttämättä yhtään	5	26,3 %
	1 ehdollinen vankeusrangaistus	5	26,3 %
	2 ehdollista vankeusrangaistusta	7	36,8 %
	3 ehdollista vankeusrangaistusta tai enemmän	2	10,5 %
Vaikuttaako se, jos alaikäinen on otettu huostaan ja sijoitettu laitokseen rikoskäyttäytymisen johdosta siihen, mitä seuraamusselvityksiä pyydät alaikäisestä (15-17v)?	Kyllä, miten?	0	0,0 %
	Ei	19	100,0 %
Tulisiko nuorisorangaistuksen soveltamisalaa laajentaa sellaisiin rikoksiin, jotka nuori on tehnyt 18-20-vuotiaana?	Kyllä	7	36,8 %
	Ei	7	36,8 %
	En osaa sanoa	5	26,3 %
Oletko järjestänyt huumausaineen käyttörikoksesta epäillylle alaikäiselle (15-17v) puhuttelua/suullista neuvottelua ja tehnyt asiasta harkinnanvaraista syyttämättäjäättämispäätöstä?	Kyllä, millaisia kokemuksia sinulla on siitä?	9	47,4 %
	En	10	52,6 %
Kuinka todennäköisesti teet nuoren (15-20v) rikoksesta epäillyn osalta syyttämättäjäättämispäätöksen sellaisessa asiassa, jossa asianosaiset ovat päässeet sovintoon sovintoneuvottelussa virallisen syytteen alaista rikosta koskevassa asiassa?	Aina tai hyvin todennäköisesti	8	42,1 %
	Melko todennäköisesti	9	47,4 %
	Noin joka toisessa asiassa	1	5,3 %
	Melko epätodennäköisesti	1	5,3 %
	Vain poikkeustapauksissa	0	0,0 %
Onko viime vuosien koronapandemia vaikuttanut alaikäisten (15-17v) rikosasioiden käsittelyyn?	Kyllä, miten?	1	5,3 %
	Ei	7	36,8 %
	En osaa sanoa	11	57,9 %
Onko sinulla kokemuksia poliisin moniammatillisesta, ennalta estävästä Ankkuri-toimintamallista, jonka tavoitteena on alle 18-vuotiaiden alaikäisten hyvinvoinnin edistäminen ja rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisy?	Kyllä, millaisia kokemuksia?	9	47,4 %
	Ei	10	52,6 %

Taulukko 53: Kuinka monta ehdollista vankeusrangaistusta (mahdollisine valvontoineen) 15-17-vuotiaalla alaikäisellä voi mielestäsi karkeasti ajateltuna olla ennen kuin harkitset nuorisorangaistusta?

Oletko toiminut syyttäjänä asiassa, jossa 15-17-vuotias alaikäinen on tuomittu nuorisorangaistukseen tai nuoren soveltuvuudesta nuorisorangaistukseen on pyydetty selvitys RISE:lta? * Kuinka monta ehdollista vankeusrangaistusta (mahdollisine valvontoineen) 15-17-vuotiaalla alaikäisellä voi mielestäsi karkeasti ajateltuna olla ennen kuin harkitset nuorisorangaistusta?						
		Kuinka monta ehdollista vankeusrangaistusta (mahdollisine valvontoineen) 15-17-vuotiaalla alaikäisellä voi mielestäsi karkeasti ajateltuna olla ennen kuin harkitset nuorisorangaistusta?				
		Ei välttämättä yhtään	1 ehdollinen vankeusrangaistus	2 ehdollista vankeusrangaistusta	3 ehdollista vankeusrangaistusta tai enemmän	Yhteensä
Oletko toiminut syyttäjänä asiassa, jossa 15-17-vuotias alaikäinen on tuomittu nuorisorangaistukseen tai nuoren soveltuvuudesta nuorisorangaistukseen on pyydetty selvitys RISE:lta?	Kyllä	5	5	7	2	19
	En	8	3	18	1	30
	Yhteensä	13	8	25	3	49

Liite 2 – Kyselyn vastaukset, RISE:n työntekijät

Taulukko 54: RISE:n työntekijöiden taustat.

RISE:n työntekijöiden taustat		N	%
Työskentelyalueesi (syyttäjälueita vastaava)	Etelä-Suomi	13	26,5 %
	Länsi-Suomi	22	44,9 %
	Itä-Suomi	8	16,3 %
	Pohjois-Suomi	6	12,2 %
	Ahvenanmaa	0	0,0 %
Kuinka monta vuotta olet työskennellyt nuorten (15–20v) asioiden parissa RISE:ssä?	Alle 2 vuotta	9	18,4 %
	Yli 2, mutta alle 5 vuotta	11	22,4 %
	Yli 5, mutta alle 10 vuotta	7	14,3 %
	Yli 10 vuotta	22	44,9 %
Kuinka suuri osa työajastasi kuluu nuorten (15–20v) asioiden käsittelyyn?	Alle 25 %	16	32,7 %
	25–50 %	14	28,6 %
	50–75 %	10	20,4 %
	75–100 %	9	18,4 %
Onko 15–17-vuotiaiden alaikäisten asiat jaettu yksikössänne tietyille henkilöille?	Kyllä	20	40,8 %
	Ei, ne voidaan jakaa kenelle tahansa	29	59,2 %
Oletko osallistunut nuoriso- rangaistuksen täytäntöönpanoon tai laatinut siitä seuraamusselvitystä?	Kyllä	27	55,1 %
	Ei	22	44,9 %
Oletko osallistunut ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitun valvonnan (ERN) täytäntöönpanoon tai laatinut siitä seuraamusselvitystä?	Kyllä	49	100,0 %

Taulukko 55: Kysymykset RISE:n työntekijöille.

Kysymykset RISE:n työntekijöille		N	%
Käytetäänkö ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittua valvontaa (ERN) ja nuorisorangaistusta mielestäsi niihin soveltuvissa tilanteissa?	Kyllä	34	69,4 %
	Ei, miksi?	15	30,6 %
Miten toimit, jos katsot, että alaikäinen (15–17v) voisi soveltua nuorisorangaistukseen, mutta syyttäjä ei ole pyytänyt selvitystä nuorisorangaistuksen soveltuvuudesta?	Olen yhteydessä syyttäjään ja tiedustelen, haluaako syyttäjä lisätä nuorisorangaistuksen pyyntöön	23	47,9 %
	Laadin selvityksen ainoastaan siltä osin kuin syyttäjä on pyynnössään esittänyt	20	41,7 %
	Muulla tavoin, miten?	5	10,4 %
Onko koronapandemia vaikuttanut nuorten (15–20v) rangaistusten täytäntöönpanoon viime vuosien aikana?	Kyllä, miten?	41	85,4 %
	Ei	7	14,6 %
Onko ROTI-järjestelmä aiheuttanut sinulle lisätyötä entiseen TYYNE-järjestelmään verrattuna?	On aiheuttanut merkittävästi lisätyötä	41	85,4 %
	On aiheuttanut hieman lisätyötä	6	12,5 %
	Ei ole aiheuttanut merkittävää lisätyötä	1	2,1 %
	ROTI-järjestelmä on vähentänyt työmäärääni	0	0,0 %
Mielestäni seuraamus selvitysten aikaiset kuvaukset vastaavat hyvin nuorten (15–20v) todellista tilannetta mahdollisen rangaistuksen täytäntöönpanon alkaessa.	Täysin samaa mieltä	3	6,1 %
	Jokseenkin samaa mieltä	38	77,6 %
	Ei samaa eikä eri mieltä	3	6,1 %
	Jokseenkin eri mieltä	5	10,2 %
	Täysin eri mieltä	0	0,0 %
Tulisiko nuorisorangaistuksen soveltamisalaa laajentaa sellaisiin rikoksiin, jotka nuori on tehnyt 18–20-vuotiaana?	Kyllä	22	45,8 %
	Ei	11	22,9 %
	En osaa sanoa	15	31,3 %
Onko sinulla kokemuksia poliisin moniammatillisesta, ennalta estävästä Ankkuri-toimintamallista, jonka tavoitteena on alle 18-vuotiaiden alaikäisten hyvinvoinnin edistäminen ja rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisy?	Kyllä, millaisia kokemuksia?	23	48,9 %
	Ei	24	51,1 %

Taulukko 56: Arviot aikavälistä seuraamusselvityksen valmistumisesta rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamiseen kuukausissa.

Arvioi, kuinka monta kuukautta seuraamusselvityksen valmistumisen ja rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen välillä keskimäärin kestää? Ilmoita vastauksesi kuukausissa.		
Kuukausia	N	%
1	1	2,2
2	6	13,3
3	2	4,4
4	9	20,0
5	5	11,1
6	11	24,4
7	3	6,7
8	2	4,4
9	1	2,2
12	4	8,9
16	1	2,2
Yhteensä	45	100

Liite 3 – Rikosprosessin eri vaiheiden kestot

Taulukko 57: Nuorisorangaistukseen johitaneen rikosprosessin kesto – prosessin vaiheiden kesto päivissä koko nuorisorangaistusaineiston osalta (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksen- teko- päivästä asian vireille- tuloon kärjä- oikeudessa	Aika asian vireilletulosta seuraamus- selvityksen pyytämiseen	Aika seuraamus- selvityksen saapumisesta seuraamus- selvityksen ratkaisuun	Aika seuraamus- selvityksen päätöksestä kärjäoikeuden tuomioon	Aika ali- oikeuden tuomioista ylimmän oikeusasteen tuomion anto- päivään	Aika kärjä- oikeuden tuomioista täytäntöön- panon saapumiseen	Aika hovi- oikeuden tuomioista täytäntöön- panon saapumiseen	Aika ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpa- no- asiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon	Aika täytäntöön- pano- asiakirjojen saapumisesta toimeenpanon alkamiseen (ensimmäinen tapaaminen)	Aika täytäntöön- panon alkamisesta täytäntöön- panon päättymiseen
N	40	39	58	45	6	42	7	41	41	43
Keskiaarvo	273	-7	30	61	192	60	4	55	31	256
Mediaani	231	0	29	29	219	35	3	34	27	216
Keskiahajonta	189,8	28,6	14,4	74,7	90,5	72,8	4,6	68,0	26,8	137,4
Lyhyin	36	-96	4	0	49	10	-2	10	2	19
Pisin	702	48	68	332	302	308	12	308	133	666

Taulukko 58: Nuorisorangeistukseen johtaneen rikosprosessin kesto – prosessin vaiheiden kesto päivissä tapauksissa, joissa tapaukset koostuvat eheistä prosesseista ja nuori on käynyt läpi koko prosessin alusta loppuun (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentelepäivästä vireilletuloon kärjää- oikeudessa	Aika asian vireilletulosta seuraamus- selvityksen pyytämiseen	Aika seuraamus- selvityksen saapumisesta seuraamus- selvityksen ratkaisuun	Aikaväli seuraamus- selvityksen päätöksestä kärjääoikeuden tuomioon	Aika alioikeuden tuomion antopäivästä ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivään	Aika kärjää- oikeuden tuomista täytäntöön- pannon saapu- miseen	Aika hovioikeuden tuomista täytäntöön- pannon saapu- miseen	Aika ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpanon noasiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon	Aika täytäntöön- panno- asiakirjojen saapumisesta toimeenpanon alkamiseen (ensimmäinen tapaaminen)	Aika toimeen- pannon alkamisesta toimeenpanon päättymiseen
N	28	28	28	28	4	28	4	28	28	28
Keskianvo	273	-11	30	50	198	61	6	61	52	209
Mediaani	206	0	28	26	220	25	7	25	24	167
Keskijhajonta	203,6	69,6	13,8	94,3	107,3	79,6	5,8	79,6	91,0	108,2
Lyhyin	36	-244	9	-223	49	10	-2	10	5	19
Pisin	702	233	68	332	302	308	12	308	361	417

Taulukko 59: Nuorisorangeistukseen johtaneen rikosprosessin kesto – Prosessin kesto päivissä kaikki alle 18v. tapaukset (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentelepäivästä vireilletulopäivään (pv)	Prosessin kesto asian vireil- letulopäivästä alioikeuden tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto alioikeuden tuomion antopäivästä ylim- män oikeusasteen tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpanon noasiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon (pv)	Aika täytäntöönpano- asiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunnitel- tuun tapaamiseen (pv)	Aika ensimmäisestä suun- nitellusta tapaamisesta valvonnan päättymiseen (pv)
N	33	33	5	35	35	35
Keskianvo	246	63	190	53	49	254
Mediaani	179	51	236	34	27	216
Keskijhajonta	182,1	58,6	101,1	69,2	82,2	137,5
Lyhyin	36	14	49	-35	5	19
Pisin	702	345	302	308	361	666

Taulukko 60: Nuorisorangeistukseen johtaneen rikosprosessin kesto – Prosessin kesto päivissä kaikki yli 18v. tapaukset (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentekopäivästä asian vireilletulopäivään (pv)	Prosessin kesto asian vireilletulopäivästä aloikeuden tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto alioikeuden tuomion antopäivästä ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpanoasiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon (pv)	Aika täytäntöönpanoasiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunniteltuun tapaanmiseen (pv)	Aika ensimmäisestä suunnitellusta tapaamisesta valvonnan päättymiseen (pv)
N	8	8	1	8	7	7
Keskiarvo	502	94	202	38	37	243
Mediaani	474	82	202	21	37	200
Keskiahajonta	325,3	58,7		76,3	29,8	142,3
Lyhyin	138	23	202	-59	2	103
Pisin	1190	196	202	209	77	455

Taulukko 61: Nuorten ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittuun valvontaan johtaneen rikosprosessin kesto – prosessin vaiheiden kesto päivissä koko aineiston osalta (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentekopäivästä asian vireilletulopäivään käräjäoikeudessa	Aika asian vireilletulo-päivästä aloikeuden tuomion antopäivään	Aika alioikeuden tuomion antopäivästä ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivään	Aika ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöönpanoasiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon	Aika täytäntöönpanoasiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunniteltuun tapaanmiseen	Aika ensimmäisestä suunnitellusta tapaamisesta valvonnan päättymiseen
N	5502	5154	916	5209	5044	5128
Keskiarvo	303	134	290	3	36	366
Mediaani	212	86	260	16	23	400
Keskiahajonta	601,2	146,1	161,9	94,3	47,8	615,1
Lyhyin	0	0	54	-973	0	-43253
Pisin	23172	2156	1260	764	786	713

Taulukko 62: Nuorten ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittuun valvontaan johtaneen rikosprosessin kesto – Prosessin kesto kaikki tuomionhetkellä alle 18v. tapaukset (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentekepäivästä asian vireilletulopäivään (pv)	Prosessin kesto asian vireilletulopäivästä alioikeuden tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto alioikeuden tuomion antopäivästä ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöpanoasiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon (pv)	Aika täytäntöpanoasiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunniteltuun tapaanmiseen (pv)	Aika ensimmäisestä suunnitellusta tapaanmisesta valvonnan päättämiseen (pv)
N	944	944	234	865	843	848
Keskiarvo	247	55	282	-3	35	319
Meidaani	185	37	253	17	23	394
Keskiahajonta	351,3	313,0	162,6	108,1	43,1	1500,3

Taulukko 63: Nuorten ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittuun valvontaan johtaneen rikosprosessin kesto – Prosessin kesto kaikki tuomionhetkellä yli 18v. tapaukset (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentekepäivästä asian vireilletulopäivään (pv)	Prosessin kesto asian vireilletulopäivästä alioikeuden tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto alioikeuden tuomion antopäivästä ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöpanoasiakirjojen saapumiseen yks-toimistoon (pv)	Aika täytäntöpanoasiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunniteltuun tapaanmiseen (pv)	Aika ensimmäisestä suunnitellusta tapaanmisesta valvonnan päättämiseen (pv)
N	878	878	169	790	759	770
Keskiarvo	506	131	289	-10	36	371
Meidaani	395	121	253	16	23	395
Keskiahajonta	1135,3	1065,0	180,8	120,3	43,4	84,0

Taulukko 64: Nuorten ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittuun valvontaan johtaneen rikosprosessin kesto – Prosessin kesto kaikki rikos- ja tuomiohetkellä yli 18v. tapaukset (päivissä).

	Aika ensimmäisestä rikoksentekopäivästä asian vireilletulopäivään (pv)	Prosessin kesto asian vireilletulopäivästä alioikeuden tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto alioikeuden tuomion antopäivästä ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivään (pv)	Prosessin kesto ylimmän oikeusasteen tuomion antopäivästä täytäntöpanoasia-kirjojen saapumiseen yks-toimistoon (pv)	Aika täytäntöpanoasiakirjojen saapumisesta ensimmäiseen suunniteltuun tapaamiseen (pv)	Aika ensimmäisestä suunnitellusta tapaamisesta valvonnan päättämiseen (pv)
N	3729	3729	513	3554	3442	3510
Keskiarvo	263	144	293	7	36	376
Meidaani	185	100	269	16	22	402
Keskijajonta	436,0	392,0	155,0	83,1	49,8	85,5